

Wójt Gminy Inowrocław

Załącznik nr 3
do Uchwały Nr .....
Rady Gminy w Inowrocławiu
z dnia .....

S t u d i u m uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Inowrocław

tekst Studium - część pierwsza

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA
PRZESTRZENNEGO

Studium

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Inowrocław

tekst Studium - część pierwsza

UWARUNKOWANIA ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Spis treści

WSTĘP	5
PRZEDMIOT OPRACOWANIA	5
PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA	5
CEL I ZADANIA SPORZĄDZANIA STUDIUM	5
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOTYCHCZASOWEGO PRZEZNACZENIA, ZAGOSPODAROWANIA I UZBROJENIA TERENU	5
OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA GMINY	5
UŻYTKOWANIE GRUNTÓW	6
SIEĆ OSADNICZA	8
LUDNOŚĆ – STRUKTURY I PROCESY DEMOGRAFICZNE	11
PROGNOZA ROZWOJU LUDNOŚCI	18
PODSTAWOWE DANE O GOSPODARCE NA TERENIE GMINY	19
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY 26	
STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY	26
OGRANICZENIA I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU OSADNICTWA	27
PREDYSPOZYCJE DLA ROZWOJU WIELOFUNKCYJNEGO	28
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŚRODOWISKA, W TYM STANU ROLNICZEJ I LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ, WIELKOŚCI I JAKOŚCI ZASOBÓW WODNYCH ORAZ WYMOGÓW OCHRONY ŚRODOWISKA, PRZYRODY I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO	30
GEOLOGIA I UKSZTAŁTOWANIE TERENU	30
KLIMAT	33
GLEBY I PRZYDATNOŚĆ ROLNICZA GRUNTÓW	33
LASY	34
SUROWCE MINERALNE	34
WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	35
STAN I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA. PROBLEMY EKOLOGICZNE GMINY	38
OCHRONA PRZYRODY	41
GMINA INOWROCŁAW W SIECI NATURA 2000	43
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ	44
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WARUNKÓW I JAKOŚCI ŻYCIA MIESZKAŃCÓW, W TYM OCHRONY ICH ZDROWIA	55
WARUNKI MIESZKANIOWE	55
USŁUGI (W TYM OCHRONA ZDROWIA)	57
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA LUDNOŚCI I MIENIA	58
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY	59
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW	61
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	61
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBSZARÓW NATURALNYCH ZAGROŻEŃ GEOLOGICZNYCH	62
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA UDOKUMENTOWANYCH ZŁÓŻ KOPALIN ORAZ ZASOBÓW WÓD PODZIEMNYCH	62

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA TERENÓW GÓRNICZYCH WYZNACZONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH	63
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ, W TYM STOPNIA UPORZĄDKOWANIA GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ, ENERGETYCZNEJ ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI.....	63
UWARUNKOWANIA ROZWOJU KOMUNIKACJI.....	63
UWARUNKOWANIA ROZWOJU INFRASTRUKTURY.....	65
UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ZADAŃ SŁUŻĄCYCH REALIZACJI PONADLOKALNYCH CELÓW PUBLICZNYCH	68
ZAŁĄCZNIKI TABELARYCZNE.....	70
ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE	79

WSTĘP

PRZEDMIOT OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Inowrocław, zwane dalej „Studium”.

Studium obejmuje obszar gminy wiejskiej Inowrocław w jej granicach administracyjnych.

PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawę prawną sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego określa art. 9 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2003r. Nr 80 poz.717).

Rada Gminy Inowrocław podjęła uchwałę w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Inowrocław w dniu 29 listopada 2007 roku (nr uchwały XVII/95/2007). Wykonanie uchwały powierzono Wójtowi Gminy. Dotychczas posiadane studium zostało uchwalone uchwałą Rady Gminy w Inowrocławiu Nr XVIII/223/2000 z dnia 22 września 2000 r.

CEL I ZADANIA SPORZĄDZANIA STUDIUM

Podstawowym celem sporządzania Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jest – zgodnie z ww. ustawą - określenie „polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego”.

Studium jest podstawowym dokumentem planistycznym który kształtuje politykę gospodarowania przestrzenią na obszarze gminy i jest komplementarne wobec innych branżowych i ogólnych strategii, planów i programów rozwoju.

Zadaniami Studium są:

- a) rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej dotychczasowym rozwojem,
- b) sformułowanie optymalnych kierunków rozwoju przestrzennego gminy,
- c) stworzenie podstawy prawnej do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- d) promocja rozwoju gminy.

Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu

OGÓLNA charakterystyka gminy

Gmina Inowrocław położona jest w południowej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie inowrocławskim. Gmina ma charakterystyczny kształt, bowiem „otacza” miasto Inowrocław (aż 96% długości granicy miasta Inowrocław, to granica z gminą wiejską Inowrocław). Poza miastem Inowrocław, gmina graniczy z wszystkimi gminami powiatu inowrocławskiego (Złotniki Kujawskie, Rojewo, Gniewkowo, Dąbrowa Biskupia, Kruszwica, Janikowo, Pakość), a także z gminą Strzelno (z powiatu mogileńskiego). Pod względem liczby sąsiadów (aż 9) gmina zdecydowanie wyróżnia się na tle województwa.

Odległość (komunikacyjna) do centrum Inowrocławia z większości obszaru gminy wynosi poniżej 10 km, a z najdalej położonych części gminy – nie przekracza 15 km. Inowrocław w hierarchii sieci osadniczej województwa pełni rolę ośrodka powiatowego oraz ośrodka uzupełniającego siedziby województwa. Funkcje o znaczeniu regionalnym są wprawdzie jak dotąd stosunkowo słabo rozwinięte, jednak potencjał funkcji ponadlokalnych zdecydowanie przewyższa ofertę pozostałych miast powiatowych. Pod tym względem (możliwość korzystania z szerokiej gamy usług) warunki życia mieszkańców są więc szczególnie korzystne. Miasto, na terenie którego zlokalizowane są władze administracyjnej gminy oraz znaczną część podstawowych dla mieszkańców instytucji oraz usług codziennej obsługi, jest stosunkowo łatwo dostępne w komunikacji publicznej. Zapewniają ją zarówno

komunikacja PKS (gęsta sieć linii, związanych z pełnieniem przez miasto Inowrocław roli dużego węzła komunikacji publicznej), jak też komunikacja PKP (1 stacja na linii Bydgoszcz – Inowrocław), prywatni przewoźnicy autobusowi, a przede wszystkim komunikacja publiczna prowadzona przez gminę wiejską Inowrocław (fakt utrzymywania przez gminę wiejską publicznej komunikacji autobusowej jest ewenementem w skali kraju, jednak należy ocenić go niezwykle pozytywnie w kontekście działań samorządu na rzecz kształtowania jakości życia mieszkańców). Dostęp w komunikacji indywidualnej jest korzystny dzięki gęstej i ułożonej promieniście sieci dróg (co powoduje, że rzeczywiste odległości do różnych dzielnic miasta, są stosunkowo niewielkie).

Gmina należy do jednostek dosyć dużych pod względem zajmowanej powierzchni (17105 ha, co daje 30 lokatę wśród 144 gmin) oraz pod względem liczby ludności (11,1 tys., co daje 37. lokatę wśród 144 gmin, ale aż 10. jeśli uwzględnimy tylko gminy wiejskie i obszary wiejskie gmin miejsko-wiejskich (takich obszarów jest 127). Fakt, że „wewnątrz” gminy znajduje się miasto (o powierzchni ok. 30 km kw.) powoduje, że gmina jest bardziej rozległa, niż wynikałoby to z jej powierzchni – odległość pomiędzy skrajnie położonymi punktami (zarówno w osi wschód-zachód, jak i północ-południe) sięga 20 km. Większość gmin wiejskich na terenie województwa zajmuje powierzchnię ok. 10-15 tys. ha i liczy 6-9 tys. mieszkańców, a więc obydwa parametry w gminie są wyraźnie ponadprzeciętne. Warto też zauważyć, że w większości gmin co najmniej kilkanaście (a często kilkadziesiąt) procent powierzchni ogólnej zajmują lasy, więc tym bardziej należy podkreślić dużą powierzchnię gminy (uwzględniając tylko tereny bezleśne, gmina, z wartością 16,8 tys. ha) zajmuje 10. pozycję wśród 144 gmin województwa).

Gęstość zaludnienia wynosi 65 os/km², a w odniesieniu do obszaru bez lasów, łąk i pastwisk – 72 osób/km² – pierwsza wartość jest stosunkowo wysoka (średnia wojewódzka dla obszarów wiejskich wynosi zaledwie 46), ale druga (odniesiona do faktycznej powierzchni zamieszkania i prowadzenia działalności; jest to wskaźnik uznawany za najbardziej obiektywny) jest bardzo zbliżona do średniej wojewódzkiej (68). Obydwie wartości mają jednak charakter neutralny i nie stanowią istotnego uwarunkowania rozwoju (ani pozytywnego, ani negatywnego).

Użytkowanie gruntów

Na ogólną powierzchnię 17165 ha składają się użytki rolne zajmujące prawie 15,3 tys. ha, lasy, zakrzaczenia i zadrzewienia – 0,4 tys. ha, pozostałe grunty i nieużytki – zajmujące razem 1,2 tys. ha. Szczegółowa struktura użytkowania gruntów jest następująca (wg Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii):

a) użytki rolne

grunty orne	- 13300 ha
sady	- 91 ha
łąki trwałe	- 728 ha
pastwiska trwałe	- 611 ha
grunty rolne zabudowane	- 402 ha
grunty pod stawami	- 10 ha
grunty pod rowami	- 109 ha
razem	- 15251 ha

b) grunty leśne oraz zakrzaczenia i zadrzewienia

lasy	- 307 ha
grunty zadrzewione i zakrzaczone	- 62 ha
razem	- 369 ha

c) grunty zabudowane i zurbanizowane

tereny mieszkaniowe	- 148 ha
tereny przemysłowe	- 42 ha
inne tereny zabudowane	- 27 ha
zurbanizowane tereny niezabudowane	- 2 ha

tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	- 10 ha
drogi	- 433 ha
tereny kolejowe	- 107 ha
razem	- 769 ha

d) grunty pod wodami płynącymi	- 134 ha
stojącymi	- 2 ha
razem	- 136 ha

e) użytki ekologiczne	
razem	- 0 ha

f) nieużytki	
razem	- 341 ha

g) tereny różne	
razem	- 299 ha

Na tle przeciętnej struktury powiatowej i wojewódzkiej, gmina wyróżnia się:

- minimalnym udziałem powierzchni leśnych (jeden z najniższych wskaźników lesistości w województwie)
- w konsekwencji powyższego - gmina notuje zdecydowanie wyższy, niż w województwie - udział użytków rolnych
- niski jest udział łąk, pastwisk i sadów, więc tereny użytkowane rolniczo to w zdecydowanej większości grunty orne

Struktura użytkowania gruntów wskazuje więc na typowo rolniczy charakter gminy - w dodatku rolnictwo opiera się na tradycyjnych uprawach polowych.

Poniżej w tabeli przedstawiono dane na temat struktury, pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego. Różnią się one od danych we władaniu GUGiK, co częściowo wynika z nieco innej metodologii danych. Dane z GUGiK należy traktować jako bliższe rzeczywistej strukturze. Dane GUS są jednak powszechnie używane do wszelkich analiz i to właśnie na ich podstawie dokonuje się porównań statystycznych różnych jednostek.

Tabela. Struktury użytkowania gruntów

	Użytki rolne	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska	Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
Powierzchnia [ha]							
	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]	[ha]
województwo	1 156 570	1 006 332	11 944	92 709	45 585	423 628	216 774
powiat inowrocławski	93 590	81 767	1 151	6 551	4 121	12 898	16 006
gmina Inowrocław	14 693	13 075	100	805	713	303	2 109
Udział w powierzchni ogólnej [%]							
województwo	64,4	56,0	0,7	5,2	2,5	23,6	12,1
powiat inowrocławski	76,4	66,8	0,9	5,3	3,4	10,5	13,1
gmina Inowrocław	85,9	76,4	0,6	4,7	4,2	1,8	12,3
Udział w powierzchni użytków rolnych [%]							
województwo		87,0	1,0	8,0	3,9		

powiat inowrocławski		87,4	1,2	7,0	4,4		
gmina Inowrocław		89,0	0,7	5,5	4,9		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego; dane za rok 2005

Sieć osadnicza

Sieć osadnicza gminy składa się z 50 miejscowości, cechujących się bardzo dużym rozdrobnieniem. Największa wieś – Jaksice, licząca 1139 mieszkańców, a więc wyróżniająca się wielkością nawet w skali województwa, skupia zaledwie 10% ogółu mieszkańców. Za duże wsie o znacznym potencjale rozwojowym należy też uznać Orłowo, Jacewo, Tupadły, Cieslin i Łojewo (liczą 500-600 mk). Stosunkowo dobre są też perspektywy rozwoju miejscowości liczących ok. 400 osób: Sikorowo, Kłopot, Gnojno, Słońsko, czy też ok. 300 – Komaszycy i Sławęcinek. Pozostałe wsie to małe jednostki, w których liczba ludności jest z jednej strony zbyt mała, by gwarantować popyt na usługi i handel, a jednocześnie zbyt mała by gwarantować możliwości rozwoju biologicznego. Aż 33 wsie liczą poniżej 200 mk – jest to dolna granica uznawania jednostki za „rozwojową”, w tym aż 20 liczy poniżej 150 mieszkańców (łącznie to 20 wsi jest zamieszkiwanych przez 1,8 tys. osób).

Tab. Ludność miejscowości w gminie – 2009 rok.

miejsowość	ludność	miejsowość	ludność	miejsowość	ludność
Jaksice	1139	Dulsk	196	Sławęcין	129
Orłowo	598	Trzaski	193	Oporówek	116
Jacewo	546	Łąkocin	188	Witowy	109
Tupadły	534	Krusza Duchowna	187	Balin	108
Cieślin	516	Borkowo	179	Turlejewo	98
Łojewo	502	Łatkowo	177	Sojkowo	91
Sikorowo	397	Turzany	169	Stefanowo	91
Kłopot	392	Marulewy	168	Olszewice	91
Gnojno	391	Krusza Podlotowa	165	Kruśliwiec	87
Słońsko	388	Radłówek	164	Strzemkowo	81
Komaszycy	311	Pławinek	161	Żalinowo	75
Sławęcinek	296	Batkowo	155	Jaksiczki	68
Pławin	255	Piotrkowice	150	Karczyn Wieś	55
Góra	238	Miechowice	147	Popowice	54
Balczewo	230	Czyste	140	Ostrowo Krzyckie	42
Krusza Zamkowa	222	Dziennice	131	Mimowola	10
Marcinkowo	216	Jaronty	130		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Inowrocławiu

Rys. Ludność miejscowości na terenie gminy. Uwagę zwraca bardzo rzadko spotykane - bardzo duże rozdrobnienie osadnictwa

Na terenie gminy nie wykształciła się typowa hierarchia sieci osadniczej. Pod pojęciem „typowej” struktury osadnictwa rozumie się sytuację, gdy oprócz ośrodka gminnego na terenie gminy wykształciły się ośrodki uzupełniające, obsługujące (podporządkowujące sobie) pewne części gminy, dla których są ważnymi ośrodkami w codziennym funkcjonowaniu. Zazwyczaj tego typu ośrodki koncentrują po kilka usług. W przypadku gminy Inowrocław nie wykształciły się w ogóle zależności tego typu (można mówić jedynie o zależnościach administracyjnych, związanych z przynależnością miejscowości do rejonów obsługi szkół) – mieszkańcy masowo zaspokajają swoje potrzeby w sąsiednim Inowrocławiu.

Uwarunkowaniem specyficznym jest już sam fakt, że funkcje siedziby i faktycznego centrum społeczno-gospodarczego gminy, pełni miejscowość leżąca poza jej granicami, której potencjał w żaden sposób nie może być stymulowany poprzez działania władz gminy.

Miejscowości na terenie gminy, pod względem prezentowanego poziomu wyposażenie w usługi, można więc podzielić na 3 poziomy:

- Jaksice – miejscowość o największej koncentracji zróżnicowanych usług
- Sławęcinek, Żalinowo, Góra, Jaksice, Łojewo, Orłowo, Pławin, Tupadły, Turzany – miejscowości, w których zlokalizowano szkoły oraz najczęściej pojedyncze inne usługi (świetlice lub filei bibliotek, kościoły parafialne)
- pozostałe miejscowości nie wyposażone w usługi lub wyposażone w usługi o niewielkim znaczeniu w kształtowaniu jakości życia mieszkańców.

Oceniając wpływ stanu sieci osadniczej na możliwości rozwoju gminy, należy stwierdzić, że sieć osadnicza w gminie wykazuje szereg specyficznych własności, w istotny sposób rzutujących na funkcjonowanie gminy, a pośrednio także jakość życia mieszkańców. Są to generalnie uwarunkowania rozwoju niezbyt korzystne lub wręcz niekorzystne – wiążące się w sferze zarządzania gminą z ponoszeniem większych kosztów, czy też z koniecznością przezwyciężenia większej liczby barier, niż w przypadku większości gmin o podobnej powierzchni, czy liczbie ludności. Podkreślić tu należy przede wszystkim:

1. Bardzo duże rozdrobnienie osadnictwa – i to zarówno w kontekście bardzo dużej liczby miejscowości, jak też w kontekście małej liczby mieszkańców znacznej części miejscowości (większość to wsie małe lub bardzo małe, a nawet największe miejscowości stanowią niewielką część ludności ogółem – jest to sytuacja nietypowa na tle gmin, gdyż zazwyczaj zaznacza się dominacja 1-3 największych miejscowości).
2. Bardzo dużą liczbę miejscowości – gmina należy do jednostek o największej liczbie miejscowości wiejskich. Nie wynika to wyłącznie z dużej powierzchni gminy, gdyż także wskaźnik gęstości osadnictwa (liczby miejscowości w stosunku do powierzchni) jest znacznie wyższy od przeciętnych i notowanych w większości jednostek. Częściowo wynika to zapewne z wysokiej przydatności rolniczej, co wiązało się z karczowaniem lasów i rozwojem typowo rolniczych wsi – niska lesistość powoduje, że powierzchnia możliwa do zainwestowania jest większa.
3. Powszechnie znane, ale także specyficzne dla gminy Inowrocław uwarunkowania związane z położeniem w bezpośrednim sąsiedztwie dużego miasta. Do pierwszej grupy zaliczyć należy przede wszystkim łatwy dostęp do miejskiego rynku usług i pracy. Miasto Inowrocław prezentuje potencjał znacznie większy, niż typowe miasta powiatowe - co stwarza warunki dla ponadstandardowo dobrej dostępności ludności gminy do usług (zakres, zróżnicowanie i liczba dostępnych usług są tu znacznie większe, niż w typowych miastach powiatowych) i zróżnicowanych miejsc pracy. Bliskość tak dużego miasta stanowi jednak istotną barierę dla rozwoju niektórych rodzajów działalności na terenie gminy – potrzeby mieszkańców w zakresie handlu i usług są bardzo często realizowane właśnie na terenie miasta (tym bardziej, iż część ludności gminy jest związana z miastem poprzez dojazdy do pracy lub szkół). Wielu mieszkańców gminy rezygnuje z realizacji nawet podstawowych potrzeb w zakresie usług na terenie gminy (np. szkolnictwo podstawowe, handel, podstawowa opieka zdrowotna), realizując je w Inowrocławiu. Inną konsekwencją sąsiedztwa miasta jest dezintegracja powiązań hierarchicznych sieci osadniczej. W przypadku tradycyjnych obszarów wiejskich zazwyczaj wykształcają się poziomy hierarchiczne związane z dostępnością zróżnicowanej oferty i obsługą przez miejscowości z wyższych szczebli hierarchii określonych części gminy (wytwarzają się układy podporządkowania wsi nie wyposażonych w usługi, wsiom posiadającym rozbudowany ich potencjał; na szczycie takiej hierarchii stoi najczęściej miejscowość gminna, drugi poziom stanowią wsie uzupełniające siedzibę, a trzeci – pozostałe wsie wyposażone w usługi, a kolejny - wsie nie posiadające usług). W przypadku gmin podmiejskich nie wykształcają się tego typu powiązania i zależności, gdyż znaczna część miejscowości ciąży raczej ku sąsiedniemu miastu, a nie ku lepiej wyposażonej wsi gminnej. W sferze społecznej ważną konsekwencją takiego zaburzenia hierarchii osadnictwa jest także zanik więzi społecznych (w mniejszym stopniu wykształcają się społeczności lokalne). Specyficznym uwarunkowaniem rozwoju gminy Inowrocław jest natomiast kształt gminy (taka kategoria gmin jest niekiedy określana mianem „gmin obwarzankowych”) i jej rozczłonkowanie wokół dosyć dużego powierzchniowo miasta (w skali całego kraju gmin o porównywalnych warunkach rozwoju jest zaledwie kilka). Zagadnienie to wzmacnia wymienione wcześniej negatywne konsekwencje, a dodatkowo powoduje dezintegrację przestrzenną gminy. Jak się wydaje pod względem ciężarów społecznych i funkcjonalnych silniejsze są związki z miastem (czemu sprzyja wybitnie dośrodkowy układ głównych dróg), niż z innymi częściami gminy i z innymi miejscowościami wiejskimi).

Ludność – struktury i procesy demograficzne

W 2007 roku gmina Inowrocław liczyła 11120 mieszkańców. Jest to liczba duża na tle innych gmin wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego. W skali całego województwa tylko 14 obszarów wiejskich liczy ponad 10 tys.,. mieszkańców.

Liczba ludności w gminie w ostatnich latach stagnuje – w okresie 1995-2007 wykazywała wahania bez wyraźnej tendencji wzrostu lub spadku. Minimalna wartość w tym okresie wynosiła 10870, a maksymalna (właśnie w roku 2007) – 11120. Różnica wynosi więc zaledwie 250 osób, a więc 2,3% stanu minimalnego. Na tle gmin wiejskich województwa, zmiany te należy ocenić jako bardzo małe. Warto jednak podkreślić, że gmina jest jedynym obszarem tej części województwa, który nie notuje spadku zaludnienia w okresie 1995-2006.

Warto zauważyć, że w analizowanym okresie 13 lat (1995-2007) gmina zwiększyła nieco swój udział w ogólnej ludności powiatu (jest to spowodowane spadkiem liczby ludności powiatu ogółem) – o ile w roku 1995 wynosił on poniżej 6,5%, to w 2007 było to 6,76%.

Powiat jest silnie zdominowany przez miasto Inowrocław, skupiające aż 46,5% ogółu ludności, ale także miejsko-wiejskie gminy Kruszwica, Gniewkowo i Janikowo liczą więcej mieszkańców, niż gmina Inowrocław. Pozostałe gminy wiejskie (Złotniki Kujawskie, a zwłaszcza Rojewo oraz Dąbrowa Biskupia) są już wyraźnie mniejsze (Rojewo oraz Dąbrowa Biskupia łącznie liczą mniej mieszkańców, niż gmina Inowrocław).

Uwzględniając wyłącznie ludność wiejską powiatu, udział gminy wynosi prawie 20%, a gmina Inowrocław jest największą gminą pod względem liczby mieszkańców wiejskich.

Rys. Ludność gminy Inowrocław na tle powiatu inowrocławskiego (na tle gmin oraz na tle obszarów wiejskich – poniżej)

Wśród 9 gmin powiatu, gmina Inowrocław lokuje się na 5. pozycji, stanowiąc około 7% ludności ogółem (powiat jest silnie zdominowany przez miasto Inowrocław – koncentrujące prawie połowę ludności ogółem). Gmina jest jednak największą spośród 4 gmin wiejskich powiatu. Uwzględniając wyłącznie ludność wiejską – zarówno 4 gmin wiejskich, jak i 4 gmin miejsko-wiejskich, gmina jest największą jednostką (jednak nie dominuje tu nad pozostałymi – gminy Kruszwica i Złotniki nie ustępują znacznie). Skupia 20% mieszkańców wiejskich powiatu.

Gęstość zaludnienia wynosi 65 os/km², a w odniesieniu do obszaru bez lasów, łąk i pastwisk – 72 osób/km² – pierwsza wartość jest stosunkowo wysoka (średnia wojewódzka dla obszarów wiejskich wynosi zaledwie 46), ale druga (odniesiona do faktycznej powierzchni zamieszkania i prowadzenia działalności; jest to wskaźnik uznawany za najbardziej obiektywny) jest bardzo zbliżona do średniej wojewódzkiej (68). Obydwie wartości mają jednak charakter neutralny i nie stanowią istotnego

uwarunkowania rozwoju (ani pozytywnego, ani negatywnego).

Tabela. Zmiany liczby ludności gmin powiatu w okresie 1995-2008

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
m. Inowrocław	79 240	79 451	79 571	79 534	78 348	78 203	78 034	77 936	77 891	77 647	77 313	76 849	76 489	76 267
Dąbrowa Biskupia	5 458	5 393	5 327	5 316	5 308	5 311	5 282	5 306	5 268	5 254	5 207	5 181	5 159	5 138
Gniewkowo	15 214	15 153	15 222	15 226	14 800	14 796	14 872	14 832	14 833	14 782	14 734	14 686	14 712	14 747
GMINA INOWROCŁAW	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099
Janikowo	13 886	13 865	13 842	13 885	13 652	13 643	13 734	13 653	13 660	13 670	13 623	13 622	13 626	13 581
Kruszwica	21 046	20 926	20 861	20 837	20 204	20 178	20 171	20 182	20 181	20 206	20 043	19 961	19 891	19 800
Pakość	10 104	10 104	10 077	10 105	9 934	9 944	9 963	9 964	9 935	9 968	9 972	9 943	9 957	9 910
Rojewo	4 730	4 665	4 690	4 662	4 577	4 550	4 554	4 590	4 601	4 591	4 596	4 628	4 632	4 649
Złotniki Kujawskie	9 010	8 964	9 018	9 049	8 897	8 913	8 856	8 933	8 924	8 953	8 965	8 977	8 985	9 022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Rys. Zmiany liczby ludności na obszarach wiejskich powiatu

Obszary wiejskie powiatu inowrocławskiego cechują się stagnacją liczby ludności. Większość gmin powolnie traci mieszkańców (choć zmiany te są bardzo niewielkie). W okresie 1995-2008 najsilniejszy spadek zanotowały obszary wiejskie gminy Kruszwica – zmniejszyły liczbę ludności o 718 osób (co stanowi równowartość dwóch-trzech dosyć dużych wsi), co stanowiło ponad 6% stanu z roku 1995. Gminy Dąbrowa Biskupia i Janikowo straciły ponad 5%, Gniewkowo – ok. 3%, a Pakość i Rojewo – ok. 1-2% mieszkańców (wiejskich). Gmina Złotniki wykazuje minimalny wzrost – ludność w roku 2008 jest liczniejsza zaledwie o 12 osób. Na tym tle wyjątkowo dobrze wypada gmina Inowrocław, ze wzrostem wynoszącym 161 osób, czyli 1,5% stanu początkowego.

Szybszy wzrost liczby mieszkańców gminy spowodował, że od roku 1999 gmina Inowrocław jest największą gminą wiejską powiatu (także wszystkie gminy miejsko-wiejskie liczą mniej mieszkańców wiejskich).

Proces zmniejszania liczby mieszkańców wiejskich jest typowym problemem południowej części województwa. W całej południowej części kujawsko-pomorskiego tylko gmina wiejska Inowrocław wykazuje tendencję do powolnego, ale sukcesywnego wzrostu liczby mieszkańców. Kilka gmin utrzymuje stan, ale zdecydowana większość (ok. 30 gmin) wyraźnie się wyludnia.

Wzrost liczby mieszkańców stanowi korzystne uwarunkowanie rozwoju gminy Inowrocław, a szersze spojrzenie na południową część województwa pozwala dostrzec w tym wskaźniku także dodatkowe cenne informacje. Wskazuje bowiem, że mieszkańcy gminy są stosunkowo „odporni” na typowe dla obszarów wiejskich południowej części województwa problemy – wysoki odpływ migracyjny oraz malejący przyrost naturalny, które przekładają się na depopulację, czyli zmniejszanie liczby mieszkańców. Porównanie gminy Inowrocław na tle innych obszarów wiejskich powiatu, wskazuje także jednoznacznie na początki procesu urbanizacji społecznej – utrzymywanie zaludnienia w sytuacji gdy praktycznie wszystkie sąsiednie gminy powoli tracą mieszkańców, jest przejawem nabywania podmiejskiego stylu.

Ruch naturalny

Podobnie jak inne obszary, także gmina notuje w okresie kilkunastu lat znaczący spadek liczby urodzeń. O ile jeszcze w połowie lat 90-tych przeciętnie rocznie rodziło się ponad 150 osób, to w ostatnich latach liczba ta kształtuje się na poziomie ok. 120. Najgorszą sytuację notowano w roku 2001 – wówczas liczba ta wyniosła zaledwie 107.

Dosyć stabilna jest liczba zgonów – wprawdzie notuje się coroczne wahania (rzędu nawet kilkunastu procent), ale przeciętnie wynosi ona ok. 110-120. Szczególnie wysokie wartości notowano w roku 2005 i 2007 (ponad 130), aczkolwiek trudno obecnie oceniać, czy to zapowiedź trwałego podwyższenia śmiertelności w gminie.

Konsekwencją tego wzrostu liczby zgonów jest jednak ujemny przyrost, który zanotowano właśnie w 2005 (gdy liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń o 14) i w roku 2007 (liczba zgonów wyższa od liczby urodzeń o 11). W pozostałych latach bilans ruchu naturalnego jest najczęściej dodatni – aczkolwiek są to bezwzględnie małe wartości, które tym bardziej podlegają silnym wahanom corocznym.

Tabela. Ruch naturalny - przebieg i wskaźniki

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Urodzenia żywe													
gmina	163	151	166	134	121	132	107	124	124	118	118	129	120
o.w. województwa	11359	11459	10919	10230	9829	9650	9277	8932	8947	8875	9149	9365	9704
Zgony ogółem													
gmina	117	133	106	111	123	103	107	114	117	100	132	110	131
o.w. województwa	8350	8378	8034	7960	7948	7678	7486	7482	7460	7378	7661	7584	7836
Przyrost naturalny													
gmina	46	18	60	23	-2	29	0	10	7	18	-14	19	-11
o.w. województwa	3009	3081	2885	2270	1881	1972	1791	1450	1487	1497	1488	1781	1868
na 1000 mieszkańców													
Urodzenia żywe													
gmina	14,9	13,7	15,1	12,2	11,1	12,1	9,8	11,3	11,2	10,6	10,7	11,6	10,8
o.w. województwa	14,3	14,4	13,7	12,9	12,7	12,4	11,9	11,4	11,4	11,2	11,5	11,7	12,1
Zgony ogółem													
gmina	10,7	12,1	9,7	10,1	11,3	9,4	9,8	10,4	10,6	9	11,9	9,9	11,8
o.w. województwa	10,5	10,5	10,1	10,1	10,3	9,9	9,6	9,5	9,5	9,3	9,6	9,5	9,8
Przyrost naturalny													
gmina	4,2	1,6	5,5	2,1	-0,2	2,7	0	0,9	0,6	1,6	-1,3	1,7	-1
o.w. województwa	3,8	3,9	3,6	2,9	2,4	2,5	2,3	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	2,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

W stosunku do wartości średnich dla obszarów wiejskich województwa kujawsko-pomorskiego, wskaźniki odniesione na 1000 mieszkańców, są w gminie:

- wskaźnik urodzeń – począwszy od roku 1998 jest corocznie niższy od przeciętnej – niejednokrotnie są to dosyć znaczące różnice na niekorzyść gminy,
- wskaźnik zgonów – przez większość lat analizowanego okresu wskaźniki w gminie są gorsze, niekiedy nawet znacząco, od średniej,
- wskaźnik przyrostu naturalnego – praktycznie corocznie gorsze od przeciętnych; warto zauważyć, że przeciętnie nigdy wskaźnik nie były niższy od 1,9/1000 podczas gdy w gminie najczęściej są to wartości znacznie niższe

Na tle sąsiednich obszarów wiejskich, pod względem bezwzględnych wartości ruchu naturalnego, gmina wyróżnia się pozytywnie. W przeciwieństwie, do większości gmin powiatu inowrocławskiego oraz sąsiednich – radziejowskiego, żnińskiego i mogileńskiego, wykazujących ujemne lub bliskie równowagi wieloletnie wskaźniki ruchu naturalnego (zgony są ledwo równoważone przez urodzenia, lub przeważają), gmina Inowrocław ma wieloletni bilans dodatni. Są to jednak wartości bezwzględnie bardzo niewielkie (najczęściej wynoszą ok. 1-2/1000 mk rocznie), a więc ich realny wpływ na kształtowanie potencjału gmin jest znikomy. Wskaźniki odniesione do liczby mieszkańców są: w przypadku urodzeń - przeciętne, w przypadku zgonów – należą do kategorii wyższych.

Przeciętnie rocznie w gminie zawieranych jest ok. 60-80 związków małżeńskich rocznie. Wartości te ulegają znacznym corocznym zmianom, ale w ujęciu wieloletnim nie identyfikuje się wyraźnego trendu wskazującego na zachodzące zmiany. Wskaźnik zawieranych małżeństw (5-7,5/1000 mieszkańców) jest porównywalny ze średnią dla obszarów wiejskich, więc sytuację w gminie w tej dziedzinie można uznać jako typową.

Ruch migracyjny

Gmina wykazuje bardzo korzystną tendencję w ruchu migracyjnym, polegająca na utrzymywaniu w ostatnich latach regularnie dodatniego salda migracji. Ostatni rok, gdy miało miejsce saldo ujemne, to 2000. Łącznie w okresie 2001-08 gmina zyskała w wyniku ruchów migracyjnych 249 mieszkańców, co stanowi równowartość przeciętnej miejscowości wiejskiej.

Saldo jest korzystne dzięki dużemu napływowi, bowiem odpływ jest również dosyć wysoki – w ruchu migracyjnym zaznacza się więc stosunkowo duży obrót (suma napływu i odpływu).

Oceniając ruch migracyjny należy przede wszystkim podkreślić pozytywną tendencję; dokonywanie porównań ze średnimi wskaźnikami wojewódzkimi jest tu pozbawione sensu, gdyż są one znacznie zawyżane przez całkowicie nietypowe, niezwykle wysokie, wskaźniki notowane w gminach podmiejskich Bydgoszczy i Torunia. W rzeczywistości zdecydowana większość obszarów wiejskich wykazuje bądź saldo zbliżone do równowagi (w praktyce nie ma wówczas zmian liczby ludności powodowanych ruchami migracyjnymi) bądź trwałe niewielkie saldo ujemne.

Gmina Inowrocław wyraźnie wyróżnia się na tle południowej części województwa – pomijając powiaty bydgoski i toruński, poniżej linii Noteć-Wisła wyraźnie korzystne saldo notują jedynie gminy: Szubin, Aleksandrów Kujawski, Raciążek (ta grupa ma wskaźniki najkorzystniejsze) oraz Inowrocław, Żnin, Lubanie i Baruchowo. Pozostałe kilkadziesiąt gmin wykazuje wskaźniki gorsze lub znacznie gorsze.

Tabela. Ruch migracyjny - przebieg i wskaźniki

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
napływ migracyjny														
gmina Inowrocław	186	216	192	215	223	173	203	165	232	211	215	231	237	183
obszary wiejskie województwa	7 774	8 037	8 026	8 494	8 618	8 193	7 864	9 011	9 871	10 379	10 218	11 450	12 137	9 887
odpływ migracyjny														
gmina Inowrocław	190	190	217	190	258	189	149	162	169	153	194	209	210	182
obszary wiejskie województwa	9 476	9 865	9 261	9 049	9 335	7 856	7 126	7 797	7 722	7 356	7 665	8 828	9 274	7 425
saldo migracji														
gmina Inowrocław	-4	26	-25	25	-35	-16	54	3	63	58	21	22	27	1
obszary wiejskie	-1 702	-1 828	-1 235	-555	-717	337	738	1 214	2 149	3 023	2 553	2 622	2 863	2 462

województwa															
na 1000 mk															
napływ migracyjny															
gmina Inowrocław	17,0	19,6	17,5	19,6	20,5	15,9	18,5	15,0	21,0	19,0	19,4	20,8	21,3	16,5	
obszary wiejskie województwa	13,6	14,1	14,2	15,3	15,8	14,9	14,3	16,2	17,7	18,5	18,1	20,1	21,2	17,1	
odpływ migracyjny															
gmina Inowrocław	17,4	17,3	19,8	17,3	23,7	17,3	13,6	14,7	15,3	13,8	17,5	18,8	18,9	16,4	
obszary wiejskie województwa	16,6	17,3	16,4	16,3	17,1	14,3	12,9	14,1	13,8	13,1	13,5	15,5	16,2	12,8	
saldo migracji															
gmina Inowrocław	-0,4	2,4	-2,3	2,3	-3,2	-1,5	4,9	0,3	5,7	5,2	1,9	2,0	2,4	0,1	
obszary wiejskie województwa	-3,0	-3,2	-2,2	-1,0	-1,3	0,6	1,3	2,2	3,9	5,4	4,5	4,6	5,0	4,3	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Struktury płci i wieku

W roku 2007 struktura ludności gminy wg grup ekonomicznych przedstawiała się następująco:

- ☞ ludność w wieku przedprodukcyjnym -2560 osób,
- ☞ ludność w wieku produkcyjnym – 7029 osób,
- ☞ ludność w wieku poprodukcyjnym – 1531 osób.

Udziały poszczególnych grup, wynoszące odpowiednio – 22,6%, 63,4% i 14,0% należą do typowych, i choć sytuacja na terenie powiatu cechuje się pewną zmiennością, to sytuację gminy można uznać za neutralną.

Najważniejszym problemem demograficznym gminy jest, podobnie jak w innych gminach, postępujące starzenie, polegające na malejącej liczbie grupy przedprodukcyjnej i rosnącej liczbie grupy produkcyjnej. Kolejną fazą tego procesu będzie przechodzenie licznych roczników z grupy produkcyjnej do poprodukcyjnej. Pomiędzy rokiem 1995 a 2007, grupa przedprodukcyjna zmniejszyła liczebność o ponad 650 osób, czyli o 20%. Grupa ta w roku 1995 stanowiła ponad 29% mieszkańców, obecnie tylko 23%. Grupa produkcyjna liczy obecnie o 833 osoby, czyli o 13% więcej. Jej udział wzrósł z 56,6 do 63,2% ogółu. Na razie nie zmienia się liczebność grupy poprodukcyjnej.

Tabela. Porównanie struktur wieku na terenie powiatu inowrocławskiego (2008 r.)

	Grupa przedprodukcyjna	Grupa produkcyjna	Grupa poprodukcyjna
	% ogółu ludności		
Powiat inowrocławski	19,4	65,5	15,2
m. Inowrocław	17,5	66,6	15,9
Dąbrowa Biskupia	21,5	64,4	14,1
Gniewkowo - gmina ogółem	21,0	64,4	14,6
Gniewkowo - miasto	19,9	64,0	16,1
Gniewkowo - obszar wiejski	22,2	64,8	13,1
GMINA INOWROCŁAW	22,6	63,4	14,0
Janikowo - gmina ogółem	20,6	64,4	15,0
Janikowo - miasto	18,7	64,9	16,4
Janikowo - obszar wiejski	24,6	63,3	12,1
Kruszwica - gmina ogółem	19,7	64,8	15,5
Kruszwica - miasto	18,5	66,3	15,2
Kruszwica - obszar wiejski	20,7	63,5	15,8
Pakość - gmina ogółem	20,4	64,9	14,7
Pakość - miasto	19,4	65,0	15,7
Pakość - obszar wiejski	21,7	64,9	13,4

Rojewo	23,7	63,6	12,7
Złotniki Kujawskie	21,5	65,8	12,8
KUJAWSKO-POMORSKIE - gminy wiejskie	23,2	63,3	13,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Tabela. Zmiany struktur wieku na terenie gminy w latach 1995-2008

	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
1995	3 212	6 196	1 530	29,4	56,6	14,0
2000	2 970	6 391	1 542	27,2	58,6	14,1
2007	2 560	7 029	1 531	23,0	63,2	13,8
zmiana 1995-2007	-652	833	1			
zmiana (% stanu z roku 1995)	-20,3	13,4	0,1			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Wskaźnik feminizacji – czyli liczba kobiet na 100 mężczyzn - na terenie gminy wynosi 104 i jest skutkiem wynoszącej 199 osób przewagi liczby kobiet (5649 wobec 5450). Jest to wartość o charakterze neutralnym, choć warto zauważyć że na obszarach wiejskich wskaźnik feminizacji jest zazwyczaj niższy – tak wysoki jest kolejnym dowodem na postępującą urbanizację społeczną. Dla rozwoju gminy znacznie ważniejszy jest wskaźnik w grupie wiekowej 15-39 lat, odpowiedzialnej za dalszy rozwój demograficzny w najbliższych latach (grupa zawierania związków małżeńskich, wiek rozrodczy). W tej grupie gmina notuje wskaźnik 104 (2181 wobec 2101), który jest znacznie korzystniejszy niż przeciętnie na obszarach wiejskich województwa (97). Jest to kolejny wskaźnik demograficzny, w zakresie którego gmina wyróżnia się na tle południowej części województwa.

PROGNOZA Rozwoju ludności

Przeprowadzona analiza ruchu naturalnego i migracyjnego oraz struktur ludności, pozwala na opracowanie prognozy rozwoju ludności gminy.

Na terenie gminy Inowrocław najważniejsze przesłanki kierunków rozwoju demograficznego są następujące:

1. Obserwowany będzie sukcesywny wzrost liczby mieszkańców - początkowo powolny, ale w okresie ok. 10 lat powinien ulec zintensyfikowaniu.
2. Przyjmuje się, że ruchy migracyjne nie będą miały zbyt dużego wpływu na kształtowanie liczby ludności, ponieważ bezwzględne saldo będzie raczej małe - należy się spodziewać, że w okresie wieloletnim będzie dodatnie.
3. Zakłada się wzrost liczby urodzeń, przy utrzymywaniu jeszcze przez okres około dekady relatywnie niskich wskaźników zgonów. W kolejnych latach poziom zgonów będzie wyższy.
4. Ogólna liczba mieszkańców około roku 2012-2014 przekroczy 12 tysięcy, a w roku 2020 może sięgnąć 14 tysięcy.
5. Istotne zmiany zajądą w zakresie struktur wieku – przewidywane kierunki rozwoju przedstawiono w tabeli.

Tabela. Prognoza rozwoju poszczególnych grup wiekowych

grupa wiekowa	stan obecny	2013	2018	2023
wiek przedszkolny	450	360*	260	b.d.
wiek szkoły podstawowej	800	840*	780	b.d.
wiek gimnazjum	510	420	490*	b.d.
zapotrzebowanie na szkoły ponadgimnazjalne generowane przez gminę	500	450	330	b.d.

wiek produkcyjny	7000	7260	7200	6950
wiek poprodukcyjny	1500	2000	3000	b.d.

* prognoza uwzględnia wejście 6-latków do grupy szkoły podstawowej w roku 2011

Źródło: Obliczenia własne

Przewidywane dla poszczególnych grup wiekowych zmiany liczebności, implikują następujące problemy:

1. W dalszym stopniu utrzymywać się będzie wysoka liczebność grupy produkcyjnej. Należy więc uwzględnić duże zapotrzebowanie na pracę i dosyć wysoki trwały poziom bezrobocia.
2. Przewiduje się utrzymywanie wysokiego zapotrzebowania na usługi przedszkolne.
3. Przewiduje się spadek liczebności grupy uczęszczającej do szkoły podstawowej. Być może pojawi się problem optymalizacji sieci szkół.
4. Przewiduje się znaczący spadek liczebności grupy uczęszczającej do gimnazjum.
5. Obserwowany będzie sukcesywny silny wzrost liczebności grup starszych. Należy dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej ukierunkowanej do tej grupy. Niezbędna jest likwidacja barier architektonicznych oraz tworzenie łatwo dostępnej komunikacji publicznej.

Podstawowe dane o gospodarce na terenie gminy

W zakresie pełnionych funkcji społeczno-gospodarczych należy przede wszystkim wskazać na działalności rolnicze, opierające się na korzystnych lub bardzo korzystnych warunkach glebowych. Gmina położona jest w części województwa zaliczanej do głównych producentów żywności (ta część Kujaw jest postrzegana jako obszar silnego rolnictwa nawet w skali całego kraju). Zaznacza się na niewielką skalę także działalność sadownicza i ogrodnicza. Dostępność danych i informacji na temat produkcji rolniczej jest bardzo słaba, niemniej jednak dostępne dane oraz inne przesłanki, sytuują gminę wśród obszarów cechujących się dużą efektywnością i towarowością produkcji.

Gmina charakteryzuje się pokrywą glebową związaną ściśle z typem podłoża, a pośrednio z morfologią obszaru. Podkreślić należy stosunkowo małe zróżnicowanie typów gleb oraz dominująca rolę czarnych ziem, aczkolwiek lokalnie spotyka się bardziej rozdrobnioną mozaikę typów gleb. Zdecydowaną większość powierzchni gminy zajmują urodzajne czarne ziemie właściwe, tworzące zazwyczaj gleby kompleksu 1 i 2. Zajmują praktycznie całą część północną oraz północno-zachodnią, znaczne fragmenty gminy w części południowej (poza doliną Noteci) i środkowo-wschodniej. W części wschodniej, w obszarach o dużej wilgotności, przestrzeń nie zajęta przez kompleksy czarnych ziem właściwych, jest „dopełniana” czarnymi ziemiemi zdegradowanymi (największe ich powierzchnie to pas Sikorowo-Turzany oraz okolice Balczewa i Słońska); gleby te miejscami wykształcają dobre kompleksy (2,4) choć najczęściej zaliczane są do kompleksów mniej urodzajnych (5,6).

Stosunkowo niewielkie powierzchnie zajmują gleby brunatne właściwe, które zazwyczaj w gminach są podstawą kompleksów wysokiej przydatności, a w gminie Inowrocław ustępują czarnym ziemiom. Spotyka się je w okolicach Marcinkowa, Dulska – Góry, Piotrkowic – Kruszy Zamkowej oraz Jaksiczek.

We wschodniej części gminy spotyka się natomiast spore powierzchnie gleb brunatnych wyługowanych i kwaśnych, o mniejszej przydatności rolniczej.

Niewielkie powierzchnie zajmują nieurodzajne gleby bielcowe i pseudobielcowe. Spotyka się je jedynie w części wschodniej, w 3 rejonach: Słońska, Balczewa i Witowy – Łąkocin – Karczyn. Są one w większości wskazywane w opracowaniu „Granica polno-leśna” pod zalesienia.

Pozostałe obszary zajęte są przez gleby pochodzenia organicznego. Są one ściśle związane z obszarami o podwyższonej wilgotności i najczęściej są wykorzystywane jako trwałe użytki zielone (niektóre są wskazywane do zalesień). Pod względem zajmowanej powierzchni, wśród gleb

organicznych, największe znacznie mają gleby murszowo-mineralne i murszowate, znacznie mniejsza jest powierzchnia torfów niskich oraz gleb mułowo-torfowych (względnie torfowo-mułowych), przy czym te ostatnie występują wyłącznie w zabagnionych obniżeniach we wschodniej części gminy.

Zróznicowanie przestrzenne gleb pod względem przydatności dla rolnictwa jest następujące:

- gleby najwyższych kompleksów rolniczej przydatności (1-pszenney bardzo dobry, 2-pszenney dobry) obejmują większość powierzchni gminy, przy czym niemal całkowicie pozbawione ich są: dolina Noteci oraz części północno-wschodnia, skrajnie południowo-wschodnia i obniżenie biegnące od Marcinkowa w kierunku Mątew; największe zwarte obszary występowanie kompleksu 1, to Tupadły – Krusza Duchowna oraz Kłopot – Orłowo; w rejonach Jaksice – Pławin oraz Marulewy – Jacewo – Balin i Piotrkowice – Krusza Podlotowa obserwuje się mozaikę gleb jednak z wyraźną przewagą kompleksu 1, a w okolicach Łojewo – Sikorowo – Góra – Pławinek oraz Cieślin – Sławęcín, mozaikę z przewagą kompleksu 2,
- kompleks 3 (pszenney wadliwy) praktycznie nie jest w gminie reprezentowany,
- gleby kompleksu 4 (żytni bardzo-dobry, pszenno-żytni) zajmują niewielkie powierzchnie w różnych częściach gminy, a jedyne obszary, gdzie tworzą nieco większe kompleksy, to okolice: Trzaski – Jaronty i Witowy – Łąkocin,
- gleby kompleksu 5 (żytniego dobrego) tworzą większy zwarty kompleks w okolicach Trzaski – Sikorowo – Miechowice (stanowią tu kontynuacje opisanego wcześniej kompleksu 4), ponadto występują wyspowo w wielu częściach gminy, gdzie jednak nie zajmują dużych powierzchni,
- gleby kompleksu 6 (żytni słaby) i 7 (żytni bardzo słaby) występują przede wszystkim w północno-wschodniej części gminy, gdzie stanowią kompleksy o największej powierzchni (Balczewo – Turzany – Marcinkowo – Słońsk); poza tym rejonem są reprezentowane bardzo nielicznie
- w części północnej wykształcił się wyspowo (zajmując niewielkie powierzchnie wśród gleb wysokich klas) kompleks 8 (zbożowo-pastewny mocny), a w części południowej, głównie w obszarze doliny Noteci – kompleks 9 (zbożowo-pastewny słaby); w obydwu przypadkach są to gleby wykształcone w obszarach podwyższonej wilgotności na czarnych ziemiach, lub czarnych ziemiach zdegradowanych
- w obniżeniach oraz wzdłuż cieków (zawsze w obszarach o wysokiej wilgotności) wykształciły się kompleksy zielone – pomijalnie małą powierzchnię zajmuje kompleks 1 (użytki bardzo dobre i dobre), natomiast zbliżone są powierzchnie kompleksu 2 (użytki średnie) i 3 (użytki zielone słabe i bardzo słabe); największe powierzchnie kompleksów trwałych użytków zielonych spotyka się w dolinie Noteci, w części skrajnie południowo-wschodniej oraz w okolicach Balczewa

Tab. Klasy bonitacyjne gruntów ornych (z sadami) i użytków zielonych

grunty orne z sadami		użytki zielone	
klasa	% udział	klasa	% udział
I	3,3	I	0,0
II	27,2	II	1,6
IIIA	29,9	III	12,8
IIIB	14,0		
IVA	10,5	IV	50,7
IVB	7,0		
V	6,2	V	29,6
VI	1,9	VI	4,5
VIz	0,0	VIz	0,7

Źródło: IUNG

Klasyfikacja gleb wg kompleksów rolniczej przydatności, wskazuje na dużą przydatność gleb, które dodatkowo w znacznej części gminy tworzą rozległe zwarte powierzchnie.

O bardzo wysokiej jakości i przydatności gleb świadczy struktura według klas bonitacyjnych. Wśród gruntów ornych, ponad 3% to grunty klasy I (tak wysoki udział jest niezwykle rzadko spotykany), a ponad 27% - grunty klasy II. Grunty klas III stanowią ponad 40% ogółu, przy czym większość z nich mieści się w klasie IIIA (co także jest ewenementem, gdyż zazwyczaj nad powierzchnią klasy IIIA przeważa klasa IIIB). Powierzchnia gruntów klas IV jest wyraźnie mniejsza od powierzchni klas III.

Minimalną powierzchnię zajmują grunty klas V-VI, przy czym w ogóle (wg IUNG) nie znajduje się gruntów do zalesień. Warto podkreślić, że grunty o klasach gorszych niż IVA stanowią łącznie tylko ok. 15% ogółu,

Wśród użytków zielonych struktura nie jest tak korzystna. Połowę stanowią grunty klasy IV, ale aż 30% - grunty klasy V. Nie identyfikuje się w ogóle klasy I, klasa II zajmuje symboliczną powierzchnię, klasa III – stanowi tylko 13% (jest to mały udział, uwzględniając jakość gruntów ornych). Ponad 5% stanowią grunty najgorszych klas i co ciekawe, wskazuje się grunty pod zalesienie (0,7%).

Oceniając przydatność rolniczą gleb należy stwierdzić, że syntetyczny Wskaźnik jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej wynoszący 88,9 pkt lokuje gminę wśród zdecydowanie najlepszych gmin województwa.

Na terenie gminy dobrze rozwinęła się hodowla drobiu. Najważniejsze fermy drobiu, działają w: Kruszy Podlotowej (dwie), Słońsku, Dziennicach, Górze (dwie), Marcinkowie, Balczewie, Sikorowie (jaja reprodukcyjne), Balczewie (jaja reprodukcyjne), Dulsku (jaja reprodukcyjne). Na terenie gminy nie ma natomiast typowo przemysłowych wielkich ferm trzody lub bydła.

Według danych Urzędu Gminy, najważniejsze zakłady przetwórstwa, działające na bazie lokalnie pozyskiwanych surowców, to:

- młyny w Kłopocie,
- kwaszarnia kapusty w Dziennicach,
- ubojnia drobiu w Turzanach.

Spośród działalności wspierających rolnictwo, wymienić należy:

- Stację Unasienniania Loch w Sławęcinku,
- lekarzy weterynarii w Jaksicach i Balczewie,
- firmę Lawson w Tupadłach (sprzedaż artykułów i sprzętu rolniczego),
- skup owoców i warzyw w Cieślinie.

Działalności pozarolnicze związane z przedsiębiorczością osób fizycznych, są dobrze rozwinięte. W porównaniu z gminami podmiejskimi Bydgoszczy i Torunia, wskaźniki są znacznie niższe, choć obiektywnie należy stwierdzić, że potencjał Inowrocławia jest niewspółmiernie niski. Większość obszarów leżących w sąsiedztwie tak dużych miast, jak Inowrocław, wykazuje wiele cech przedsiębiorczości podmiejskiej, natomiast w gminie Inowrocław są to dziedziny wciąż słabiej rozwinięte (jak się wydaje gmina ma spore możliwości aktywizacji gospodarczej w tej dziedzinie). Należy podkreślić, że mimo tak charakterystycznego położenia, gmina wiejska Inowrocław w zakresie przedsiębiorczości nie prezentuje ukształtowanych cech podmiejskich - zarówno w płaszczyźnie zagospodarowania przestrzeni, jak i prowadzonych działalności. Należy zakładać, że w przyszłości procesy suburbanizacji będą ważnym uwarunkowaniem wpływającym na oblicze gminy, ale prawdopodobnie, ze względu na uwarunkowania rozwoju rolnictwa, gmina Inowrocław nigdy nie stanie się typową, intensywnie zagospodarowaną przestrzenią podmiejską. Na tle gmin powiatu przedsiębiorczość jest rozwinięta bardzo dobrze.

Na uwagę zasługuje pełnienie funkcji specjalistycznych – istotnych w skali całego kraju:

- związanych z obronnością (na terenie gminy znajduje się baza lotnicza, o dosyć dużej zajętości terenu),
- związanych z wydobywaniem soli (kopalnia w Górze),
- związanych z magazynowaniem ropy naftowej i paliw (w podziemnych kawernach w Górze),
- związanych z pełnieniem funkcji komunikacyjnej (Inowrocław jest dużym węzłem komunikacji kolejowej i drogowej – osadzonym w sieci znaczenia krajowego i międzynarodowego, a infrastruktura ta przebiega przez teren gminy),
- związanych z przebiegiem przez teren gminy infrastruktury technicznej znaczenia regionalnego, krajowego i międzynarodowego (transport paliw, energii, solanki).

Praktycznie żadnej roli nie odgrywa funkcja rekreacyjno-turystyczna. Reprezentowana jest ona przez pojedyncze ogrody działkowe (znacznie większa ich liczba znajduje się w mieście) oraz biegnące przez gminę szlaki turystyczne. Szlaki te nie służą jednak penetracji gminy, a jedynie łączą miasto z innymi obszarami atrakcyjnymi (leżącymi poza granicami gminy). Potencjalną szansą dla rozwoju turystyki jest wykorzystanie Noteci do celów turystyki wodnej - samorząd województwa podejmuje aktywne działania w kierunku rozwoju dróg wodnych, więc istnieje szansa, że ten szlak, łączący kilkanaście gmin, będzie aktywizowany. Gmina leży w przebiegu jednej z europejskich tras pielgrzymkowych tzw. drogi Świętego Jakuba (jest to sieć szlaków pielgrzymkowych, biegnących przez różne kraje, związanych z relikwiami Jakuba Apostoła). Fakt ten może być wykorzystany do promocji gminy.

Stosunkowo małe znaczenie ma funkcja związana z ochroną przyrody. Walory przyrodnicze gminy są relatywnie małe, zwłaszcza jeśli uwzględni się bliskie sąsiedztwo (na południu od gminy) Jeziora Gopło o wybitnie dużym znaczeniu ekologicznym, ale także bliskie sąsiedztwo, leżących na północ od gminy, rozległych kompleksów leśnych. Ogólnie należy jednak stwierdzić, że złożoność problematyki wynikającej z pełnionych funkcji, struktur przestrzennych i zróżnicowań charakteru zagospodarowania, jest w gminie wiejskiej Inowrocław znacznie wyższa, niż w typowych gminach wiejskich.

Aktualnie (a prawdopodobnie stan ten zostanie utrzymany także w bliskiej przyszłości) identyfikuje się następujące funkcje gminy :

- a) Funkcja podstawowa – rolnictwo,
- b) Funkcja uzupełniająca – przedsiębiorczość oraz mieszkalnictwo (w tym - zakłada się pełnię funkcji przestrzeni inwestycyjnej na potrzeby miasta Inowrocław).
- c) Funkcja dodatkowa – działalności specjalistyczne w wybranych miejscowościach.

Gmina charakteryzuje się dosyć dobrze rozwiniętą przedsiębiorczością, mierzoną liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mk.

W roku 2008 na terenie gminy zarejestrowanych były 903 podmioty gospodarcze, co daje wskaźnik 81,4/1000. Jest to wskaźnik tylko nieznacznie gorszy od przeciętnego dla całego powiatu (79,4/1000) pomimo że na wskaźnik powiatowy składają się także podmioty zarejestrowane w miastach, w tym w Inowrocławiu. W ostatnich latach notuje się dosyć duży przyrost firm sięgający nawet 4-6% rocznie,

Na tle wartości średnich dla obszarów wiejskich województwa, wskaźnik notowany w gminie jest wyraźnie lepszy - średnia wojewódzka wynosi obecnie 60/1000 mk. W ostatnich 13 latach wskaźnik w gminie każdorazowo był wyższy od przeciętnego - w ostatnich kilku latach jest przeciętnie o 20-30% korzystniejszy. Na tle obszarów wiejskich powiatu, wskaźnik przedsiębiorczości w gminie nie tylko jest najwyższy, ale warto także zauważyć, że poza wskaźnikiem notowanym w gminie Złotniki Kujawskie, zdecydowanie przewyższa notowane w pozostałych gminach - obszary wiejskie o najniższym wskaźniku (Gniewkowo) notują wartość niemal dwukrotnie niższą.

Na uwagę zasługuje fakt, że wskaźnik notowany w gminie jest wyższy niż w dwóch gminach miejsko-wiejskich (Kruszwica i Gniewkowo), mimo że tradycyjnie wskaźniki w gminach miejsko-wiejskich są wyższe, że względu na koncentrację działalności gospodarczych w miastach.

Na tle całego województwa, wskaźnik notowany w gminie wyróżnia się in plus. Gmina lokuje się ok. 40 pozycji (wśród 144 gmin) jednak wśród jednostek o wyższych wartościach dominują miasta oraz gminy miejsko-wiejskie; tylko kilkanaście gmin wiejskich (a wśród nich w przewadze gminy podmiejskie Bydgoszczy i Torunia) notują wskaźniki korzystniejsze.

Firmy z terenu gminy stanowią niespełna 7% ogółu podmiotów gospodarczych w powiecie ale prawie 1/4 firm działających na obszarach wiejskich powiatu.

Tabela. Zmiany liczby podmiotów gospodarczych oraz dynamika zmian

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008

liczba podmiotów	346	466	525	683	730	737	713	770	798	755	782	831	857	903
rok 1995=100	-	134,7	151,7	197,4	211,0	213,0	206,1	222,5	230,6	218,2	226,0	240,2	247,7	261,0
rok poprzedni=100	-	134,7	112,7	130,1	106,9	101,0	96,7	108,0	103,6	94,6	103,6	106,3	103,1	105,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Struktura zarejestrowanych podmiotów jest typowa. Dominują działalności handlowo-usługowe (31% firm), następnie przetwórstwo przemysłowe, transport i budownictwo. Podobnie jak w większości gmin, dobrze rozwinięta jest także sekcja K, ale te podmioty tylko w niewielkim stopniu przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy i podnoszenia jakości życia. O ile struktura wg branż jest typowa, to gminę wyróżniają korzystne wskaźniki cząstkowe przedsiębiorczości. Np. w zakresie handlu wskaźnik wynosi aż 25,1/1000 mk przy średniej wojewódzkiej równej 19,1. Oznacza to wyraźnie lepszy dostęp do tego typu działalności. W żadnej z istotnych dla funkcjonowania gminy dziedzin przedsiębiorczości nie notuje się niepokojących wskaźników, które zagrażałyby jakości życia lub możliwościom dalszego rozwoju.

Tabela. Struktura branżowa podmiotów w gminie

Sekcja	Charakterystyka działalności	Liczba podmiotów w gminie	Udział podmiotów (% ogółu) - gmina Inowrocław	Udział podmiotów (% ogółu) - obszary wiejskie województwa	Wskaźnik cząstkowy na 1000 mk - gmina Inowrocław	Wskaźnik cząstkowy na 1000 mk - obszary wiejskie województwa
ogółem		903	100,0	100,0	81,4	62,4
Sekcja A	Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	80	8,9	7,7	7,2	4,8
Sekcja B	Rybnictwo	0	0,0	0,1	0,0	0,0
Sekcja C	Górnictwo	2	0,2	0,1	0,2	0,1
Sekcja D	Przetwórstwo przemysłowe	113	12,5	11,2	10,2	7,0
Sekcja E	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	3	0,3	0,2	0,3	0,1
Sekcja F	Budownictwo	84	9,3	13,7	7,6	8,6
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	279	30,9	30,5	25,1	19,1
Sekcja H	Hotele i restauracje	18	2,0	2,3	1,6	1,4
Sekcja I	Transport, gospodarka magazynowa i łączność	90	10,0	8,0	8,1	5,0
Sekcja J	Pośrednictwo finansowe	20	2,2	2,8	1,8	1,8
Sekcja K	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	106	11,7	8,7	9,6	5,4
Sekcja L	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	7	0,8	1,8	0,6	1,1
Sekcja M	Edukacja	20	2,2	2,5	1,8	1,6
Sekcja N	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	28	3,1	3,6	2,5	2,2
Sekcja O	Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	53	5,9	6,8	4,8	4,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Rysunek. Zmiany wskaźnika zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w gminach powiatu Pomimo iż powiat inowrocławski charakteryzuje się dużą liczbą miast, które zazwyczaj bardzo podnoszą wskaźniki przedsiębiorczości w gminach miejsko-wiejskich, poziom prezentowany przez gminę Inowrocław należy ocenić jako wysoki. Wskaźnik na terenie gminy jest wyraźnie wyższy, niż w gminach miejsko-wiejskich Kruszwica i Gniewkowo, a dystans, który dzieli od lepszych gmin Pakość i Janikowo jest stosunkowo niewielki. Gmina Inowrocław notuje wskaźnik niewiele gorszy od średniej powiatowej – jest to bardzo rzadki przypadek w skali województwa, by gmina wiejska notowała wskaźnik zbliżony do średniej powiatowej, na którą składają się wskaźniki budowane przez kilka miast. Podkreślić należy, że wszystkie gminy powiatu prezentują wskaźniki gorsze od średniej wojewódzkiej. Dotyczy to także miasta Inowrocław, o wyjątkowo niskich wskaźnikach na tle miast (duże miasta zazwyczaj przekraczają poziom 110).

Rys. Zmiany wskaźnika zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich powiatu Gmina Inowrocław jest liderem przedsiębiorczości na obszarach wiejskich powiatu. Wskaźnik liczby

zarejestrowanych podmiotów na 1000 mk sukcesywnie rósł w całym analizowanym okresie. Pierwsza pozycja gminy jest praktycznie niezagrażona przez cały okres 1995-2008 z jednym wyjątkiem w roku 2000, gdy podawano wysoką liczbę firm w gminie Janikowo. Wskaźnik notowany w gminie jest znacząco wyższy od średniej powiatowej i od średniej dla obszarów wiejskich województwa. Tempo rozwoju przedsiębiorczości w gminie jest bardzo podobne do tego notowanego przeciętnie w powiecie i województwie oraz w większości gmin. Różnica polega na notowaniu w każdym z badanych lat znacznie wyższego wskaźnika. Na terenach wiejskich powiatu jedyną gminą o porównywalnej wartości wskaźnika są Złotniki Kujawskie. Gmina o najniższym wskaźniku – Gniewkowo – ma prawie dwukrotnie gorzej rozwiniętą przedsiębiorczość. Co warte odnotowania przez cały czas notuje się wzrost wskaźnika – w wielu gminach województwa od kilku lat obserwuje się swoisty stan nasycenia – liczba firm stagnuje, a nawet spada.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU ŁADU PRZESTRZENNEGO I WYMOGÓW JEGO OCHRONY

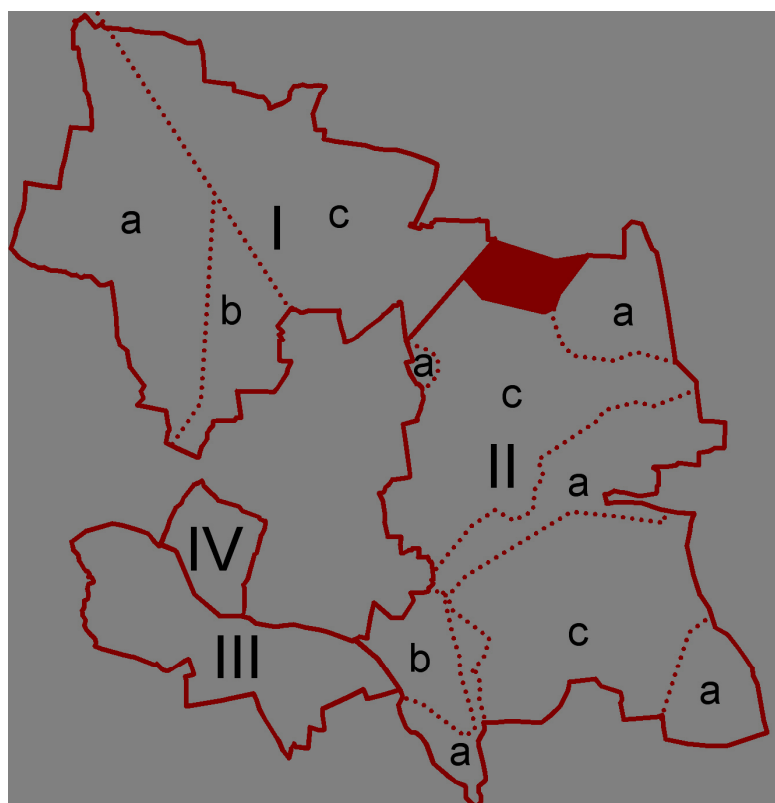
STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA GMINY

Podstawowym czynnikiem kształtującym dotychczasową strukturę gminy jest niespójność jej przestrzeni powodowana czynnikami administracyjnymi (związana z podziałem administracyjnym), przyrodniczymi (dolina Noteci; rzeka Noteć aczkolwiek na wysokości gminy nie jest dużym ciekim, uboga jest w przeprawy mostowe, a więc stanowi barierę przestrzenną) oraz wynikającymi ze specyfiki zagospodarowania (zwłaszcza przebiegiem linii komunikacyjnych wysokich rang oraz terenem bazy lotniczej). Granice stref mają charakter umowny, gdyż w części nie są one jednoznacznie zaznaczone w przestrzeni.

Obecnie w strukturze gminy wyróżnić można następujące elementy (jednostki) struktury przestrzennej:

I - północną - obejmującą północną część gminy aż do drogi nr 15 i bazy lotniczej w Latkowie; obszar ten podzielić można umownie na trzy podstrefy:

- a) zachodnią - na zachód od linii kolejowej Jaksice - Mimowola,
- b) centralną - pomiędzy liniami kolejowymi Jaksice - Mimowola i Jaksice - Inowrocław,
- c) wschodnią - na wschód od linii Jaksice - Inowrocław.

Aktualna struktura funkcjonalno-przestrzenna gminy

I - IV - jednostki
a - części jednostek

Opis w tekście

II - wschodnią - obejmuje część gminy leżącą na wschód od miasta, na południe od bazy w Latkowie i na północny-wschód od Noteci; wyróżnić tu można co najmniej 3 mniejsze jednostki:

a) „ekologiczną” - leżącą w różnych częściach wschodniej części gminy i nieciągłą przestrzennie - są to obszary zajmowane przez łąki i tereny podmokłe, tworzące ciągi ekologiczne - w okolicach Słońska, Marcinkowa i Karczyna

b) południową - pomiędzy Jeziołem Szarlejskim a Notecią - jednostka ta oddzielona jest od obszarów sąsiednich naturalnymi barierami przestrzennymi

c) (największą) pozostałą część o charakterze rolniczo-osadniczym (obszar ten wykazuje pewne różnice pomiędzy częścią północną i południową), jest nieciągła (dzielona elementami „ekologicznymi”)

III - południową - leżącą na południe od Noteci - obszar ten oddzielony jest od pozostałej części gminy rzeką Noteć, nie posiada żadnych bezpośrednich połączeń z pozostałą częścią gminy; integralność z Inowrocławiem (a poprzez miasto - z innymi częściami gminy), zapewnia most na drogach 15/25 pomiędzy Tupadłami a dzielnicą Mątwy

IV - południowo-zachodnią - leżącą pomiędzy Notecią a miastem Inowrocław (miejscowości Batkowo i Popowice) - obszar ten nie posiada żadnych bezpośrednich połączeń z pozostałą częścią gminy; dostępność z zewnątrz zapewniają tylko dwie drogi łączące z Inowrocławiem i jedna biegnąca w kierunku Pakości.

Każda z wyżej wymienionych jednostek charakteryzuje się pewną odrębnością od obszarów sąsiednich - najczęściej odrębność ta wynika z utrudnionego kontaktu z jednostką sąsiednią (mała liczba lub brak połączeń drogowych, bariery przestrzenne, brak potrzeby kontaktów międzyludzkich - czyli brak powiązań funkcjonalnych). Obszary te nie stanowią podstawy do wydzielenie stref (jednostek) na potrzeby planowania rozwoju gminy.

Ograniczenia i możliwości rozwoju osadnictwa

Rozwój przestrzenny gminy należy ocenić na podstawie występujących uwarunkowań, możliwości i ograniczeń rozwojowych poszczególnych jednostek osadniczych.

Istniejąca sieć osadnicza gminy w zasadzie poza glebami wysokich klas, nie posiada istotnych barier które ograniczałyby ich rozwój terenowy (przestrzenny). Mniejsze znaczenie mają tereny o niekorzystnych warunkach hydrogeologicznych, bariery fizycznogeograficzne (głównie Noteć z doliną) oraz linie komunikacyjne, których na terenie gminy jest dużo ze względu na pełnienie roli węzła przez miasto Inowrocław.

Barierami przestrzennymi są także tereny zamknięte w użytkowaniu wojskowym.

Większość wsi posiada znaczące możliwości rozwojowe w ramach istniejącej zwartej zabudowy wsi, w formie zabudowy uzupełniającej, wypełniającej niezainwestowane przestrzenie. Rozwój tego typu zabudowy jest najbardziej pożądanym ze względów ekonomicznych, ekologicznych i związanych z racjonalizacją zarządzania gminą (realizacja zadań własnych).

Istniejące osadnictwo w formie zabudowy siedliskowej rozproszonej należy uznać za zjawisko niekorzystne pod względem ekonomicznym i przestrzennym.

Predyspozycje dla rozwoju wielofunkcyjnego

Przeprowadzona analiza stanu i uwarunkowań środowiska pozwala na określenie predyspozycji dla rozwoju poszczególnych funkcji i rodzajów działalności.

a) osadnictwo

Gmina zamieszkiwana jest przez dosyć dużą liczbę ludności. Ruch budowlany związany z napływem migracyjnym oraz generowany przez mieszkańców gminy, nie jest jednak na tle innych gmin szczególnie wysoki, więc zapotrzebowanie na nowe, rozległe (wykraczające poza istniejącą zabudowę miejscowości) tereny pod zabudowę mieszkaniową, będzie raczej niewielkie. Optymalnym rozwiązaniem z punktu widzenia zagospodarowania przestrzeni, minimalizowania oddziaływania na środowisko, ale także zaspokajania potrzeb mieszkańców w zakresie usług publicznych i infrastruktury

(tzw. zadania własne) jest rozwój lub zagęszczanie zagospodarowania w ramach miejscowości (co jest zresztą obserwowane na terenie gminy). W większości miejscowości istnieją rezerwy terenowe pozwalające na zwiększenie liczby mieszkańców o kilkanaście lub nawet kilkadziesiąt procent, jednak ze względów społecznych i ekonomicznych uzasadniony jest rozwój przede wszystkim największych miejscowości (koncentracja zaludnienia w celu skupienia jak największej części mieszkańców w największych miejscowościach).

W planowaniu rozwoju gminy uwzględniać należy przede wszystkim ochronę wód powierzchniowych oraz podziemnych – w dużej części gminy są one silnie podatne na zanieczyszczenia.

Dla powiatu inowrocławskiego w latach 70-tych wykonano opracowanie fizjograficzne w ramach którego przeanalizowano również predyspozycje dla rozwoju osadnictwa. Pomimo upływu ponad 30 lat, opracowanie ze względu na charakter analizowanych zagadnień, wykazuje ponadczasowość i może być stosowane także obecnie jako pomocnicze dla szczegółowych analiz dla poszczególnych miejscowości. Przy ocenie przydatności terenu dla rozwoju osadnictwa brano pod uwagę następujące zagadnienia:

- ⑩ warunki litologiczne i nośność gruntów
- ⑩ warunki występowania wód gruntowych
- ⑩ lokalne warunki klimatyczne
- ⑩ rzeźbę terenu, w tym zarówno nachylenie terenu, jak i ekspozycję
- ⑩ przydatność rolniczą gleb
- ⑩ warunki zaopatrzenia w wodę

Dla obszaru gminy Inowrocław zidentyfikowano następującą przydatność dla osadnictwa:

- a) większość gminy zaliczono do obszarów bez przeszkód dla osadnictwa – z dobrymi warunkami litologicznymi, korzystnymi warunkami klimatycznymi, sprzyjającą rzeźbą terenu, odpowiednimi warunkami w zakresie występowania wód gruntowych (zaleganie pierwszego poziomu na głębokości ponad 2 m ppt) – zaliczono tu większość terenów na wysoczyźnie, zwłaszcza w części północnej, północno-wschodniej, południowo-wschodniej i skrajnie południowej; podstawowym czynnikiem ograniczającym rozwój osadnictwa są tu wysokiej jakości gleby; wyspowo wśród tych obszarów korzystnych dla zabudowy występują fragmenty cechujące się gorszymi warunkami wodnymi, ale zasadniczo nie stanowią one przeszkody dla wyboru lokalizacji pod zabudowę;
- b) obszary z ograniczeniami dla osadnictwa związane z płytkim zaleganiem wód gruntowych oraz najczęściej jednocześnie także niezbyt korzystnymi warunkami klimatycznymi (mgły, zaleganie wilgoci) – są to najczęściej dna cieków i doliny bezodpływowe – większe powierzchnie o takim charakterze występują w środkowo-wschodniej części gminy oraz w północno-wschodniej części (w tym ostatnim przypadku zabudowa nie mogłaby być realizowana ze względu na zamknięty charakter obszaru);
- c) obszary w praktyce nieprzydatne dla zabudowy ze względu na charakter stosunków wodnych – położone w dolinie Noteci

b)rolnictwo

Gmina w większości wykazuje dobre warunki dla rozwoju rolnictwa – części: północna, północno-wschodnia, południowo-wschodnia, skrajnie południowa to mozaika terenów o wybitnie korzystnej przydatności oraz terenów bardzo przydatnych, jednakże cechujących się nieco gorszymi stosunkami wodnymi, jak też lokalnie – terenów nadmiernie uwilgoconych. Generalnie obszary te są wskazywane w zdecydowanej większości jako korzystne (bez ograniczeń, nadające się dla wszelkich upraw polowych), ze względu na: dobrą jakość gleby, równinną rzeźbę terenu, dobre warunki wodne, możliwości stosowania mechanizacji, dobre warunki klimatyczne.

Środkowo-wschodnia część gminy jest wskazywana jako obszar mniej korzystny ze względu na gorszą jakość gleby oraz gorsze warunki wodne (okresowo nadmiar wilgoci).

Liczne, ale niezbyt duże powierzchniowo, tereny podmokłe (lub o okresowo nadmiernym uwilgoceniu) są wskazywane jako predestynowane dla trwałych upraw zielonych.

Dolina Noteci jest natomiast wskazywana jako obszar niekorzystny dla upraw ze względu na warunki wodne. Znaczne części doliny mogą być jednak wykorzystywane dla prowadzenia trwałych użytków zielonych.

c) turystyka i rekreacja

Gmina nie wykazuje wybitnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla rozwoju turystyki i rekreacji. Potencjalnie może być miejscem lokalizacji ogrodów działkowych, gdyż jest to element wtórny i jego atrakcyjność nie wiąże się bezpośrednio ze szczegółowym położeniem przyrodniczym, a miasto Inowrocław wykazuje dosyć duże zapotrzebowanie w tej dziedzinie. Atrakcyjność terenów wiejskich otaczających miasto dla innych form wypoczynku i rekreacji jest już znacznie mniejsza - można tu mówić wręcz o ciężeniach odwrotnych – to mieszkańcy obszarów wiejskich będą wykazywać ciężenia do bazy działającej w mieście.

d) przedsiębiorczość

Gmina nie posiada zasadniczych przeszkód dla rozwoju działalności gospodarczych. Czynniki wysokiej klasy gleb jest wprawdzie ograniczeniem "globalnym" – występującym na terenie większości gminy, ale lokalnie – w skali poszczególnych miejscowości istnieją rezerwy terenowe i możliwa jest lokalizacja tego typu zainwestowania w ramach lub w bezpośrednim sąsiedztwie, istniejącej zabudowy.

Gmina jak dotąd nie wykorzystywała waloru sąsiedztwa dużego miasta. Posiada dosyć korzystne predyspozycje dla suburbanizacji i funkcję tę należy traktować jako w przyszłości – coraz bardziej istotną. W rozwoju tego typu działalności, uwzględniać należy przede wszystkim ochronę wód powierzchniowych oraz podziemnych, a także ochronę przed zanieczyszczeniami powietrza – jest to najważniejsze uwarunkowanie dla prowadzenia wszelkich działalności gospodarczych w gminie. Także ze względów pozaprzyrodniczych celowe jest rozwijanie i koncentracja działalności gospodarczych przede wszystkim w największych miejscowościach.

UWARUNKOWANIA wynikające ze stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego

Geologia i ukształtowanie terenu

Na terenie gminy spotyka się dwa zdecydowanie różne pod względem morfogenetycznym i fizjonomii krajobrazu jednostki fizyczno-geograficzne. Zdecydowana większość gminy leży w strefie wysoczyzny, ale niewielka część na południu gminy, leży w strefie doliny Noteci.

Morfogeneza gminy związana jest z działalnością zlodowacenia fazy poznańsko-dobrzyńskiej, ale obecność wcześniejszych osadów w obrębie doliny Noteci wskazuje, iż istniała ona już wcześniej.

Budowę geologiczną gminy tworzy wysoczyzna morenowa, zbudowana z glin zwałowych piaszczystych, zamarglonych z licznymi przewarstwieniami drobnoziarnistymi, pylastymi i zglinionymi.

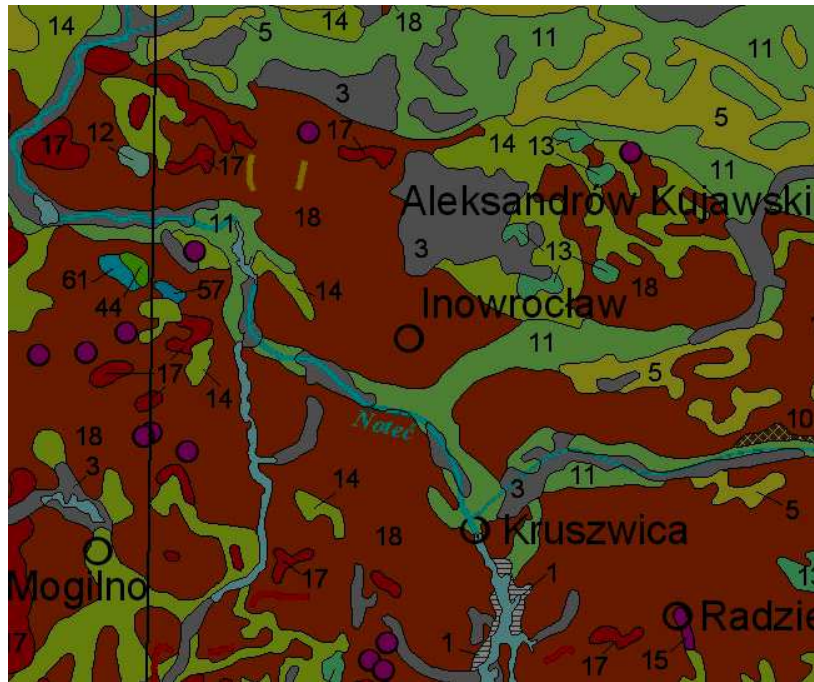
Forma płaszczynowa jest w środkowo-wschodniej i południowej części gminy przecięta rozległą, ale płytką dolinną formą wodnolodowcowo-wytopiskową (pas Marcinkowo-Trzaski – Mątwy – Popowice). W profilu wgłębnym tej formy dominują naprzemianległe piaski drobnoziarniste pylaste z mułkami, zasypane holocenijskimi namułami i torfami

Większą część gminy zajmuje rozległa równina moreny dennej, z częstymi formami wklęsłymi (dolinkami wytopiskowymi o zróżnicowanym kształcie i wielkości, niektóre z nich są rozległe) i bardzo nielicznymi formami wypukłymi. Krajobraz gminy jest w porównaniu i z obszarami leżącymi na północ od gminy i z tymi leżącymi na południe od niej – strefą wyjątkowo równinną.

Obserwuje się następujące utwory budujące powierzchnię gminy (patrz załącznik graficzny):

- ⑩ glina zwałowa fazy dobrzyńsko-poznańskiej – pokrywa zdecydowaną większość obszaru gminy,
- ⑩ mułki, piaski i żwiry rzeczne fazy poznańsko-dobrzyńskiej – występują w dolinie Noteci oraz w pasie rozciągającym się pomiędzy Balczewem, a Mątwy,
- ⑩ mułki i piaski jeziorne fazy poznańsko-dobrzyńskiej – występują one w północno-wschodniej części gminy, gdzie tworzą zwarty rozległy obszar mający swoją kontynuację poza terenem gminy – jest to strefa, która stanowiła jezioro wytopiskowe, a fakt, iż powstała z osadów jeziornych jednoznacznie tłumaczy ich równinną, niemal płaską, rzeźbę;
- ⑩ torfy i namuły holocenijskie - wypełniające małe obniżenia wytopiskowe oraz dolinki cieków

(większe powierzchniowo formy tego typu rozciągają się przykład wzdłuż Noteci oraz Smyrni).

Rys. Fragment mapy geologicznej dla okolic gminy (oryginał w skali 1:500 000)

Objaśnienia: 3–piaski, żwiry, łydy rzeczne oraz torfy i namuły, 5–piaski eoliczne, lokalnie w wydmach, 10 – gliny. Piaski i gminy z rumoszami, soliflukcyjno-deluwialne, 11–piaski, żwiry i mułki rzeczne, 13 – łyły, mułki i piaski zastoiskowe, 14–piaski i żwiry sandrowe, 15–piaski i mułki kemów, 17–żwiry i piaski, łyły i gliny moren czołowych, 18–gliny zwalowe, ich zwietrzeliny oraz piaski i żwiry lodowcowe

Analizując przeszłość geologiczną, należy podkreślić położenie gminy w strefie o dużym zróżnicowaniu oraz mocno indywidualnych uwarunkowaniach będących skutkiem zachodzących tu procesów. Obecną konsekwencją tego jest możliwość eksploatacji soli kamiennej oraz obecność wód geotermalnych, a w mieście Inowrocław pośrednim skutkiem są ograniczenia w zagospodarowaniu przestrzennym (co pośrednio może wpływać na zagospodarowanie przymiejskiej części gminy, poprzez parcie inwestycyjne poza granice miasta). Nie wnikając w szczegóły złożonej i skomplikowanej historii geologicznej oraz będącej jej konsekwencją stratygrafii gminy, należy zwrócić uwagę na położenie gminy w obrębie zachodniego skrzydła Antyklinorium Kujawsko-Pomorskiego. Przebiega ono tutaj w formie antyklinarnego wypiętrzenia z kierunku południowo-wschodniego ku północno-zachodniemu. Składa się ono z szeregu elewacji i depresji ułożonych wzdłuż jego osi. Najbardziej charakterystyczną tego formą są wysady solne (diapiry) w Inowrocławiu oraz w Górze. Wysad powstał wskutek migracji ku powierzchni plastycznych mas solnych. Powstały w ten sposób słupy, przebijające późniejsze warstwy (np. na terenie gminy przebijają one warstwy trzeciorzędowe), o miąższości (wysokości) nawet kilku kilometrów (5-7 km), przykryte czapą gipsową (powstała w wyniku oddziaływania wód na strop soli) o miąższości przynajmniej kilkudziesięciu metrów. Obywa wysady mają wpływ na obecną rzeźbę gminy, gdyż zarówno w Inowrocławiu jak i w Górze obserwuje się wyraźne wyniesienie terenu ponad obszary otaczające. Wyniesienie w Inowrocławiu ma wprawdzie kulminację na terenie miasta, ale jego łagodnie opadające zbocza wkraczają na teren gminy (leży na nich na przykład miejscowość Jacewo). Wysady solne determinują układ warstw geologicznych, rzeźbę terenu oraz stosunki wodne (z jednej strony powodują ryzyko zasolenia wód, czy wręcz wypływu wód zasolonych na powierzchnię, ale jednocześnie eksploatacja soli powoduje ryzyko powstawania zapadłisk, co zdarzało się w przeszłości dosyć często). Wspomniana czapa gipsowa powoduje, że miąższość czwartorzędu na terenie gminy jest stosunkowo niewielka (miejscami ma zaledwie kilka-kilkanaście metrów). Wysad w Inowrocławiu ma długość ok. 2 km, szerokość ok. 1 km, a powierzchnię ok. 2 km kw. Głębokość zwierciadła soli wynosi 120-190 m, a więc leży kilkadziesiąt metrów poniżej poziomu morza. Wysad w Górze jest mniejszy (1,2 na 1 km, powierzchnia ok. 1 km), ale sól zalega płycej (już

na głębokości 103 do 143 m).

Wysad solny w Górze ma kształt elipsy. W przekroju pionowym ma formę kopuły, przebijającej utwory mezozoiczne i trzeciorzędowe. Wraz z głębokością wysad poszerza się, głównie od strony południowo-wschodniej, natomiast ściany północna i zachodnia zapadają stromo.

Zwierciadło solne zalega na głębokości 103-143 m, obniżając się w kierunku SE. Czapa gipsowa grubości średnio kilkudziesięciu metrów, zalega na głębokości od 19 do 69 m. W wysadzie jest udokumentowane i eksploatowane metodą podziemnego ługownia złoża soli kamiennej Góra, o zasobach bilansowych 1,9 mld ton.

Gmina nie należy do obszarów o szczególnie urozmaiconej rzeźbie terenu. Najwyżej położony punkt leży na wysokości 106,5 m npm (okolice kościoła w Górze), natomiast najniższy położony punkt – na wysokości 78 m npm (jest to pozioma lustra Noteci na wysokości Batkowa). Różnica wysokości wynosi więc ok. 28 m, ale w rzeczywistości większość obszaru gminy leży na wysokości 80-90 m npm.

Oprócz wyniesienia terenu obserwowanego w Górze, drugie wyraźne wyniesienie obejmuje miasto i jego bezpośrednie sąsiedztwo. Centrum miasta (leżące w większości na wysokości 100-105) położone jest o około 15 metrów powyżej poziomu otaczających obszarów wiejskich. Największa kulminacja występuje w okolicach ul Marcinkowskiego / Młyńskiej (108,5 m npm), skąd we wszystkich kierunkach obserwuje się łagodny spadek terenu. Obydwie kulminacje (Góra i Inowrocław) są bezpośrednio związane z wysadami solnymi.

Cechą charakterystyczną rzeźby terenu jest przede wszystkim jej „łagodny” charakter – przejawiający się niewielkimi, stopniowymi zmianami wysokości (małe nachylenia, małe różnice wysokości), powodujący wrażenie równinnego lub bardzo łagodnie falistego ukształtowania terenu.

Skrajnie północna część gminy leży na wysokości ok. 95 m npm i wysokość ta zmniejsza się wraz z podążaniem na południe. Wsie Jaksice, Pławin, Orłowo leżą na wysokości 85-90 m npm, ale pas Radłówek – Sławęcín – Sławęcinek - Sławęcine- Latkowo – Słońsko to już wysokości nieco niższej niż 85 m npm. Miasto Inowrocław i bezpośrednie otoczenie, to wspomniane wyniesienie – Cieślin, Kłopot, Jacewo, Batkowo to rzędne ok. 88 m npm, a Marulewy – nawet ponad 90 m npm. Na południe od Inowrocławia spotyka się najbardziej urozmaicony fragment gminy, związany z doliną Noteci – tutaj rzeźba terenu ma wyraźnie „ostrzejszy” charakter – nachylenia terenu i różnice wysokości są znacząco większe (zwłaszcza dotyczy to fragmentu Tupadły – Mątwy i na północ od Kruszy Podlotowej. O ile dolina Noteci leży na wysokości nieco poniżej 80 m npm, to Tupadły, Krusza Duchowna i Krusza Podlotowa już na wysokości prawie 90 m npm., a największa kulminacja (koło Piotrkowic) przekracza 90 m npm. część północno-wschodnia to teren równinny, leżący na wysokości 81-85 m npm. Znajdują się tu: Słońsk, Olszewice, Marcinkowo, Batkowo, Turzany, Komasyce, Trzaski, Dziennice. Część południowo-wschodnia to największe w gminie wyniesienie. Jak wspomniano, ma kulminację w Górze, która leży ok. 20 m powyżej części północno-wschodniej i ok. 25 powyżej doliny Noteci (wieś Łojewo leży nieco powyżej 80 m npm). Pławinek i Karczyn leżą na wysokości nieco poniżej, a Dulsk i Łąkocin – nieco powyżej 90 m npm. Wieś Góra leży w większości nieco ponad 100 m npm. Na południe od Góry teren łagodnie opada. W skrajnie południowej części (obniżenie na południe od Karczyna) spotyka się już rzędną poniżej 80 m npm. Oprócz doliny Noteci, na terenie gminy w kilku miejscach spotyka się mniejsze obniżenia (niekiedy związane z małymi ciekami lub będące niewielkimi dolinkami) o wysokości poniżej 80 m npm, natomiast stosunkowo rzadkie są pagórki i wyniesienia. Brak wyniesień wzmacnia wrażenie równinnego charakteru rzeźby.

Klimat

Według klasyfikacji regionów klimatycznych Polski przeprowadzonej przez W. Okołowicza i D. Martyn, gmina leży w „subregionie kujawskim”. Dla regionu tego wskazuje się jako najbardziej charakterystyczną cechę „przejściowość” klimatu, dużą liczbę dni pochmurnych, a przede wszystkim występowanie najniższych w Polsce opadów atmosferycznych.

Szczegółowe parametry charakteryzujące klimat, są następujące:

- ⑩ opady atmosferyczne, wynoszą do 550 mm, z czego ponad połowa (ok. 300-350 mm) przypada na półrocze letnie
- ⑩ w roku 2007 na położonej w pobliżu gminy stacji pomiarowej w Więclawicach, aż 22% (czyli wówczas ok. 120 mm) rocznej sumy opadów przypadało na lipiec, 15% na czerwiec, 11% na

sierpień; miesiącami o najniższych opadach były (kwiecień, wrzesień i październik (po ok. 3-4% sumy rocznej, czyli poniżej 20 mm)

- ⑩ średnie temperatury roczne wynoszą ok. 8-8,5°C przy czym w lipcu przekraczają 18,5°C a w styczniu wynoszą ok. -2,5 do -3°C.
- ⑩ okres wegetacyjny trwa 210-220 dni
- ⑩ lato termiczne trwa przeciętnie ok. 90-100 dni
- ⑩ zima termiczna trwa przeciętnie ok. 80-90 dni
- ⑩ średnia liczba dni mroźnych wynosi ok. 35-40, natomiast bardzo mroźnych (gdy temperatura maksymalna nie przekracza -10°C wynosi 2-3),
- ⑩ średnia liczba dni gorących wynosi 35-40, a dni upalnych (z temperaturą ponad 30°C) ok. 4-6,
- ⑩ liczba dni pogodnych wynosi ok. 40,
- ⑩ liczba dni chmurnych wynosi ok. 120-130,
- ⑩ pokrywa śnieżna występuje w okresie trwającym ok. 70 dni,
- ⑩ przeciętne roczne usłonecznienie wynosi 1500-1600 godzin,
- ⑩ notuje się przewagę wiatrów zachodnich, w następnej kolejności południowo-zachodnich, w dalszej kolejności północno-zachodnich.

Na terenie gminy wpływ na lokalne modyfikacje klimatu będą miały obniżenia terenu, zwłaszcza podmokłe (np. dolina Noteci), gdzie częstsze będą mgły. Z tych samych powodów należy się spodziewać w okresie jesienno-wiosennym zastoisk zimnego powietrza, a w okresie letnim nieco łagodniejszego przebiegu pogody (niższe temperatury maksymalne, wyższa wilgotność powietrza).

Gleby i przydatność rolnicza gruntów

Zagadnienie, zarówno w aspekcie przyrodniczym, jak i wykorzystania rolniczego, zostało scharakteryzowane w części Studium dotyczącej uwarunkowań rozwoju gospodarki.

Lasy

Gmina leży w najbardziej bezleśnej części województwa. Lasy stanowią zaledwie ok. 300 ha, to jest 1,8% powierzchni ogólnej gminy. Jest to jeden z absolutnie najniższych wskaźników wśród gmin województwa. Wg danych Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii, lasy w gminie stanowią 307 ha, a dodatkowe 62ha to grunty zadrzewione i zakrzaczone. Wg danych Głównego Urzędu Statystycznego, lasy i grunty leśne zajmują 303 ha. Lasy na terenie gminy nie stanowią zwartych kompleksów i z wyjątkiem niewielkiej powierzchni leśnej, mającej swą kontynuację w kierunku wschodnim (Lasy Balczewskie w gminie Dąbrowa Biskupia) nie są częścią tego typu większych kompleksów rozciągających się poza granicami gminy.

Podstawowym gatunkiem lasotwórczym w gminie Inowrocław jest sosna (65%), pozostałe istotne gatunki drzew to topola olcha, brzoza i dąb (źródło: Program Ochrony Środowiska).

W strukturze administracyjnej Lasów Państwowych, gmina mieści się w granicach Nadleśnictwa Gniewkowo, jedynie bardzo niewielka część w okolicach Łojewa, to obszar Nadleśnictwa Miradz.

Na terenie gminy istnieją przesłanki do dalszych zalesień, choć dotyczy to stosunkowo niewielkich powierzchni gruntów słabo przydatnych dla rolnictwa lub zasadnych do zalesień ze względów ekologicznych. Są to głównie tereny w części południowo-wschodniej oraz w dolinie Noteci.

Surowce mineralne

Zagadnienie opisane w części opracowania pod nazwą „Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych”.

Wg opracowań „Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce” wg stanu na 31 XII 2001, 2005 oraz 2007 roku, wydawanych przez Państwowy Instytut Geologiczny, na terenie gminy znajdują się następujące złoża surowców mineralnych:

Tabela. Bilans złóż soli kamiennej (wykaz złóż soli kamiennej- tys. t)

Nazwa złoża	Rok	Zasoby geologiczne bilansów	Zasoby przemysłowe	Wydobycie
Góra	2001	1 894 718	1 609 136	1 191
	2005	1 772 324	273 720	1 151,30
	2006	2 348 978	323 585	1 194

Źródło: Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce

Tabela. Bilans złóż piasków i żwirów (wykaz złóż - tys. t.)

Nazwa złoża	Rok	Zasoby geologiczne bilansowe	Zasoby przemysłowe	Wydobycie
Jaronty I	2001	287	287	17
	2005	287	-	-
	2006	287	-	-
Łojewo I	2001	434	434	106
	2005	98	98	17
	2006	80	80	15
Sikorowo I	2001	-	-	-
	2005	458	357	46
	2006	234	133	163

Źródło: Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce

Wody powierzchniowe i podziemne

Wody powierzchniowe

System hydrologiczny gminy jest powiązany ściśle z jej położeniem względem jednostek fizyczno-geograficznych. Szczególnie duże znaczenie ma tu pokrycie zdecydowanej większości gminy wysoczyzną morenową, której rzeźba w sposób decydujący wpływa na specyficzne warunki odwadniania. Jak wspomniano w rozdziale poświęconym ukształtowaniu powierzchni, rzeźba większości gminy jest równinna i charakteryzuje się minimalnymi spadkami terenu, ale dosyć częstymi formami rzeźby są niewielkie obniżenia, które pełnią funkcje bezodpływowych niecek, a ich uwilgotnienie zależne jest od specyfiki danej niecki, a bardzo często nawet od pory roku czy aktualnych warunków pogodowych. Znaczna część takich obniżen jest nadmiernie uwilgotniona, co ma wpływ na charakter roślinności i warunki glebowe (w zależności od genezy, są tu bądź gleby organiczne, bądź tworzą się zdegradowane czarne ziemie) lub wypełniona jest trwale wodą tworząc niewielkie zbiorniki. Tego typu niewielkich oczek jest na terenie gminy bardzo dużo. Są one silnie zanieczyszczone i podlegają zarastaniu, ale przy dosyć ubogim stopniu bioróżnorodności, stanowią istotny składnik środowiska pozwalający na wzbogacanie różnorodności bioekologicznej, stanowiąc siedliska dla określonych rodzajów fauny i flory. Znaczna część tego typu obniżen jest jednak w przeważającej części roku sucha, a jedynie w okresach roztopów lub nadmiernych opadów, wypełnia się wodą, tworząc czasowe rozlewiska.

Równinny charakter rzeźby, znaczna liczba cieków stworzonych sztucznie (regulacje, melioracje), powszechne bifurkacje oraz brak dużych naturalnych cieków (nawet Noteć podlegała procesom regulacji i zarówno jej przebieg, jak forma koryta i strefy przyległej, a nawet stany wód, są wynikiem regulacji przeprowadzonych w przeszłości lub bieżących działań związanych z ustalaniem poziomu wody w rzece oraz powiązanych z nią jeziorach), w dużym stopniu utrudniają rzetelne wytyczenie działów wodnych, stąd podział na zlewnie należy traktować jako orientacyjny, a w niektórych częściach gminy – jako niepewny. Cieki niosą niewielkie ilości wody, jej ruch, ze względu na równinną rzeźbę jest niewielki (co przy rolniczym użytkowaniu skutkuje silną eutrofizacją, dużymi

poziomami zanieczyszczeń, notorycznym zarastaniem), większość nie wykształca koryt.

Większość gminy leży w dorzeczu Odry. Udział powierzchni odwadnianej do systemu Wisły (obejmującej część północno-wschodnią, z Latkowem, Balinem, Dalkowem, Olszewicami, Marcinkowem, Słońskiem, Balczewem), szacować można na około 16%.

Tereny leżące od dorzeczy Odry, w całości położone są w zlewni Noteci, choć bezpośrednio do Noteci odwadniana jest tylko bardzo niewielka część gminy. Większość odwadniana jest za pomocą dopływów tej rzeki, lub też leży w zlewniach cząstkowych jezior leżących w systemie hydrologicznym Noteci. Największa część gminy (północ gminy) leży w zlewni cząstkowej Smyrni i Kanału Smyrni. W rzeczywistości większość tego obszaru należy traktować jako lokalnie bezodpływową. Znaczna część (na południowy-wschód od miasta) leży w zlewni cząstkowej cieku biegnącego od Turzan w kierunku południowo-zachodnim i uchodzącego do Jeziora Szarlej. Południowo-wschodnia część odwadniana jest przez Kanał Bachorze Małe. Część leżąca w dorzeczu Wisły odwadniana jest przez Kanał Parchański i jego dopływy (Kanał Parchański jest dopływem Tażyny).

Główną rzeką płynącą przez teren gminy, jest Noteć. Znajduje się tu ona w swym górnym odcinku, aczkolwiek nie jest to stan w pełni naturalny, gdyż w II połowie XIX wieku rozpoczęto regulację rzeki na jej odcinku od ujścia z jeziora Gopło, w kierunku północnym. Regulacje były dosyć istotną ingerencją – wiązały się między innymi z wykonywaniem przekopów, skracaniem drogi rzecznej, budową urządzeń hydrotechnicznych. Wówczas dokonano także obniżenia poziomu wody w jeziorze Gopło, co służyło odwodnieniem gruntów przyległych do jeziora. Regulacje te miały wpływ także na inne cieki i jeziora (w tym zwłaszcza przepływowe) leżące poniżej jeziora Gopło. W ramach tych regulacji wykonano między innymi Kanał Notecki, rozpoczynający się w miejscowości Leszyce przekop o długości 19 km, mający na celu transportowe wykorzystanie rzeki z pominięciem Jeziora Pakoskiego. Naturalny, stary odcinek rzeki, tzw. Stara Noteć, odbijający tu na południe, stanowi na niewielkim odcinku granicę gminy. Późniejsze zaniedbania przy konserwacji drogi wodnej Noteci skutkowały podnoszeniem poziomu wody w rzece i kanałach z nią związanych (miało pogłębiać zamulone dno, parametry techniczne drogi dotyczące jej minimalnej głębokości, osiągnano poprzez podnoszenie poziomu wody), co skutkowało zabagnieniem łąk nadbrzeżnych. Za pomocą urządzeń hydrotechnicznych istnieje możliwość regulacji poziomu wody w skanalizowanym odcinku szlaku wodnego Noteci oraz w połączonych z nią odcinkach naturalnych. Dzięki temu wyeliminowano ryzyko gwałtownych wahań stanu wód, dzięki czemu w praktyce nie ma tu ryzyka powodzi.

Noteć i jej dolina stanowią istotną barierę terenową, wpływająca na podział strukturalny gminy. Południowa część gminy, leżąca na południe od Noteci, jest w praktyce odcięta od pozostałych części, gdyż jedyną przeprawą drogową jest połączenie między Tupadłami a Inowrocławiem.

Na terenie gminy występują tylko dwa większe jeziora, leżące w południowej części, w zlewni Noteci; obydwa pochodzenia rynnowego. Jezioro Szarlej leży w rozległej rynnie na południu zajmowanej przez Gopło. Zajmuje powierzchnię ok. 67 ha, objętość wynosi ok. 1377,2 tys. m³. Jest to jezioro płytkie (głębokość maksymalna: 4,3 m). Jest to jezioro przepływowe Noteci. Zanieczyszczeniu jeziora sprzyja rolniczy charakter sąsiednich terenów oraz fakt, iż powyżej jeziora, do Noteci odprowadzane są ścieki z Kruszewicy.

Jezioro Piotrkowickie jest nieco mniejsze (niespełna 49 ha; jednak tworzy większy system z sąsiadującym jeziorem Węgiereckim, leżącym w gminie Janikowo; po linii brzegowej tego jeziora biegnie granica gminy Inowrocław) i ma mniejszą objętość (1164 tys. m³). Jest to również jezioro przepływowe (Stara Noteć). Przy braku szczegółowych badań, należy zakładać dosyć znaczący poziom zanieczyszczeń jeziora. Świadczy o tym charakter obszarów otaczających.

Pierwszy poziom wód gruntowych

Warunki występowania pierwszego poziomu wód gruntowych są zasadniczo zróżnicowane na: występujące w dolinie Noteci i występujące na wysoczyźnie. W pierwszym przypadku pierwszy poziom wód gruntowych występuje płycej niż 2 m ppt, a często nawet płycej niż 1 m ppt i jest ściśle związany z wahaniami stanu rzeki oraz z opadami atmosferycznymi – zmienność roczna może wynosić nawet 1 m. Są to tereny o warunkach bardzo niesprzyjających budownictwu.

Na wysoczyźnie warunki występowania wód gruntowych są przestrzennie bardzo zmienne – przede wszystkim ze względu na bezodpływowy charakter pewnych fragmentów wysoczyzny, na obszarach płaskich, a zwłaszcza w obszarach niecek i zagłębień, możliwe jest czasowe zaleganie wód gruntowych płycej – tym bardziej, jeśli w podłożu znajdują się przewarstwienia nieprzepuszczalne, lub przeciwnie – gdy na określonej głębokości pomiędzy warstwami nieprzepuszczalnymi występują przewarstwienia piaszczysto-żwirowe, zazwyczaj wówczas zasobne w wodę. Wody gruntowe mogą tu zalegać nawet płycej niż 2 m ppt. W obniżeniach terenu poziom wód gruntowych jest zresztą silnie uzależniony od warunków pogodowych, stąd częste i znaczące są jego wahania. Głębsze zaleganie ma miejsce zawsze w pobliżu krawędzi obniżeń oraz na wyniesieniach, ale generalnie na większości obszaru wysoczyzny wody gruntowe zalegają głębiej niż 2 m ppt. Często podaje się, że jest to poziom 3-5 m ppt, ale lokalnie nawet głębiej.

Wody podziemne

Wody podziemne występują w utworach czwartorzędowych i trzeciorzędowych. Czwartorzęd na terenie gminy wykazuje stosunkowo małą miąższość, dlatego też poziomy zalegania wód są relatywnie płytkie. Na północy gminy poziom w Q to zaledwie 10-15 m ppt, a w środkowej i wschodniej części gminy – wynoszą od 30-50 m. Dostyc duże obszary w części północno-wschodniej i wschodniej oraz skrajnie południowej, są określane jako pozbawione poziomu użytkowego w utworach czwartorzędowych. Poziomy trzeciorzędowe to głębokość ok. 50-60 m na północy gminy i około 80-100 w części środkowej i południowej.

Wody Q i T są silnie zmineralizowane, co często dyskwalifikuje je jako wody pitne. Wody kredowe i jurajskie są zasolone.

Na terenie gminy występują wody geotermalne, które wykazują parametry pozwalające na ich gospodarcze wykorzystanie. Wymaga to jednak bliższego rozpoznania.

Mapa „Warunki występowania wód podziemnych” wskazuje, iż na terenie gminy występują 2 zasadniczo różne rodzaje uwarunkowań związanych z izolacją pierwszego poziomu wodonośnego. Zdecydowana większość gminy to obszar, który charakteryzuje się następującymi parametrami:

- izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – średnia i dobra
- stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – słabo i praktycznie nie zagrożone
- miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – powyżej 10, a nawet powyżej 40 metrów

Jedynie niewielka część gminy, położona na pograniczu dzielnicy Mątwy w Inowrocławiu oraz miejscowości Tupadły i Krusza Zamkowa, charakteryzuje się następującymi parametrami:

- izolacja pierwszego poziomu wodonośnego – brak lub bardzo słaba
- stopień zagrożenia w warunkach naturalnych – silnie zagrożone
- miąższość utworów słaboprzepuszczalnych – do 2 metrów

Obszar gminy obejmują niewielkie fragmenty dwóch zbiorników wód podziemnych:

a) zbiornik nr 142 (zaliczany do kategorii Obszarów Wysokiej Ochrony), obejmujący zachodnią, północną i wschodnią część gminy. Zbiornik nosi nazwę „Zbiornik międzymorenowy Inowrocław – Dąbrowa”. Są to wody czwartorzędowe. Zajmuje łącznie powierzchnię ok. 340 km². Średnia głębokość ujęcia wynosi 35 m, a szacunkowe zasoby dyspozycyjne 95 tys. m³ na dobę. Wody z tego zbiornika eksploatowane są w ujęciu Trzaski.

b) zbiornik zaliczany do kategorii Obszarów Najwyższej Ochrony – określany jako Nr 138 Subzbiornik Inowrocław – Gniezno. Znajduje się w utworach trzeciorzędowych. Średnia głębokość ujęcia 120 m, szacunkowe zasoby dyspozycyjne – ok. 96 tys. m³ na dobę. W zachodniej części gminy jego zasięg pokrywa się z zasięgiem zbiornika nr 143.

Stan i zagrożenia środowiska. Problemy ekologiczne gminy

Analiza zagrożeń środowiska na terenie gminy jest problemem dosyć złożonym, ze względu na charakter uwarunkowań z tej dziedziny, obecnych na terenie gminy. Jak wykazano wcześniej, gmina poddawana jest licznym uwarunkowaniom wpływającym niekorzystnie na stan środowiska. W dużej mierze są one związane z położeniem w obszarze silnie uprzemysłowionym, gdzie przenikają szkodliwe oddziaływania licznych zakładów zlokalizowanych w bliższym i dalszym sąsiedztwie.

Niektóre uwarunkowania związane są z bliskim sąsiedztwem dużego miasta, ale także z przebiegiem przez jej teren sieci infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Gmina jest obszarem o intensywnym użytkowaniu rolnym, z minimalną powierzchnią lasów, co w połączeniu ze specyficznymi warunkami wodnymi stwarza poważne zagrożenia dla wód powierzchniowych i gruntowych. Dla ogólnej oceny stanu środowiska w gminie, znaczenie ma także fakt niemal równinnej rzeźby w większości jej powierzchni – otwarta, bezleśna przestrzeń, pozwala na łatwe dostrzeżenie wszelkich zmian w krajobrazie, licznych w tak uprzemysłowionej okolicy (już sama fizjonomia krajobrazu, wskazuje na silnie przekształcenia antropogenne).

Najważniejszymi czynnikami kształtującymi stan środowiska na terenie gminy są:

a) w aspekcie zasobów

- ⑩ duża przydatność rolnicza gleb, predestynująca większość obszaru gminy dla intensywnej gospodarki rolnej,
- ⑩ bardzo niski stopień zalesienia,
- ⑩ warunki wodne – płytkie zaleganie wód gruntowych w znacznej części gminy (wprawdzie większe obszary cechujące się takimi warunkami są nieliczne, ale bardzo częste są sytuacje, gdy wyspowo występują małe obszary o tego typu uwarunkowaniach) oraz trudności z naturalnym odwadnianiem (znaczne powierzchnie bezodpływowe, sprzyjające kumulacji zanieczyszczeń),
- ⑩ równinna rzeźba – wskutek czego wszelkie ingerencje w krajobraz są szczególnie łatwo dostrzegalne i stanowią znacznie większy problem, niż w obszarach o rzeźbie bardziej zróżnicowanej,
- ⑩ w praktyce brak obszarów bardzo cennych przyrodniczo, które podlegałyby rygorystycznej ochronie wzmacniając w ten sposób funkcje ekologiczne (brak obszarów chronionych stwarza przekonanie, iż gmina nie posiada walorów przyrodniczych, a więc tym bardziej można rozwijać różnego rodzaju funkcje i działalności niekorzystne dla środowiska),
- ⑩

b) w aspekcie oddziaływań antropogennych

- ⑩ rolniczy charakter gminy – intensywne i wysokotowarowe uprawy polowe, a także gospodarka hodowlana (przemysłowe fermy drobiarskie działają w miejscowościach: Krusza Podlotowa, Turzany, Słońsk, Dziennice, Góra, Marcinkowo, Balczewo, Dulsk),
- ⑩ przebieg przez teren gminy sieci infrastruktury komunikacyjnej wysokiej rangi o dużym natężeniu ruchu – dotyczy to zwłaszcza dróg krajowych nr 15 (Inowrocław – Toruń) i 25 (Inowrocław – Bydgoszcz oraz Inowrocław - Strzelno), dróg wojewódzkich nr 252 (w kierunku Dąbrowy Biskupiej), 251 (w kierunku Pakości i Janikowa) i 412 (w kierunku Kruszwicy); nico mniejsze znaczenie w zakresie oddziaływania na środowisko mają linie kolejowe, aczkolwiek odcinki Inowrocław – Bydgoszcz, Inowrocław – Toruń, Inowrocław – Karsznice należą do najintensywniej eksploatowanych na terenie województwa,
- ⑩ nieuregulowana gospodarka wodno-ściekowa (brak kanalizacji),
- ⑩ przebieg przez teren gminy infrastruktury technicznej – o ile niektóre rodzaje infrastruktury przesyłowej nie niosą realnych zagrożeń (np. gazociągi), to inne wiążą się z realnym ryzykiem powstawania wycieków tworzących realne zagrożenia (np. rurociągi solankowe), lub też trwale oddziałują na krajobraz (linie elektroenergetyczne wysokich napięć),
- ⑩ położenie gminy w obszarze o dużym uprzemysłowieniu – powiat inowrocławski cechuje się niezwykle dużym zróżnicowaniem funkcjonalnym. Pomimo dominacji funkcji rolniczej (dla rozwoju której wykazuje szczególne predyspozycje), rozwinął zróżnicowane funkcje przemysłowe (zwłaszcza związane z przemysłem spożywczym i chemicznym; w nieodległym sąsiedztwie – w okolicach Barcina-Pakości działa wielki zakład przemysłu cementowo-wapienniczego). Na terenie gminy odbywa się eksploatacja soli, a w bezpośrednim sąsiedztwie gminy dużymi ośrodkami przemysłowymi są: Inowrocław, Kruszwica, Janikowo, Gniewkowo, Wierzchosławice, dosyć liczne są też zakłady o znacznie mniejszej skali (np. przetwórstwo mięsa). Powiat inowrocławski należy do obszarów o największym zużyciu wody na potrzeby przemysłu oraz produkcji ścieków przemysłowych, jak również do obszarów o najwyższej emisji zanieczyszczeń powietrza i największej ilości składowanych odpadów. Istotną konsekwencją funkcji przemysłowych, oprócz generowania zanieczyszczeń, jest także wpływ

zainwestowania na krajobraz.

- ⑩ funkcja mieszkaniowa, wiążąca się na przykład z niską emisją z indywidualnych urządzeń grzewczych,
- ⑩ niski stan czystości wód powierzchniowych – rzeka Noteć w momencie wpływania na teren gminy (pomimo iż znajduje się tu w swym górnym biegu, tuż poniżej rezerwatu przyrody jeziora Gopło), cechuje się już bardzo złym stanem czystości; także duże jeziora znajdujące się w granicach gminy lub w bezpośrednim jej sąsiedztwie (Szarlej, Piotrkowickie, Węgiereckie) są silnie zanieczyszczone (na co wpływa między innymi intensywna gospodarka rolna w pobliżu linii brzegowych).

W tabeli przedstawiono potencjalny wpływ na środowisko różnego rodzaju funkcji realizowanych na terenie gminy oraz w jej sąsiedztwie.

Tabela. Potencjalny wpływ na środowisko różnego rodzaju funkcji

funkcja	potencjalne zagrożenia środowiska (przykładowe)
mieszkaniowa	wiąże się dużą koncentracją zaludnienia, ingerencją w krajobraz, generowaniem antropopresji o różnym charakterze i różnym natężeniu (zanieczyszczenia, ścieki, ruch pojazdów, niska emisja z urządzeń grzewczych, itp.)
rolnicza	w obszarach o dużej przydatności dla rolnictwa następuje jego intensywny, wielkoskalowy i wysokotowarowy rozwój, ma miejsce intensywne użytkowanie terenu, chemizacja, scalanie gruntów i likwidacja śródpolnych ostoi zwierząt produkcja o charakterze podmiejskim (warzywnictwo i sadownictwo) wiąże się z podwyższoną chemizacją, redukcją bioróżnorodności, a uprawy pod folią skutkują wzmożoną emisją z urządzeń grzewczych
wytwórcza (przemysłowa, rzemieślnicza)	bardzo różny charakter oddziaływań w zależności od specyfiki prowadzonych działalności, w tym: zajętość terenu, wpływ na krajobraz, generowanie różnego rodzaju zanieczyszczeń, generowanie ruchu pojazdów
wypoczynkowa (zabudowa lotniskowa i działkowa)	wiąże się z bardzo dużą koncentracją zainwestowania oraz generowaniem uciążliwych oddziaływań na środowisko (odpady, ścieki, środki ochrony roślin, itp.) pozytywnym aspektem jest natomiast stwarzanie korzystnych warunków bytowania dla niektórych zwierząt (zwłaszcza ptaków) oraz urozmaicenie świata roślinnego (bogactwo gatunków na niewielkim obszarze)
komunikacyjna	hałas, zanieczyszczenia powietrza, zagrożenia dla bezpieczeństwa, znaczna zajętość terenu, tworzenie barier w ciągłości przestrzeni i środowiska przyrodniczego, skażenie gleb w sąsiedztwie
infrastruktury technicznej	zróżnicowane możliwości oddziaływań w zależności od rodzaju infrastruktury – oddziaływanie na krajobraz, możliwość skażeń w wyniku awarii, promieniowanie elektromagnetyczne, zajętość terenu, itp.
magazynowo- składowa	znaczny ruch pojazdów samochodowych (przewozy towarów), znaczna zajętość terenów, wprowadzanie zabudowy wielkokubaturowej niejednokrotnie bardzo niekorzystnie oddziałującej na krajobraz

Źródło: Opracowanie własne

Oceniając stan środowiska na terenie gminy, według materiałów WIOŚ w Bydgoszczy, należy podkreślić dosyć dużą ilość danych i informacji ze stacji pomiarowych zlokalizowanych w sąsiedztwie gminy. Dosyć intensywnego monitoringowi podlega bowiem miasto Inowrocław - należy jednak podkreślić, że przestrzenny rozkład różnych parametrów cechuje się jednak zróżnicowaniem, stąd część z tych danych należy traktować jedynie jako orientacyjne lub pomocnicze, natomiast nie mogą one być traktowane jako opisujące stan na terenie gminy. Obszary wiejskie województwa rzadko są przedmiotem intensywnych badań inspekcji ochrony środowiska – stąd najczęściej dla oceny stanu środowiska używa się tu tego typu danych pomocniczych pochodzących z sąsiednich obszarów. Wg dostępnych danych z ostatnich lat, stan środowiska na terenie gminy i w jej sąsiedztwie, ocenić można następująco:

- a) w zakresie wielu parametrów charakteryzujących stan powietrza atmosferycznego, gmina

- notuje wysokie wskaźniki zanieczyszczeń – jest to skutkiem położenia w obszarze wysoko uprzemysłowionym – w 2007 roku na terenie powiatu inowrocławskiego wytworzono 1,4 mln ton zanieczyszczeń pyłowych (spośród 7 mln w całym województwie) i 24,5 mln ton zanieczyszczeń gazowych (spośród 64,7 mln w całym województwie) – wartości te lokowały powiat na pierwszym miejscu i przekraczały wartości notowane w powiatach o najniższej emisji kilkadziesiąt-kilkaset razy;
- b) pomiary stężeń zanieczyszczeń powietrza wykonywane na terenie miasta Inowrocław (w kilku punktach pomiarowych w różnych częściach miasta, w najszerszym zakresie na terenie uzdrowiska) wskazują, że w ostatnich latach obserwuje się spadek stężenia dwutlenku azotu, fluoru, ołowiu, kadmu i pyłu zawieszony PM10; spada także zawartość benzo(alfa)pirenu, ale pozostaje on jedynym spośród badanych parametrów, który wciąż przekracza normy; zawartość dwutlenku siarki i dwutlenku azotu pozostaje, na tle innych miast, umiarkowana;
  - c) stan czystości rzeki Noteci oceniony został w roku 2005 na wysokości wsi Kobylniki jako wody IV klasy, ale już poniżej Inowrocławia – w Leszczycach – jako wody V klasy. Powyżej Inowrocławia rzeka przyjmuje ścieki z oczyszczalni w Kruszwicy (także ścieki przemysłowe), a na wysokości Mątew – z oczyszczalni miejskiej w Inowrocławiu oraz z Inowrocławskich Zakładów Chemicznych, rzeka jest też narażona na zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego;
  - d) stan czystości wody Jeziora Szarlej oceniany jest jako „poza klasą”
  - e) stan czystości wód podziemnych na terenie gminy badany jest w stacji pomiarowej sieci regionalnej w Trzaskach – bada się tu wodę z ujęcia czwartorzędowego w zbiorniku GZWP 142 – w 2007 roku klasę czystości określono jako III, przy czym niska jakość powodowana była przede wszystkim przez FET, a wskaźnikami przekraczającymi normy wód do spożycia, były Mg, FET i Mn; podobną klasę czystości wskazywały badania z roku 2005;
  - f) drogi nr 15 i 25 są wskazywane drogi o wysokim poziomie generowanego hałasu oraz oddziaływania na położone w sąsiedztwie gleby
  - g) zarówno drogi nr 15 i 25, jak też linie kolejowe biegnące przez teren gminy, są wskazywane jako szlaki przewozu niebezpiecznych materiałów
  - h) pewnym zagrożeniem dla większych skupisk zabudowy jest także tzw. „niska emisja” z mało wydajnych urządzeń grzewczych zainstalowanych w domostwach (zwłaszcza instalacje wykorzystujące węgiel kamienny) – problem jest zauważalny przy niesprzyjających uwarunkowaniach klimatycznych (zwłaszcza w okresie jesiennym).

Oceniając stan środowiska gminy na tle innych obszarów, należy stwierdzić, iż gmina Inowrocław, ze względu na położenie, narażona jest w nieco większym stopniu na różnego rodzaju zagrożenia. System monitoringu stanu środowiska nie umożliwia dokonywania tak szczegółowych analiz, jednak szereg pośrednich przesłanek wskazuje, że położenie gminy w obszarze silnie uprzemysłowionym, przy jednocześnie wysokim poziomie rozwoju rolnictwa i pewnych niesprzyjających uwarunkowaniach przyrodniczych, skutkuje wyższymi poziomami zanieczyszczeń.

W latach 1994 - 95 z inicjatywy Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska i w oparciu o zaprogramowaną przez niego metodologię - sporządzona została przez wszystkie w kraju Inspektoraty Wojewódzkie „Klasyfikacja gmin pod względem występowania zagrożeń środowiska”. Gmina Inowrocław znalazła się wśród zaledwie kilku gmin z terenu byłego województwa bydgoskiego, sklasyfikowanych w grupie C, którą określono jako: „gminy, na których terenie stwierdza się występowanie ponadnormatywnych zanieczyszczeń i uciążliwości dla środowiska, ale ich zasięg i natężenia nie mogą być określone ze względu na brak wystarczającej ilości danych pomiarowych (zgodnie z wymogami „Klasyfikacji ...”)”. Stan środowiska w zdecydowanej większości gmin, oceniano znacznie korzystniej.

Ochrona przyrody

Gmina nie należy do obszarów szczególnie cennych przyrodniczo. Położona jest w części województwa cechującej się mniejszą wartością walorami. Na niezbyt korzystną ocenę gminy w tym aspekcie, rzutuje także fakt, iż w niewielkiej odległości na południu od gminy leży niezwykle atrakcyjny obszar z Jeziorem Gopło, na północy – rozległy kompleks lasów (Puszcza Bydgoska), na północnym-zachodzie – rozległa dolina Noteci i zwarte kompleksy leśne.

Formy chronione, notowane na terenie gminy, są relatywnie niskiej rangi i zajmują niewielki

powierzchnie.

We wschodniej części gminy, powierzchnię 50 ha zajmuje fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Lasów Balczewskich. Obszar ten, o powierzchni łącznej 2400 ha, w zdecydowanej większości leży w gminie Dąbrowa Biskupia (1700 ha), a w mniejszej części w gminie Gniewkowo. Fragment leżący w granicach gminy Inowrocław to pas wzdłuż Kanału Parchańskiego, łączący kompleksy leśno-bagiennie w powyższych gminach.

Na terenie gminy Inowrocław ochroną objęto grunty w okolicach kanału Parchańskiego. Celem ochrony tego obszaru jest zachowanie jedyne kompleksu leśnego wśród urodzajnych gleb w tej części Kujaw. Na terenie gminy Dąbrowa Biskupia obszar chronionego krajobrazu występuje w okolicach Rejny, Niemojewa i Radojewic. Znajdują się tu dwa rezerwaty przyrody: - „Rejna” – o powierzchni 5,8 ha, obejmujący fragment boru mieszanego, utworzony w 1962 roku w celu ochrony wisienki stepowej. Osobliwością tego rezerwatu jest występujący w warstwie runa dziewięciśli beżłodygowy oraz sasanka polna. - „Balczewo” – o powierzchni 24,4 ha, jeden z największych kompleksów leśnych wśród żyznych ziem kujawskich. Utworzony w 1963 roku dla ochrony miejsc lęgowych ptaków błotnych i wodnych na terenie porośniętym turzycą i kępami wierzby krzaczastej. Na południu gminy Gniewkowo Obszar Chronionego Krajobrazu lasów Balczewskich obejmuje system rozległych mokradeł i bagien tzw. „Gąskich” i „Ostrowskich”. Spełniają one ważną rolę w retencji wodnej Kujaw. Pokryte są siedliskami wilgotnymi i bagiennymi, a wśród drzewostanu dominują olchy, topole, sosny, świerki i wierzby. Ten zwarty kompleks leśny pełni funkcję wodochronną. Z powyższego opisu wynika, że znaczenie terenu leżącego w gminie Inowrocław jest dla funkcjonowania całego obszaru – relatywnie niewielkie.

Obszar został powołany rozporządzeniem Nr 9/91 Wojewody Bydgoskiego z dnia 14 czerwca 1991 r. (Dz. U. Woj. Bydg. nr 17, poz. 127 ze zmianą Nr 10 z 1994 r., poz. 102), a po reformie administracyjnej, został utrzymany na mocy Rozporządzenia Nr 46/99 Wojewody Kujawsko – Pomorskiego z dnia 25 marca 1999 r. w sprawie ustalenia i ogłoszenia wykazów aktów prawa miejscowego obowiązujących na terenie Województwa Kujawsko – Pomorskiego lub jego części.

Na terenie gminy Inowrocław znajduje się 107 pomników przyrody (drzew). Są to pojedyncze drzewa, grupowe w parkach oraz jedna aleja dębowa (70 dębów). Za pomniki przyrody zostały uznane drzewa wg poniższego zestawienia:

- ⑩ aleja 70 dębów szypułkowych o obwodzie od 150 cm do 375 cm rosnących przy drodze Bydgoszcz - Inowrocław na odcinku Jaksice-Strzemkowo.
- ⑩ grupa 5 dębów szypułkowych o obwodach 220, 240, 280, 295 i 320 cm rosnących w zabytkowym parku dworskim w miejscowości Olszewice,
- ⑩ grupa 4 drzew: dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm, topola biała o obwodzie 430 cm. buk zwyczajny czerwonołistny o obwodzie 300 cm oraz jesion wyniosły o obwodzie 310 cm rosnące w parku dworskim w miejscowości Krusza Zamkowa
- ⑩ grupa 4 lip drobnolistnych o obwodach 320, 330, 240 i 460 cm rosnące w miejscowości Komaszycy przy drodze Inowrocław-Komaszyce
- ⑩ grupa 3 drzew: lipa drobnolistna o obwodzie 520 cm, klon polny o obwodzie 340 cm oraz klon jawor o obwodzie 340 cm rosnące w zabytkowym parku dworskim w miejscowości Piotrkowice
- ⑩ grupa 3 drzew: lipa drobnolistna o obwodzie 390 cm oraz dwa platany klonolistne o obwodzie 320 i 300 cm rosnące w zabytkowym parku dworskim w miejscowości Cieślin
- ⑩ grupa 3 drzew: dąb szypułkowy o obwodzie 340 cm oraz dwa platany klonolistne o obwodzie 290 cm i 295 cm rosnące w miejscowości Kłopot, grupa jesionów o obwodach 330 i 330 cm rosnących w parku wiejskim w miejscowości Sławęcin
- ⑩ grupa drzew: dąb szypułkowy o obwodzie 410 cm oraz. topola osika o obwodzie 408 cm rosnące na terenie parku wiejskiego w miejscowości Góra
- ⑩ platan klonolistny o obwodzie 300 cm rosnący w parku dworskim w miejscowości Jaksice
- ⑩ wiąz szypułkowy o obwodzie 410 cm rosnący w zabytkowym parku pałacowym w miejscowości Kłopot
- ⑩ wiąz szypułkowy o obwodzie 320 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Krusza

Podlotowa

- ⑩ dąb szypułkowy o obwodzie 325 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Krusza Podlotowa
- ⑩ dąb szypułkowy o obwodzie 340 cm rosnący w zabytkowym parku dworskim w miejscowości Kruśliwiec
- ⑩ topola biała czterowierzchołkowa o obwodach 200, 270, 280 i 290 cm rosnąca w miejscowości Łojewo
- ⑩ dąb szypułkowy o obwodzie 400 cm rosnący w parku dworskim w miejscowości Orłowo
- ⑩ wiąz polny o obwodzie 320 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Pławin
- ⑩ oliwnik wąskolistny o obwodzie 140 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Popowice
- ⑩ klon srebrzysty o obwodzie 300 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Sikorowo
- ⑩ wiąz szypułkowy o obwodzie 370 cm rosnący w parku wiejskim w miejscowości Sójkowo, lipa drobnolistna o obwodzie 310 cm rosnąca w miejscowości Tupadły przy drodze Inowrocław – Kruszwica
- ⑩ topola o obwodzie 480 cm rosnąca w miejscowości Bachorze Łęgi.

Na terenie gminy brak innych form chronionych. Żadna część gminy nie znalazła się także w obszarze objętym siecią Natura 2000.

Ze względu na małą liczbę, rangę i powierzchnię obszarów chronionych, ważnym elementem środowiska gminy są zabytkowe parki podworskie i zabytkowe parki wiejskie. Pełnią one rolę ważnych lokalnych węzłów ekologicznych (siedliska – zwłaszcza dla ptactwa).

Parki podworskie znajdują się w następujących miejscowościach:

Cieślin 4,6 ha, Czyste 0,8 ha, Gnojno 6,6 ha, Kłopot 2,38 ha, Latkowo 15,5 ha, Łąkocin 3,0 ha, Łojewo 1,72 ha, Marulewy 1,26 ha, Piotrkowice 4,3 ha, Trzaski 1,7 ha, Kruśliwiec 1,8 ha i Olszewice 10 ha. Parki te wpisane są do rejestru zabytków i podlegają ochronie prawnej na mocy przepisów o ochronie dóbr kultury.

Parki wiejskie znajdują się w miejscowościach: Orłowo 4,85 ha, Orłowo II 0,86 ha, Balin 1,98 ha, Borkowo 0,8 ha, Góra 0,8 ha, Jaksice 0,43 ha, Krusza Podlotowa 0,49 ha, Krusza Zamkowa 8,87 ha, Kruśliwiec 1,7 ha, Ostrowo Krzyckie 2,4 ha, Pławin 1,95 ha, Pławinek 1,54 ha, Popowice 0,51 ha, Sikorowo 0,7 ha, Sławęcín 1,8 ha, Sławęcinek 0,32 ha, Słońsko 0,98 ha, Sójkowo 2,02 ha, Strzemkowo 4,91 ha, Trzaski 1,51 ha.

Gmina INOWROCLAW w sieci Natura 2000

Natura 2000 to program utworzenia w krajach Unii Europejskiej wspólnego systemu (sieci) obszarów objętych ochroną przyrody. Podstawą dla tego programu jest Dyrektywa Ptasia, Dyrektywa Siedliskowa (Habitatowa) oraz szereg innych rozporządzeń i dokumentów wykonawczych. Celem programu jest zachowanie określonych typów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy i wymienia w załącznikach Dyrektyw. W ramach programu wyznaczone zostają. Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków (Special Protection Areas – SPA; oznacza kodowo na terenie Polski jako PLB) oraz Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk (Special Areas of Conservation – SAC; oznaczane jako PLH), na których obowiązują specjalne regulacje prawne.

Obszar Natura 2000 został w Polsce wprowadzony w Ustawie o ochronie przyrody z 2004 roku:

„Art. 25. 1. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje:

- 1) obszary specjalnej ochrony ptaków,
- 2) specjalne obszary ochrony siedlisk.

2. Obszar Natura 2000 może obejmować część lub całość obszarów i obiektów objętych formami ochrony przyrody (wymienionych w ustawie).”

Wg informacji z oficjalnego serwisu Ministerstwa Ochrony Środowiska oraz listy Shadow List na terenie gminy nie znajdują się obszary oficjalnie włączone albo oczekujące na włączenie (zgłoszone) do sieci Natura 2000, czy też obszary zgłoszone do Shadow List. Najbliższe obszarowi gminy obszary zaliczane do którejkolwiek z tych kategorii, leżą na południe od gminy i obejmują obszar i okolice Jeziora Gopło (rozciągające się na południe od Kruszewicy obszary chronione w ramach dyrektywy

siedliskowej i w ramach dyrektywy ptasiej). W dolinie Noteci, poniżej gminy Inowrocław, planuje się utworzenie obszaru chronionego w ramach dyrektywy siedliskowej – Równina Szubińsko-Łabiszyńska.

Jak się wydaje, z bardzo dużą dozą odpowiedzialności można stwierdzić, iż gmina nie wpływa w sposób zauważalny na stan tych obszarów, gdyż ewentualne generowane oddziaływania są na tyle niskie, iż niemożliwe do identyfikacji i kwantyfikacji. Teoretycznie można uwzględnić jedynie zanieczyszczenia wód odprowadzanych z terenu gminy do systemu Noteci (dotyczy to Równiny Szubińsko-Łabiszyńskiej), należałoby tu jednak uwzględnić fakt, iż także inne rozległe obszary odprowadzają zanieczyszczenia do tego systemu, jak również należałoby uwzględnić rodzaj chronionych siedlisk i ewentualny wpływ na nie poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń; bardzo trudno jest się odnieść do innych potencjalnych zagrożeń generowanych na terenie gminy, jak na przykład udział w generowaniu ruchu drogowego, zanieczyszczeń powietrza, itp.)

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162, poz. 1568) przy sporządzaniu i aktualizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się zagadnienia związane z ochroną zabytków i opieką nad obiektami zabytkowymi. W Studium uwzględnia się problematykę dotyczącą ochrony zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W Studium ponadto ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują ograniczenia, zakazy i nakazy mające na celu ochronę znajdujących się na tym terenie zasobów kulturowych, szczegółowo określone ustaleniami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub decyzjami o warunkach zabudowy i decyzjami o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W myśl przepisów, ochronie i opiece podlegają m.in. :

- ⊗ zabytki nieruchome takie jak: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- ⊗ zabytki ruchome takie jak: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- ⊗ zabytki archeologiczne takie jak: pozostałości terenowe osadnictwa pradziejowego i historycznego, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej,
- ⊗ nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków ustanowionymi prawem, są:

1. Wpis do rejestru zabytków.
2. Uznanie za pomnik historii.
3. Utworzenie parku kulturowego.
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Działalność służb konserwatorskich i służb planowania przestrzennego w dziedzinie ochrony i rewaloryzacji obiektów i zespołów zabytkowych opiera się przede wszystkim na rozpoznaniu i określeniu obiektów i obszarów, stanowiących przedmiot ochrony konserwatorskiej, wprowadzanej w akty prawa miejscowego, jakim są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zapisy te oparte są na wytycznych konserwatorskich sporządzanych przez urzędy ochrony zabytków. Studium uwarunkowań i kierunków wskazuje sposoby sprawowania ochrony zabytków, jakie realizowane mają

być w miejscowych planach sporządzanych w oparciu o Studium. Są one także wskazówkami przy wydawaniu decyzji o warunkach zabudowy i lokalizowaniu inwestycji celu publicznego w sytuacji braku w danym obszarze aktualnego planu zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowym elementem wytycznych konserwatorskich do studium jest ustalenie obszarów podlegających ochronie, a więc wyznaczenie stref ochrony konserwatorskiej. Wyznaczenie stref następuje w oparciu o analizę stanu istniejącego, analizę przekazów historycznych, kartograficznych i ikonograficznych.

Na terenie gminy obowiązują strefy ochrony konserwatorskiej i archeologicznej (przedstawione na rysunku Studium):

STREFA „A” pełnej ochrony konserwatorskiej

Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej wyznaczona dla obszarów szczególnie wartościowych, do bezwzględnego zachowania. Zasięg strefy „A” jest równoznaczny z zasięgiem strefy „W”. Strefa „A” obejmuje obszar, na którym elementy historycznego układu przestrzennego, tzn. rozplanowanie, zabudowa oraz związane z nimi integralnie teren i krajobraz, zachowały się w wysokim stopniu.

Strefą „A” ochrony konserwatorskiej objęto: zespoły pałacowo-parkowe, zespoły dworsko-parkowe, parki podworskie, zespoły kościelne.

W strefie „A” wymagane jest:

1. zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych zabudowy kształtujących sylwetę zespołu,
2. zachowanie rozplanowania ulic i placów z zachowaniem ich szerokości, przekroju, nawierzchni, utrzymanie historycznych linii zabudowy oraz wysokości i proporcji budynków, geometrii dachów, materiałów wykończeniowych,
3. zachowanie zabudowy historycznej, jej konserwacja, rewaloryzacja, rekonstrukcja,
4. zachowanie i rewaloryzacja historycznej zieleni komponowanej,
5. dostosowanie nowej, wprowadzanej w obszarze zabudowy do historycznej kompozycji w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych itp,
6. usuwanie obiektów dysharmonizujących,
7. dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zespołu zabytkowego przez nawiązanie do historycznego programu mieszkaniowo-usługowego i eliminacja funkcji uciążliwych,
8. wprowadzanie elementów reklamy wizualnej jedynie w miejscach dopuszczonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
9. uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, podziałów geodezyjnych, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych, remontów, modernizacji, adaptacji obiektów zabytkowych, uzupełnień zabudowy, zdobienia brył architektonicznych, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania elementów reklamy wizualnej,
10. prowadzenie badań archeologicznych wyprzedzających wszelką działalność inwestycyjną.

STREFA „B” ochrony konserwatorskiej

Strefą „B” ochrony konserwatorskiej objęto obszary zawierające znaczną lecz nie dominującą część elementów historycznie ukształtowanej struktury przestrzennej o wartościach kulturowych. Zasięg strefy „B” jest równoznaczny z zasięgiem strefy „W”.

Obszary objęte strefą „B” podlegają rygorom w zakresie utrzymania historycznego rozplanowania i zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy.

Strefą „B” objęto: historyczne zespoły wiejskie, zespoły szkolne, zespoły zabudowy folwarcznej, zespoły dworsko-parkowe z pozostałościami folwarków, cmentarze: parafialne i nieczynne ewangelickie.

W strefie „B” wymagane jest :

1. zachowanie klimatu odrębnych zespołów przestrzennych,

2. zachowanie środowiska ruralistycznego z jego historycznymi elementami- układ ulic, linie zabudowy, proporcje gabarytów i wysokości zabudowy, zachowanie historycznego podziału działek, ewentualnie nawiązanie do dawnych podziałów, sposób wkomponowania w naturalny krajobraz,
3. zachowanie historycznej zabudowy - konserwacja i rewaloryzacja obiektów zabytkowych,
4. zachowanie kompozycji i układów zieleni historycznej, parków i cmentarzy. Cmentarze ewangelicki winny zostać odpowiednio zagospodarowane, a ich granice uczytelnione,
5. dostosowanie nowej, wprowadzanej w obszarze zabudowy do historycznej kompozycji urbanistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych,
6. usuwanie obiektów dysharmonizujących, substandardowych,
7. uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków: remontów, modernizacji, adaptacji obiektów zabytkowych, zmian sposobu użytkowania budynków historycznych, uzupełnień zabudowy, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania nowych inwestycji, prac ziemnych, wprowadzanie elementów reklamy wizualnej po uzyskaniu pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
8. prowadzenie prac archeologicznych wyprzedzających działalność inwestycyjną na obszarach dla których zasięg strefy „B” jest równoznaczny ze strefą „W”.

STREFA „AW” ścisłej ochrony archeologicznej

Strefa „AW” obejmuje tereny o rozpoznanej zawartości reliktyw archeologicznych posiadające własną formę terenową (np. grodziska, wzgórza zamkowe itp.) Na obszarze strefy zakazana jest wszelka działalność budowlana, nie związana bezpośrednio z rewaloryzacją tych terenów Na obszarze gminy Inowrocław strefy „AW” wyznaczono dla : grodziska w Borkowie, grodziska w Ostrowie Krzyckim i gródka stożkowatego w Strzemkowie

W strefie „AW” wymagane jest :

1. zakazanie wszelkiej działalności, dopuszcza się jedynie prace związane bezpośrednio z rewaloryzacją terenu po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
2. konserwacja zachowanych obiektów zabytkowych, ich ekspozycja w terenie, względnie zaznaczenie ich śladów.
3. pozostawienie tych terenów jako otwartych pełniących funkcje muzealne.

STREFA „W” ochrony archeologicznej

Strefa „W” obejmuje tereny o rozpoznanej, na podstawie badań, zawartości ważnych reliktyw archeologicznych. Na obszarze strefy wszelka działalność inwestycyjna musi być poprzedzona badaniami archeologicznymi. Zakres prac archeologicznych określa się przy uzgodnieniu projektu budowlanego.

Na obszarze gminy Inowrocław strefy „W” wyznaczono dla zespołów stanowisk i stanowisk archeologicznych rozpoznanych w trakcie badań archeologicznych (powierzchniowych i wykopaliskowych) prowadzonych od lat 60-tych XX wieku przez Zespół do Badań Dziejów Kujaw Instytutu Prahistorii UAM w Poznaniu oraz badań powierzchniowych prowadzonych w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski.

Na obszarze strefy dopuszcza się działalność inwestycyjną pod warunkiem przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych. Na obszarze strefy „W”

1. Prace ziemne prowadzone w granicach strefy wymagają przeprowadzenia wyprzedzających badań archeologicznych. Prace ziemne wymagają uzgodnienia z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych określony zostaje na etapie uzgodnienia projektu budowlanego i wydania decyzji.
2. Egzemplarz dokumentacji badań archeologicznych podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków

Obiekty zabytkowe wpisane do gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków zlokalizowane poza strefami ochrony konserwatorskiej

Obiekty zabytkowe zlokalizowana poza wyznaczonymi strefami ochrony konserwatorskiej objęte ochroną w ramach wpisu do gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków i podlegają następującym wytycznym konserwatorskim:

- Ⓢ wymagane jest uzgadnianie z konserwatorem zabytków prac remontowych, adaptacyjnych i rozbiórkowych,
- Ⓢ wskazane jest dostosowanie nowej zabudowy wprowadzanej na obszar parceli do budynków historycznych pod względem gabarytów, kompozycji bryły, elewacji, dachów oraz uzgodnienie z konserwatorem zabytków.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy obiekty, to:

- Ⓢ stanowiska archeologiczne posiadające własną formę krajobrazową - grodziska

Borkowo

Strzemkowo

Ostrowo Krzyckie

- Ⓢ zespoły dworsko-parkowe

Cieślin - dwór i park nr wpisu 117/A z 26.04.1984 r.

Czyste - dwór i park nr wpisu 116/Az26.04.1984 r.

Gnojno - dwór i park nr wpisu 115/A z 26.04.1984 r.

Kłopot - dwór i park nr wpisu 112/A z 26.04.1984 r.

Kruśliwiec - dwór i park nr wpisu 113/A z 26.04.1984 r.

Latkowo - dwór i park nr wpisu 171/Az 15.06.1985 r.

Łąkocin - park nr wpisu 206/A z 15.01.1985 r.

Łojewo-pałac i park nr wpisu 165/Az 15.01.1985 r.

Marulewy - dwór i park nr wpisu 11 l/A z 26.04.1984 r.

Olszewice - dwór nr wpisu A/231/1 z 28.07.1987 r. i park nr wpisu 163/A

Piotrkowice - dwór i park nr wpisu 106/A

- Ⓢ obiekty sakralne

Góra - kościół parafialny i cmentarz przykościelny

Orłowo - kościół parafialny i cmentarz przykościelny nr wpisu A/509/1-2 z 16.09.1998 r.

Wykaz obiektów szczególnie cennych ze względów kulturowych:

Balin (dawny majątek - obecnie własność prywatna)

Z zabudowań dawnego majątku praktycznie nic nie zachowało się do czasów współczesnych.

Dawny obszar parku o powierzchni 1,98ha to w chwili obecnej tylko drzewa na jego obrzeżach.

Teren stanowi własność prywatną od 1974 r.

Balczewo (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół szkoły
- szkoła murowana z lat 30 XX w.
- budynek gospodarczy murowany z lat 30 XX w.
- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 6 z częścią gospodarczą - mur. z 4 ćw. XIX w.

- dom nr 15 - mur. z pocz. XX w.
- dom nr 17-mur. z pocz. XX w.
- dom nr 21 -mur. z pocz. XX w.
- dom nr 13 - mur., cegła, otynkowany z pocz. XX w.
- dom nr 10 - mur., cegła, nie otynkowany z pocz. XX w.
- obiekty techniki
- kuźnia mur. z pocz. XX w. (obecnie remiza OSP)
- cmentarze
- cmentarz ewangelicki nieczynny o pow. 0,28ha, najstarszy nagrobek z 1923 r. - całość nie zachowana
- Wieś o zachowanym charakterze ulicówki z obustronną zabudową w generalnie dobrym stanie technicznym. Występujące tu typy zagród, bardzo charakterystyczne dla tożsamości i fizjonomii tej wsi. Ich architektura i typ zabudowy winny stanowić inspirację dla nowych realizacji - ewentualnych uzupełnień w ciągach istniejącej

zabudowy. Na mapie topograficznej z 1933/34 r. występuje wiatrak - obecnie nieistniejący.

Batkowo (wieś)

Według map topograficznych wieś o charakterze ulicówki z zachowanym układem przestrzennym. Według mapy topograficznej z 1933/34 r. we wsi istniała szkoła.

Borkowo (dawny majątek - Sp. Prod.-RSP Borkowo) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- stanowisko archeologiczne posiadające własną formę krajobrazową,
- (grodzisko) na południe od istniejącej zabudowy dawnego majątku.

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór murz 2 pół. XIX w. - przebudowany
- oficyna mur. z k. XIX w.
- park z pół. XIX w. o pow. 0,8ha (w tym 0,01ha to wody stawu) z aleją dojazdową jesionową i szpalerem z topoli czarnej (stan zachowania - zły)

Z analizy map topograficznych wynika, że dawny układ przestrzenny zespołu dworskiego, został w znacznym stopniu zachowany.

Cieślin (dawny majątek - PGR - obecnie własność AWRSP (prywatny użytkownik) Wieś wzmiankowana w 1239 r. Od pół. XVI w. do XIX w. dobra w posiadaniu Trzebińskich, następnie Kraszewskich i Sicińskich. Od ok. 1880 r. do 1939 r. własnością Brzeskich.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 117/A z 26.04.1984
- dwór, murowany z 1864 r. rozbudowany w latach 1893-1895
- park krajobrazowy z pół. XIX w. o pow. 4,6ha z okazałą bramą wjazdową i fragmentami murowanego ogrodzenia

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- oficyna mur. z k. XIX w. przebudowana
- budynek gospodarczy mur. z 1883 r.
- kuźnia mur. z k. XIX w. przebudowana
- dom mieszkalny nr 8 - mur. z cegły z k. XIX w.

Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznej mierze zachowany chociaż w parku zbudowano basen z urządzeniami

towarzyszącymi - nigdy nie użytkowany. Charakterystyczna sylweta zabudowy gospodarczej (silosów) widoczna jest z drogi w kierunku Sójkowa. Przy drodze relacji Inowrocław-Rycerzewo zachował się zespół dawnej szkoły (oznaczonej na mapie topograficznej z 1933/34 r.) użytkowanej, w chwili obecnej, na cele mieszkalne.

Czyste (dawny majątek - dawna szkoła - marzec 2000 własność AWRSP)

W 1846 r. dobra będące własnością Juliusa Stubenraucha, 1859 r. Augusta Reinsdorfa, od 1866 r. do 1910 r. rodziny Guradze. Kolejnymi właścicielami byli: Max Kohnert, Januariusz Korytowski, (1921 r.), od 1929-46 r. Józef Hoppe, Janina z Bieńkowskich.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 116/A z 26.04.1984
- dwór murowany z ok. pół. XIX w. rozbudowany o skrzydło zachodnie na pocz. XX w.
- park krajobrazowy z pół. XIX w. o pow. 0,8ha

Z analizy porównawczej map topograficznych wynika bardzo duży stopień przekształcenia zespołu dworskiego. Jego fizjonomia zakłócona została standardową (wg proj. typowego?) zabudową, zlokalizowaną w bezpośrednim sąsiedztwie.

Dulsk (dawny majątek)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- dwojak nr 24 mur. z 1935 r.
- Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny dawnego majątku został całkowicie zatarty. Przy drodze w kierunku Dziennie, na mapie topograficznej z 1933/34 r. oznaczona była szkoła.

Gnojno (dawny majątek - PGR - marzec 2000 r. własność AWRSP)

W XVJJI w. w posiadaniu Działyńskich, od 1801 do 1834 r. Karłowskich, 1857-1905 r. - von Trzebińskich następnie, do 1946 r. - von Mlickich.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 115/A z 26.04.1984
- dwór mur. z pocz. XX w. (1908 r.)
- park krajobrazowy ze stawem (pow. 6,66ha w tym 0,64ha staw)

Obecnie obiekt dworu - nie użytkowany - częściowo zdewastowany (maj 2000 r.) staw

zarośnięty, część gospodarcza i budynki mieszkalne wzdłuż drogi Inowrocław-Czyste oddzielone od parku siatką i parkanem z płyt betonowych. Zabudowa mieszkaniowa (czworaki) od strony parku dość dobrze zachowana. Dysonans stanowi jedynie parterowy pawilon spożywczy i nieuporządkowane zaplecze gospodarcze czworaków. Po prawej stronie drogi w kierunku Czystego - znacznie przekształcone dawne budynki mieszkalne oraz nowe realizacje standartowych (typowych) budynków wielorodzinnych dawnego PGR. Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny został w znacznej mierze zachowany.

Góra (dawny majątek + wieś) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół sakralny
- kościół parafialny p.w. św. Trójcy z 1829 r. zbudowany z fundacji szambelana Józefa Kościelskiego
- cmentarz przykościelny na stoku wzgórza na gruncie cmentarza średniowiecznego.

Zachowane nagrobki z 1 i 2 pół. XIX w. Najstarszy nagrobek z 1810 r. Nagrobek Stanisława Przybyszewskiego wykonany w 1931 r.

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- plebania mur. z pocz. XX w.
- zespół dworski
- dwór mur. otynkowany zbudowany w latach 1875-84
- park krajobrazowy (pozostałości parku krajobrazowego z 2 pół. XIX w.)
- obiekty użyteczności publicznej
- szkoła mur. z cegły z pocz. XX w.

nieotynkowana

Zachował się układ przestrzenny wsi w zespole: szkoła, kościół, plebania z charakterystycznym wzgórkiem z drzewostanem i kaplicą przydrożną na skrzyżowaniu dróg. Układ przestrzenny zespołu dworskiego - zatarty. Konkurencję wizualną w krajobrazie wsi stanowią wieże szybów kopalni soli.

Jacewo (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur. z k. XIX w.
- rządcówka (nr 22) mur. z k. XIX w.
- budynek gospodarczy (obecnie w zagrodzie nr 22) mur. z k. XIX w.

- dwie obory mur. z XIX/XX w.
- dom (nr 32) mur. z k. XIX w.
- dawny spichlerz, obecnie obora (w zagrodzie nr 32) mur. z k. XIX w.
- budynek mieszkalny / gospodarczy nr 33
- dawny młyn, obecnie oczyszczalnia nasion, mur. z pocz. XX w.

- park z k. XIX w.

- obiekty sakralne

- poza zabudową wsi - cmentarz

Według map topograficznych obszar, wg ewidencji gruntów, dzisiejszej wsi Jacewo stanowił niegdyś teren dwóch gmin wiejskich Jacewo i Dalkowo. Według mapy topograficznej z 1933/34 r. na skrzyżowaniu dróg Komaszycy-Balin i Olszewice-Inowrocław funkcjonowała karczma. Charakterystyczny zespół wsi Jacewo tworzyło zgrupowanie dużych zagród, wg analizy map topograficznych, w znacznym stopniu układ przestrzenny został zachowany. Powyższa uwaga dotyczy również Dalkowa.

Jaksice (dawny majątek - po 1945 r. RSP - od 1956 r. GS + wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- obiekty użyteczności publicznej
- zespół szkoły
- szkoła mur. XK/XX w.
- budynek gospodarzy mur. z pocz. XX w.
- poczta (obecnie dom mieszkalny) ul. Dworcowa 2, mur. z k. XIX w. przebudowana
- zespół dworski
- dwór mur. XIX/XX w. przebudowany
- sześciorek ul. Dworcowa 6, mur. XEX/XX w.

- park krajobrazowy z XIX w.

- zabudowa mieszkaniowa

- dom nr 2 mur. z cegły nieotynkowany z k. XIX w.

- ul. Dworcowa - dom nr 4, mur. 1891 r

- dom obecnie Bank Spółdz., mur. XIX/XI w.

- ul. Powstańców Wielkopolskich - dom nr 17, mur. z pocz. XX w.

- ul. Szkolna - dom nr 10, mur. z 2 pół. XIX w.

- dom nr 13, mur. z 2 pół. XIX w.

- dom nr 15, mur. z 2 pół. XIX w.

- dom nr 21, mur. z cegły otynkowany z k. XIX w.

- obiekty sakralne

- cmentarz rzymsko-katolicki (parafia rzymsko-katolicka w Jaksicach)

Układ przestrzenny wsi - według analizy map

topograficznych - został zachowany. Charakterystyczna owalna przecięta droga relacji Inowrocław-Bydgoszcz zachowała swój zasadniczy kształt. Jej obudowę tworzy szereg budynków mających charakterystyczny dla fizjonomii wsi wyraz architektoniczny. Dominantę kubaturową w krajobrazie wsi tworzy zespół szkolny. Pewnym dysonansem w krajobrazie są zabudowania remizy OSP, stacji wodociągowej i nieczynnego drewnianego kiosku (sklepika) - głównie ze względu na swoją formę architektoniczną. Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został całkowicie zatarty. Skrajne położenie, w stosunku do zwartej zabudowy wsi ma linia kolejowa Inowrocław-Bydgoszcz otwarta w 1872 r. Zachował się również jedyny, na obszarze dzisiejszej gminy Inowrocław - dworzec kolejowy. Wzdłuż dróg Jaksice-Liszkowo i Jaksice-Oporówek występują charakterystyczne dla procesu parcelacyjnego przeprowadzonego w latach 30-tych XX w. - budynki mieszkalne „Poniatówki”. Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. we wsi oprócz cmentarza poza zwartą zabudową wsi funkcjonował cmentarz i kościół zlokalizowany w północnej pierzei zabudowy. Oprócz tego założenia (po jego wschodniej stronie) oznaczono duże założenie z zielenią parkową (folwark proboszcza?). We wschodniej części wsi funkcjonował wiatrak. Na obszarze dworskim, wg oznaczeń mapy topograficznej, znajdowała się kaplica.

Jaksiczki (dawny folwark)

Według analizy map topograficznych układ przestrzenny - całkowicie zatarty.

Jaronty (dawny majątek)

Według analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego nie został zachowany.

Kłopot (dawny majątek - własność UG Inowrocław)

Od 1862 r. do 1880 r. dobra - własność rodziny Gottschling, w latach 1889-96 - Strop, 1898-1946 r. - Strebe.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 112/A z 26.04.1984
- dwór mur. z 2 pół. XIX w. (obecnie własność UG Inowrocław)
- park krajobrazowy z 2 pół. XIX w. o pow. 2,38ha

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- obora ze stajnią mur. z k. XIX w.
- magazyn zbożowy mur. z 4 ćw. XIX w.
- obiekty użyteczności publicznej
- szkoła mur. z 1862 r.

Układ przestrzenny założenia zniekształcony został przez realizację współczesnej zabudowy mieszkaniowej w obrębie historycznych granic parku. Nastąpiło wyraźne wyodrębnienie zespołu dworsko-parkowego i zabudowy gospodarczej poprzez wprowadzenie wyasfaltowanej drogi dojazdowej do współczesnej zabudowy mieszkaniowej. Zabudowa gospodarcza zachowana w dość dobrym stanie technicznym - tworzy charakterystyczny wizualnie zespół od strony drogi Inowrocław-Rojewo.

Komaszyce (dawny majątek - obecnie własność prywatna)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur. z 2 pół. XIX w.
- dom z częścią gospodarczą (nr 14), mur. z pocz. XX w.
- nieliczne pozostałości parku, który uległ zniszczeniu w latach 50-tych XX w.

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny w znacznym stopniu zatarty.

Kruszą Duchowna

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 9 mur. z pocz. XX w.
- dom nr 55 mur. z pocz. XX w.
- obiekty techniki
- młyn (obecnie restauracja „Stary Młyn”) mur. z k. XIX w. przebudowany

Wieś o charakterze ulicówki, której fizjonomia ulega szybkim przeobrażeniom głównie za sprawą położenia przy głównej trasie komunikacyjnej - drodze krajowej w kierunku Poznania. Wg map topograficznych z 1933/34 r. we wsi istniała szkoła.

Kruszą Zamkowa (dawny majątek - dawny PGR - obecnie własność prywatna) Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur. z ok. 1870 r.
- stajnia obecnie chlewnia mur. z 1890 r.

- chlewnia mur. z 1900 r.
- ośmiorak (nr 27) mur. z 1899 r.
- park krajobrazowy z XIX w. o pow. 10,82ha w tym wąski i długi staw o pow. 0,55ha. W parku mały cmentarz rodowy z granitowym krzyżem i dwiema płytami nagrobnymi Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny częściowo zatarty.

Kruśliwiec (dawny majątek - dawny PGR)

W 1880 r. dobra własności Hermana Schmidta, w latach 1880-1934 rodziny Otto i Koch. Po 1934 r. w posiadaniu miasta Inowrocław.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 113/A z 26.04.1984
- dwór mur. z pocz. XX w.
- park krajobrazowy z ok. 1920 r. o pow. 1,8ha

Miejscowość leżąca w bezpośrednim sąsiedztwie miasta Inowrocławia. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 1934 r. przyłączono do miasta Inowrocław część obszaru dworskiego Kruśliwiec. Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznym stopniu przekształcony.

Latkowo (dawny majątek - dawny PGR) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 171/Az 15.06.1985
  - dwór mur. z I pół. XIX w. przebudowany
  - park krajobrazowy z pół. XIX w. z dwoma stawami o pow. 15,5ha w tym wody 1,62ha
- Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:
- w zespole dworskim
  - spichlerz mur. z cegły nieotynkowany z k. XIX w.
  - obiekty małej architektury
  - kapliczka przydrożna z pocz. XX w.

Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznym stopniu zachowany. Przy północno-wschodnim skraju parku - przy drodze krajowej trwa realizacja obiektu kubaturowego. Południowo-zachodnia część gruntów obecnej wsi Latkowo wg obrębów ewidencyjnych do 1969 r. stanowiła grunty miasta Inowrocław. Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. na tym obszarze funkcjonowała cegielnia.

Łakocin (dawny majątek - dawny PGR - obecnie własność prywatna) Obiekty wpisane do rejestru

zabytków:

- park krajobrazowy z pół. XIX w. o pow. ok. 3,0ha- nr wpisu 206/A
- Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:
- zespół folwarczny
  - dom mur. z k. XIX w.
  - magazyn zbożowy mur. z k. XIX w.
  - mleczarnia mur. z k. XIX w.
  - pozostałości ogrodzenia z bramą mur. z k. XIX w.

Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny zespołu dworskiego w znacznej mierze został zachowany. Fizjonomia założenia zakłócona została poprzez likwidację pałacu oraz współczesną realizację obiektów (z płaskim dachem) w bezpośrednim sąsiedztwie parku i łamiącą charakter istniejącej zabudowy mieszkaniowej - przebudową jednego z obiektów.

Łojewo (dawny majątek - dawny PGR - obecnie własność AWRSP)

W średniowieczu wieś podzielona pomiędzy króla, klasztor Norbertanek w Strzelnic oraz ród Leszczyków. Dobra od 1881 r. do pocz. XX w. - własność rodziny Geissler, od 1913 r. do 1939 r. - von Gierkę. Miejsce urodzenia Stanisława Przybyszewskiego.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół pałacowy - nr wpisu 165/Az 15.01.1985
  - pałac mur. z lat 1880-1912, częściowo rozbudowany w latach 70-tych XX w.
  - park krajobrazowy z pocz. XX w. o pow. 1,72ha założony na zboczu skarpy opadającej ku wschodnim brzegom jez. Gopło
- Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:
- zespół pałacowy
  - oficyna dworska dom nr 35 mur. z 1901 r. (dawne biuro księgowego)
  - dom nr 34 mur. z ok. pół. XIX w. (dawna rządcówka)
  - gołębnik mur. z XIX/XX w. (1901 r.)
  - brama i ogrodzenie mur. z XIX/XX w.
  - zabudowa mieszkaniowa
  - dom nr 17 mur. z 2 pół. XIX w.
  - dom nr 20 mur. z k. XIX w. i budynek gospodarczy z cegły, nieotynkowany
  - dom nr 25 drewn. z pocz. XX w.
  - dom mur. z 2 pół. XIX w.

Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny zarówno zespołu dworskiego jak i wsi został w znacznym stopniu zachowany. Nie istnieje wprawdzie (występuje na mapie z

1933/34 r.) wiatrak i most umożliwiający bezpośredni dostęp z majątku do łąk położonych po drugiej stronie jeziora a na prawym brzegu jeziora dysonans stanowi zabudowa, nie przedstawiająca ani wartości technicznej ani estetycznej a zlokalizowana na samym brzegu akwenu.

Marcinkowo

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 27 mur. z pocz. XX w.
- dom nr 28 mur. z pocz. XX w.
- dom nr 36 mur. z k. XIX w., cegła, nieotynkowany
- obiekty techniki
- kuźnia mur. z k. XIX w., cegła, nieotynkowany
- obiekty gospodarcze
- budynek gospodarczy w zagrodzie na 25 mur. z k. XIX w.

Wg analizy map topograficznych wieś o zachowanym układzie przestrzennym (na południu od drogi Inowrocław-Parchanie). Na mapie topograficznej z 1933/34 r. występują dwa wiatraki - w chwili obecnej nieistniejące.

Marulewy (dawny majątek - dawne PGR)

Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1233 r. Jest to zapis o nadaniu wsi prawa niemieckiego przez Ziemomysła Kujawskiego. Od końca XIX w. do 1910 r. dobra stanowią własność rodziny Mahnke, a następnie do 1945 r. - rodziny Endeben.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 11 I/A z 26.04.1984
- dwór mur. z lat 30-tych XX w.
- park krajobrazowy z k. XIX w. o pow. 1,26ha w tym 0,06ha wód

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- spichlerz mur. z lat 30-tych XX w. mur. z cegły, nieotynkowany
- stodoła mur. z 1937 r.
- kuźnia (obecnie kurnik) mur. z lat 30-tych XX w.

Według analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznym stopniu zachowany.

Miechowice (wieś)

Według mapy topograficznej z 1933/34 r. funkcjonowała we wsi cegielnia. Wieś o

charakterze ulicówki z zabudową po obu stronach drogi. Wg analizy map topograficznych charakter przestrzenny wsi, z uzupełnieniami zabudowy po obu stronach drogi, został utrzymany.

Olszewice (dawny majątek - obecnie własność prywatna) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Ⓣ zespół dworski

- dwór mur. z 2 pół. XIX w. - nr wpisu A/231/1 z 28.07.1987
- park krajobrazowy z XIX w. o pow. 7,82ha - nr wpisu 163/A

Według analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego zachował się w niewielkim stopniu. Zespół jest obecnie własnością prywatną, w obrębie której trwają prace budowlane. Wstęp na teren założenia jest zastrzeżony.

Orłowo (dawny majątek - obecnie Państwowy Dom Dziecka + wieś)

W 1228 r. Konrad Mazowiecki nadał wieś Krzyżakom. Do 1339 r. - komandoria Zakonu. W 1891 r. - dobra będące własnością Bruna Gottschlinga a na pocz. XX w. w posiadaniu Cukrowni Kujawskiej.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół sakralny - nr wpisu A/509/1-2 z 16.09.1998
- kościół parafialny p.w. św. Elżbiety mur. z 1854 r.
- cmentarz rzymsko-katolicki - przykościelny - nieczynny o pow. 0,26ha, na gruncie cmentarza średniowiecznego, obecny cmentarz z końca XVIII w., najstarszy nagrobek z 1901 r.
- zespół dworski
- dwór mur. z 1872 r. (proj. Martin Gropius i Heino Schmieden) - Państwowy Dom Dziecka
- dom administratora (nr 22) z k. XIX w. przebudowany, cegła i szachulec
- laboratorium (obecnie dom mieszkalny) mur. z pocz. XX w.
- stodoła mur. 1883 r., cegła, nieotynkowana
- sześciorek (nr 60) mur. z lat 1909-1911
- park z pocz. XX w. składający się z dwóch części:
- park przy dworze o pow. 4,85ha, ogrodzony, część ogrodzenia oryginalna z żelaznymi bramami i cmentarzem rodowym
- park za dawną linią kolejki gospodarczej o pow. 0,86ha w tym 0,02ha wód z dawną kuźnią-park zarośnięty, staw suchy

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w

ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- obiekty sakralne
- cmentarz rzymsko-katolicki czynny, założony w latach 1923/27, najstarszy nagrobek z 1937 r.

Z analizy map topograficznych wynika, że układ przestrzenny założenia dworskiego i wsi został zachowany ze stosunkowo niewielkimi przekształceniami. Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. we wsi istniała cegielnia i szkoła. Obiekt szkoły stanowi do dziś wyraźny akcent - swoją architekturą i kubaturą - w fizjonomii wsi od strony drogi z kierunku Rojewa. Z zachowanych elementów wymienić należy również charakterystyczną zabudowę mieszkaniową folwarczną oraz brukowaną drogę, oznaczoną na mapie z 1933/34 r. jako droga wzmocniona, prowadzącą przez Huby Orłowskie do Czystego. W literaturze występuje wzmianka, że u schyłku XIX stulecia krótko eksploatowano w Orłowie węgiel brunatny.

Ostrowo Krzyckie (dawny majątek - dawne tereny wojskowego gospodarstwa rolnego)

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- stanowisko archeologiczne posiadające własną formę krajobrazową - grodzisko. Na mapie topograficznej z 1933/34 r. określone jako „Alte Schanze”, w literaturze określone też jako szwedzkie szzańce. Właściwa rezydencja książęca (Władysława Białego) wznosiła się na wyspie przy ujściu z jez. Małe Gopło (Szarlejskie) rzeki Noteci, w XIX w. zwanej Ostrowem Szarlejowskim, Zagoplem bądź Okopem Szwedzkim. Pozostał po niej kopiec, na którym wznosiły się zabudowania szarlejskiego grodu. Grodzisko szarlejskie, z którego widoczna była panorama odległej o 5km Kruszwicy, było ulubionym miejscem dumania Jana Kasprowicza. Tu powstały jego pierwsze poematy. O Szarleju pisze także w swoich wspomnieniach Stanisław Przybyszewski wspominając o „szwedzkich szzańcach, z których ponoć Szwedzi Kruszwicki zamek ostrzeliwali” Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- pozostałości zespołu dworskiego
  - park dworski z XIX w. o pow. 2,4ha z którego pozostało kilka drzew i żywopłoty
- Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został całkowicie zatarty.

Piotrkowice (dawny majątek - Państwowy Dom Pomocy Społecznej)

W 1513 r. -jako właściciela wsi źródła wymieniają Joannisa Winieckiego. W latach od 1891 do 1939 - dobra w posiadaniu rodziny von Poninskich.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- zespół dworski - nr wpisu 106/A
  - dwór mur. z k. XIX w. (zbudowany z inicjatywy Adolfa Poninskiego) obecnie Państwowy Dom Pomocy Społecznej w Ludziskach oddz. Piotrkowice
  - park krajobrazowy z 2 pól. XIX w. o pow. 4,3ha w tym 0,45ha pod wodami (staw)
- Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został przekształcony.

Pławin (dawny majątek - obecnie szkoła podstawowa)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół pałacowy
  - pałac (obecnie szkoła podstawowa) mur. z XIX/XX w., przebudowany po 1945 r.
  - park z XIX/XX w. o pow. 1,95ha
- Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznej mierze zachowany. Fizjonomia zespołu zakłócona została przez realizację, pozbawionych walorów estetycznych, obiektów wspomagających funkcjonowanie szkoły (zaplecze sportowe). Na skrzyżowaniu dróg z Pławina do Jaksic występuje charakterystyczny budynek (prawdopodobnie d. szkoły - nieoznaczonej na mapie z 1933/34 r.).

Pławinek (dawny majątek)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur z XIX/XX w.
- magazyn zbożowy mur. z 1934 r.
- park z XIX/XX w. o pow. 1,65ha w tym wód 0,03ha

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznym stopniu zachowany.

Popowice (dawny majątek - dawny PGR - własność AWRSP)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- pozostałości zespołu dworskiego
- stajnia mur. z k. XIX w.
- obora mur. z k. XIX w.
- kuźnia mur. z 1915 r.

- pozostałości parku dworskiego o pow. 0,5 lha - zdewastowany
Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został w znacznej mierze zachowany.

Radłówek (dawny majątek)

Według mapy topograficznej z 1933/34 r. funkcjonował tu wiatrak (nieistniejący obecnie). Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego zachował się w niewielkim stopniu.

Sikorowo (dawny majątek - dawny OMT - obecnie własność UG)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur., cegła, otynkowany z k. XIX w., przebudowany w latach 20-tych XX w.
- magazyn zbożowy mur. z XIX/XX w.
- pozostałości parku krajobrazowego z XIX w. o pow. 0,97ha
- dom nr 25 mur. z k. XIX .w z cegły, otynkowany

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego zakłócony został przez realizację bazy paliw i zabudowy mieszkaniowej dla potrzeb OMT. Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. w bezpośrednim sąsiedztwie skrzyżowania linii kolejowej w kierunku Katowic i drogi z Dulska do Inowrocławia (po jej południowej stronie) - istniał niewielki cmentarz.

Sławęcinek (dawny majątek - dawny PGR - własność prywatna)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- obiekty użyteczności publicznej
- dawna szkoła mur. z k. XIX w. (obecnie budynek mieszkalny nr 11)
- zespół dworski
- dwór mur. z k. XIX w.
- pozostałości parku z XIX w. o pow. 0,64ha

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego został częściowo zatarty. Współczesna zabudowa standardowa - bloki mieszkalne zrealizowane dla potrzeb dawnego PGR w obrębie historycznych granic założenia parkowego oraz towarzysząca im zabudowa gospodarcza -nie przedstawiające sobą szczególnych wartości estetycznych, zakłóciły fizjonomię zespołu. Obszar dzisiejszej wsi Sławęcinek wg ewidencji gruntów obejmuje

swoim zasięgiem obszary oznaczone na mapie topograficznej z 1933/34 r., jako tereny gmin wiejskich: dawnego majątku Sławęcina, Kruśliwiec, oraz tereny pierwotnie włączone w granice administracyjne miasta Inowrocławia w 1969 r, po korekcie granic administracyjnych miasta, ponownie w obszarze gminy (do 1973 r. w obrębie gruntów gromady Jaksice i Pakość), Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. na dawnych gruntach miejskich funkcjonował plac sportowy (prawdopodobnie dla potrzeb wojska). Przy drodze wiejskiej łączącej Sławęcina z drogą Inowrocław-Bydgoszcz zlokalizowany był wiatrak i niewielki cmentarz.

Sławęcina (dawny majątek - dawny PGR)

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego uległ znacznym przekształceniom.

Słońsko (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
  - dwór obecnie szkoła podstawowa mur. z lat 30-tych XX w. (wg mapy topograficznej z 1933/34 r. obiekt dworu oznaczony jest jako szkoła)
  - park z lat 30-tych XX w. o pow. 0,98 ha
- Według analizy map topograficznych wieś w charakterze ulicówki z obustronną zabudową z zachowanym układem przestrzennym. Na mapie z 1933/34 r występuje wiatrak - dziś już nie istniejący.

Sójkowo (dawny majątek - dawny PGR - własność AWRSP)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- pozostałości zespołu folwarcznego
  - rządcówka mur z XDC/XX w.
  - pozostałości parku XIX w. o pow. 2,02ha w czym 0,45ha zajmują wody.
- Stawy przesuszone, dwie aleje grabowe mocno zdewastowane.

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zespołu dworskiego dość dobrze zachowany. Po prawej stronie drogi wiejskiej, wytrasowanej po śladzie dawnej kolejki gospodarczej, ciekawa architektonicznie zagroda pochodząca prawdopodobnie z lat 30-tych lecz nie występująca jeszcze na mapie z 1933/34 r.

Stefanowo (dawny folwark - dawna baza produkcyjna PGR Gnojno - obecnie własność

AWRSP) Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- pozostałości zespołu dworskiego
- obora mur. z k. XIX w.
- chlewnia mur. z k. XIX w.

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny zatarty.

Strzemkowo (dawny majątek - dawny PGR - obecnie własność prywatna) Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

- stanowisko archeologiczne posiadające własną formę krajobrazową - grodzisko

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- pozostałości zespołu dworskiego
- kaplica mur. z pocz. XX w. neobarok.
- park z XIX w. o pow. 4,91ha w tym 1,9ha to staw. Aleja lipowa i resztki alei wiązowej. W chwili obecnej (maj 2000 r.) - zachowany jeden budynek inwentarski (obora nieużytkowana), murowany, zachowane resztki muru ogrodzenia w przebudowie, aleja lipowa wzdłuż dawnego wjazdu reprezentacyjnego do dworu, staw. W parku ujęcia wody. Zachowały się również budynki mieszkalne. Kaplica po remoncie. Na fundamentach, dworu rozebranego w latach 60-tych, zrealizowano budynek mieszkalny (6 mieszkań). Zachował się zespół dawnych trojaków. Fizjonomia zespołu zakłócona poprzez współczesne realizacje stacji wodociągowej, budynku mieszkalnego, likwidację i przebudowę części zabudowy gospodarczej. Wg mapy topograficznej w sąsiedztwie linii kolejowej Inowrocław-Bydgoszcz funkcjonował wiatrak - dziś już nieistniejący.

Trzaski (dawny majątek - RSP)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół dworski
- dwór mur. XIX/XX w. przebudowany
- budynek inwentarsko-gospodarczy, obecnie magazyn, mur. z ok. 1900-1910 r.
- chlewnia mur. z XIX/XX w.
- obora mur. z XIX/XX w.
- stodoła mur./drewn, XIX/XX w.
- park z pocz. XX w. o pow. 1,7ha z aleją grabową
- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 1 O mur. z 2 pół. XIX w.

Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny w znacznym stopniu zachowany. W 1879 r. firmy Arid i Marc z Berlina zbudowały w Inowrocławiu pierwszą sieć wodociągową. Do

1904 r. wodę dla miasta czerpano głównie ze studni zwanej ZBYCHORA. W latach 1904-1905 zbudowano na gruntach gminy wiejskiej Trzaski stację wodociągową czerpiącą wodę ze studni głębinowych. W chwili obecnej pełni rolę podstawowego źródła zaopatrzenia w wodę dla miasta Inowrocław.

Tupadły

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- obiekty użyteczności publicznej
- szkoła mur. z cegły, otynkowana, z XDC/XX w.
- zespół folwarczny
- obora mur z XLX/XX w.
- stodoła mur. z XIX/XX w.
- obiekty techniki
- kuźnia mur. z cegły, nieotynkowana, z pocz. XX w.
- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 13 mur. z lat 30-tych XX w., cegła, nieotynkowany
- dom nr 18 mur. z pocz. XX w., cegła, otynkowany
- dom nr 83 mur. z pocz. XX w., cegła, nieotynkowany z budynkiem gospodarczym (mur. z cegły, nieotynkowany z 3 dek. XX w.)

Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. - obszar dzisiejszej wsi Tupadły wg obrębu ewidencji gruntów - wchodził częściowo w skład gminy wiejskiej Montwy (n. niem.). Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny wsi został w bardzo dużym stopniu zachowany. Dominantę w krajobrazie wsi stanowi okazały budynek szkoły otoczonej drzewami.

Turlejewo (dawny majątek)

Zachowany dwór i częściowo dawne założenie parkowe. Wg analizy map topograficznych układ zachowany częściowo. W skład obszaru gminy wiejskiej Turlejewo wchodził również folwark Helenowo (obecnie części gruntów Tucznia gmina Złotniki Kujawskie).

Turzany (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 15 mur. z cegły nieotynkowany z k. XIX w. - nieużytkowany
- dom nr 18 mur. z k. XIX w. z cegły nieotynkowany
- dom nr 19 mur. z pocz. XX w. z cegły nieotynkowany

- dom nr 26 glin.-mur. z ok. pół. XIX w.
 - dom nr 28 mur. z pocz. XX w. z cegły otynkowany
 Wg mapy topograficznej z 1933/34 r. we wsi występował wiatrak, szkoła i niewielki cmentarz zlokalizowany przy północnym skraju drogi wiejskiej Turzany-Inowrocław. Wg analizy map topograficznych układ przestrzenny wsi o charakterze ulicówki z obustronną obudową drogi i drogami gospodarczymi na zapleczu zabudowy zagrodowej został zachowany.

Witowy (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zespół folwarczny
- obora mur. z pocz. XX w,
- pięciorak (nr 3) mur. z pocz. XX w. nieotynkowany
- pięciorak (nr 6) mur. z pocz. XX w.

nieotynkowany

Wg analizy map topograficznych niewielka wieś o charakterze ulicówki z zagrodami po obu stronach drogi o generalnie zachowanym układzie przestrzennym.

Żalinowo (wieś)

Obiekty o wartości historyczno-kulturowej w ewidencji WO-SOZ w Bydgoszczy:

- zabudowa mieszkaniowa
- dom nr 8 mur. z lat 30-tych XX w. z cegły nieotynkowany
- dom nr 10 mur. z pocz. XX w. z cegły nieotynkowany
- dom nr 11 mur. z pocz. XX w. z cegły otynkowany

Wg analizy map topograficznych wieś o charakterze ulicówki z obustronną zabudową o zachowanym generalnie układzie przestrzennym.

Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia

Warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe na terenie gminy kształtują się korzystnie na tle przeciętnych, co wynika m.in. ze zdecydowanej przewagi zabudowy indywidualnej, cechującej się korzystniejszymi wskaźnikami wielkościowymi.

Liczba mieszkań na terenie gminy powoli zwiększa się - w ostatnich latach corocznie przybywa nawet kilkadziesiąt mieszkań. Ruch budowlany jest stosunkowo niewielki, co pośrednio wskazuje, że procesy urbanizacji podmiejskiej nie są tu bardzo zaawansowane.

Stała jest liczba mieszkań komunalnych. Jest ona stosunkowo niewielka. Dążenie do minimalizowania liczby lokali komunalnych jest słuszne – powinny one być związane ściśle z kategorią osób faktycznie ich potrzebujących. Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne jest w gminie typowe dla obszarów wiejskich.

Bardzo szerokiej informacji na temat stanu mieszkań w gminie, ale także na temat mieszkańców mieszkań w gminie, dostarczają wyniki NSP – niestety pochodzą one z 2002 r, są więc mocno zdezaktualizowane.

Z danych tych wynika, że największa część mieszkań pochodziła z okresu sprzed 1970 - aż ponad 60%. Dane te wskazywały także, że ponad 60% mieszkańców zamieszkuje mieszkania wyposażone w co najmniej 4 izby. Zanika wielopokoleniowość rodzin, co było wyznacznikiem tradycyjnego wiejskiego modelu rodziny - aż 90% to mieszkania zamieszkiwane przez tylko jedno gospodarstwo domowe.

Tabela. Podstawowe informacje o warunkach mieszkaniowych w gminie

parametr	J. m.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ZASOBY MIESZKANIOWE								
Zasoby mieszkaniowe wg form własności								
ogółem								
mieszkania	miesz.	2 808	2 812	2 998	3 020	3 034	3 055	3 065
izby	izba	10 766	11 433	12 191	12 313	12 399	12 523	12 581

powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		207 144	240 382	257 616	260 421	262 412	265 428	266 717
zasoby gmin (komunalne)									
mieszkania	miesz.		94	110	110	110	97	97	93
izby	izba		208	280	270	270	234	234	225
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		4 433	5 208	5 024	5 024	4 380	4 380	4 188
zasoby spółdzielni mieszkaniowych									
mieszkania	miesz.		-	22	18	18	28	28	28
izby	izba		-	65	53	53	78	78	78
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		-	1 002	822	822	1 290	1 290	1 290
zasoby zakładów pracy									
mieszkania	miesz.		-	179	179	179	140	140	114
izby	izba		-	571	571	571	476	476	388
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		-	9 467	9 467	9 467	7 581	7 581	6 230
zasoby osób fizycznych									
mieszkania	miesz.		-	2 655	2 688	2 710	2 766	2 787	2 827
izby	izba		-	11 089	11 281	11 403	11 595	11 719	11 874
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		-	237 434	241 847	244 652	248 705	251 721	254 553
zasoby pozostałych podmiotów									
mieszkania	miesz.		-	3	3	3	3	3	3
izby	izba		-	16	16	16	16	16	16
powierzchnia użytkowa mieszkań	m2		-	456	456	456	456	456	456
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne									
ogółem									
wodociąg	miesz.		-	2 872	2 902	2 924	2 938	2 959	2 969
ustęp splukiwany	miesz.		-	2 415	2 454	2 476	2 490	2 511	2 521
łazienka	miesz.		-	2 378	2 417	2 439	2 453	2 474	2 484
centralne ogrzewanie	miesz.		-	2 110	2 148	2 168	2 182	2 203	2 213
gaz sieciowy	miesz.		-	52	59	59	61	66	66
na wsi									
wodociąg	miesz.		-	2 872	2 902	2 924	2 938	2 959	2 969
ustęp splukiwany	miesz.		-	2 415	2 454	2 476	2 490	2 511	2 521
łazienka	miesz.		-	2 378	2 417	2 439	2 453	2 474	2 484
centralne ogrzewanie	miesz.		-	2 110	2 148	2 168	2 182	2 203	2 213
gaz sieciowy	miesz.		-	52	59	59	61	66	66
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań									
w miastach									
wodociąg	%		-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
łazienka	%		-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
centralne ogrzewanie	%		-	-	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
na wsi									
wodociąg	%		-	-	96,8	96,8	96,8	96,9	96,9
łazienka	%		-	-	80,6	80,8	80,9	81,0	81,0
centralne ogrzewanie	%		-	-	71,6	71,8	71,9	72,1	72,2
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania									
1 mieszkania	m2		-	85,5	85,9	86,2	86,5	86,9	87,0
na 1 osobę	m2		-	21,9	23,3	23,5	23,7	23,9	24,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Usługi (w tym ochrona zdrowia)

Gmina cechuje się bardzo specyficznymi warunkami obsługi ludności oraz związaną z tym – nietypową hierarchią sieci osadniczej.

Specyfika gminy wynika tu przede wszystkim z charakteru gminy – gmina Inowrocław położona jest wokół dużego miasta – lokowanego w hierarchii sieci osadniczej jako ośrodek powiatowy, który jednak prezentuje potencjał społeczno-gospodarczy znacznie wykraczający poza poziom typowy dla miast powiatowych (to wynika z faktu, iż Inowrocław jest miastem znacznie większym, niż typowe ośrodki powiatowe). Miasto jest bardzo dobrze wyposażone zarówno w usługi o charakterze podstawowym (z których korzysta się praktycznie codziennie), jak też usługi w różnym stopniu wyspecjalizowane. Na uwagę zasługuje fakt, że w przeciwieństwie do innych dużych miast, Inowrocław cechuje się bardzo małą powierzchnią i zwartą zabudową, wskutek czego odległości do centrum miasta z bardzo dużej części gminy są niewielkie i nie stanowią przeszkody w codziennych kontaktach.

Sytuacja taka, w połączeniu z dużym rozdrobnieniem sieci osadniczej, jest niekorzystnym uwarunkowaniem rozwoju usług. Większość wsi, to jednostki małe, prezentujące zbyt mały potencjał demograficzny, by rozwój usług był ekonomicznie opłacalny. Jednocześnie małe odległości i dobra dostępność dużego miasta powoduje, że presja społecznego uzasadnienia realizacji usług, jest tu znacznie mniejsza.

Jedynym rodzajem usług powszechnie występujących w gminie i dobrze rozwiniętych, jest szkolnictwo podstawowe. Sieć szkół jest dosyć gęsta, dobrze rozwinięta i zapewnia łatwy dostęp do szkół z terenu całej gminy (obszary obsługi są niezbyt duże).

Szkoły podstawowe działają w: Górze, Jaksicach, Łojewie, Orłowie, Pławinie, Tupadłach, Turzanach.

Szkoły gimnazjalne działają w: Sławęcinku i Żalinowie. Rejony obydwu szkół są bardzo rozległe i powodują konieczność uciążliwych dojazdów. Sławęcinek posiada dobrą lokalizację dla obsługi północno-zachodniej części gminy, ale w strefie tej szkoły leżą także tak odległe miejscowości, jak Słońsko, czy Marcinkowo. Szkoła w Żalinowie jest położona skrajnie acentralnie. Uczniowie z kilku miejscowości w codziennej drodze do szkoły zmuszeni są pokonywać terytorium miasta. W sieci szkół tego typu wyraźnie brakuje jednostki zlokalizowanej w części wschodniej, która obsługiwałaby rozległą, środkowo-wschodnią część gminy.

Podstawowa opieka zdrowotna jest reprezentowana przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Jaksicach.

W gminie działa tylko jedna biblioteka, ale posiada ona kilka filii i punktów bibliotecznych, co powoduje, że jest to usługa stosunkowo łatwo dostępna. Siedziba biblioteki mieści się w Jaksicach, a filie w Tupadłach, Łojewie, Turzanach, Sławęcinku, Gnojnie, Żalinowie, Górze, Orłowie i Pławinie. W Cieślinie i Kruszy Podlotowej działają punkty biblioteczne.

W Górze funkcjonuje dom kultury (który jednak nie prowadzi działalności, nie jest instytucją kultury) a w kilku miejscowościach działają świetlice wiejskie: Radłówek, Kłopot, Barczewo, macewo, Miechowice, Krusza Duchowna, piotrkowice, Cieślin.

Na terenie gminy działają 3 kościoły parafialne – w Orłowie, Górze i Jaksicach. Znaczna część miejscowości należy jednak do parafii z siedzibami w mieście lub w miejscowościach leżących w sąsiednich gminach: Parchaniu, Tucznie, Ludzisku, Liskowie.

Oceniając jakość życia mieszkańców, należy podkreślić fakt bardzo słabego wyposażenia gminy w instytucje obsługi mieszkańców. Wynika to z faktu, iż większość potrzeb tego typu może być realizowanych na terenie sąsiedniego miasta, a mieszkańcy gminy, ze względu na częste kontakty z miastem, chętnie z tej oferty korzystają. Tym samym, na terenie gminy bezcelowe jest utrzymywanie niektórych rodzajów usług, którym trudno byłoby zapewnić konkurencyjną ofertę względem oferty instytucji o takim charakterze działających w mieście.

Jedyną miejscowością dobrze wyposażoną w dosyć szeroki zakres usług, są Jaksice. Miejscowość ta

wyposażona jest w sposób porównywalny z miejscowościami pełniącymi w innych gminach funkcje ośrodków uzupełniających wieś gminne (choć brak tu jest gimnazjum, zazwyczaj występującego na tym poziomie hierarchicznym). W Jaksicach funkcjonuje szkoła podstawowa przedszkole, ośrodek zdrowia, poczta, bibliotek, kościół parafialny. Spośród działalności specjalistycznych należy wymienić dom dziecka. Dostatek jest także koncentracja usług komercyjnych i handlu. Jakość życia związana z dostępem do usług jest w Jaksicach i bezpośrednim sąsiedztwie (kilku miejscowościach leżących w pobliżu) najwyższa w gminie i są to jedyne miejscowości, gdzie obiektywnie może być ona oceniona jako wystarczająca. Spośród pozostałych miejscowości, tylko około 10 wykształciło pojedyncze usługi, wykraczające zasięgiem oddziaływania poza swoje granice – dotyczy to przede wszystkim szkół, kościołów parafialnych oraz instytucji kultury, reprezentowanych w gminie przez filie bibliotek oraz świetlice wiejskie. Obiektywnie poziom wyposażenia gminy – uwzględniając jej dużą powierzchnię i dużą liczbę miejscowości ogółem oraz liczbę i rozmieszczenie wsi wyposażonych w usługi – ocenić należy jako bardzo niski. Gmina Inowrocław wykazuje tu sytuację znacznie gorszą, niż „typowe” gminy wiejskie. Niski stan rozwoju usług (niewątpliwie związany z sąsiedztwem miasta) nie zawsze musi być oceniany jednoznacznie negatywnie (fakt braku usług „na miejscu” najczęściej nie powoduje znaczących uciążliwsi, gdyż mieszkańcy często realizują te potrzeby w mieście).

Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i mienia

Za stan bezpieczeństwa na terenie gminy odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Inowrocławiu - Rewir Dzielnicowych II, obejmujący część miasta oraz gminę wiejską Inowrocław (obsługa w podziale na cztery dzielnice).

Gmina nie zalicza się do obszarów wyróżniających się pod względem skali i charakteru przestępczości – jest ona typowa dla jednostek o podobnej wielkości i charakterze.

Zadania straży pożarnej realizowane są przez jednostkę państwową, działającą w Inowrocławiu oraz jednostki ochotnicze zlokalizowane w Gnojnie, Jacewie i Jaksicach. Przy tak dużej powierzchni gminy liczba jednostek OSP wydaje się zbyt mała. Wskazuje się także na konieczność rozbudowy systemu ujęć wody na cele przeciwpożarowe. Gminne jednostki straży pożarnej nie są włączone w Krajowy System Ratowniczo-Gaśniczy.

Zadania Inspekcji Sanitarnej realizowane są przez Powiatową Stację Sanitarно-Epidemiologiczną w Inowrocławiu.

Do najważniejszych rodzajów zagrożeń życia i mienia na terenie gminy zaliczyć należy:

- zagrożenia w bezpieczeństwie ruchu drogowego – wiąże się to przede wszystkim z przebiegiem przez teren gminy dróg krajowych i wojewódzkich; wykazują one duże natężenie ruchu, a miejscowości, przez które bieżą nie posiadają obejść, wskutek czego przecinają ich centra. Nieco mniejsze znaczenie ma ruch na drogach powiatowych i gminnych – gdzie skala zagrożeń jest już wyraźnie niższa.
- zagrożenia związane z przebiegiem przez teren gminy linii kolejowych intensywnie użytkowanych - zagrożenia dotyczą przede wszystkim przejazdów i skrzyżowań z drogami – ze względu na fakt, iż linie przecinają gminę na dosyć znacznej długości, miejsca potencjalnych kolizji ruchu drogowego i kolejowego są dosyć liczne;
- zagrożenia związane z transportem przez teren gminy substancji i materiałów niebezpiecznych, w tym mogących skazić wodę, powietrze, glebę, szkodliwych dla życia i zdrowia ludności – transport tego typu odbywa się głównie liniami kolejowymi (transport kolejowy na terenie gminy jest dosyć intensywny w związku z przebiegiem przez gminę intensywnie wykorzystywanej linii z Gdyni do Katowic (tzw. „magistrala węglowa Śląsk-Porty”, która na wysokości Jaksic rozwidła się w kierunku Poznania; wyraźnie mniejsza jest skala ruchu na linii Olsztyn-Toruń-Inowrocław;
- potencjalne zagrożenia wiążą się także z transportem z wykorzystaniem dróg wojewódzkich - szczególnie biegnących z Inowrocławia w kierunku Włocławka oraz Pakości.
- zagrożenia związane z przebiegiem przez teren gminy rurociągów solankowych; mniejsze zagrożenia wiążą się z przebiegiem przez teren gminy innej infrastruktury przesyłowej energii i surowców,
- potencjalne ryzyko wiąże się z awarią przemysłową w którymś z licznych zakładów leżących w sąsiedztwie gminy,
- potencjalne zagrożenia (o relatywnie małym ryzyku zaistnienia) wiążą się z funkcjonowaniem

na terenie gminy podmiotów gospodarczych i wykorzystywaniem przez nie w procesach technologicznych substancji chemicznych, itp.

- w ostatnich latach nasila się częstotliwość występowania i skala zagrożeń związanych ze zjawiskami meteorologicznymi – huraganami, suszami, podtopieniami w wyniku opadów; gmina nie wykazuje w tym zakresie ponadprzeciętnych zagrożeń,
- w ostatnich latach wzrasta zagrożenie atakami terrorystycznymi - gmina ze względu na lokalizację ważnej dla gospodarki kraju i województwa, a także potencjalnie mogącej dokonać dużych szkód ekologicznych, infrastruktury, jest narażona na ataki tego typu w stopniu dalece wyższym, niż tradycyjne gminy wiejskie. Obiektywnie ryzyko tego rodzaju należy jednak ocenić jako bardzo małe.

Należy zauważyć, że na terenie gminy praktycznie nie występują zagrożenia powodziowe - ryzyko podtopień jest niewielkie i w zasadzie wynika tylko z możliwości wystąpienia ekstremalnych zjawisk atmosferycznych (np. ulewne deszcze, bardzo duże opady śniegu połączone z gwałtowną odwilżą). Bardzo małe jest także ryzyko pożarów lasów.

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POTRZEB I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

Najważniejsze potrzeby rozwojowe gminy wiążą się z realizacją głównego celu rozwoju gminy, jakim jest zapewnienie mieszkańcom optymalnych warunków życia. Założenie to jest osią przewodnią całego niniejszego Studium – w warstwie diagnostycznej ma na celu rozpoznanie aktualnego stanu rozwoju, w tym identyfikację uwarunkowań rozwoju, szans, zagrożeń, mocnych i słabych stron, oraz audyt stanu funkcjonowania poszczególnych aspektów gminy, a w warstwie kierunków – utrwalenia aspektów prawidłowo funkcjonujących oraz zdecydowana poprawa aspektów nie funkcjonujących właściwie.

W najbardziej ogólnym ujęciu powodzenie rozwoju gminy zależne jest od uwarunkowań zewnętrznych (generowanych poza granicami gminy) oraz wewnętrznych (generowanych na terenie gminy), te drugie z kolei dzielą się na zależne od polityki i możliwości stymulacji przez władze gminy i niezależne od nich. Zadania leżące w gestii samorządu gminnego polegają przede wszystkim na:

- ⑩ zapewnieniu mieszkańcom jak najlepszej możliwości dostępu do infrastruktury społecznej (instytucji obsługi ludności) oraz technicznej i komunikacyjnej (głównie urzędzenia liniowe),
- ⑩ zapewnieniu jak najlepszej jakości świadczenia usług publicznych oraz jak najlepszej jakości funkcjonowania infrastruktury sieciowej (właściwy stan technicznych, zachowanie parametrów normatywnych, itp.)
- ⑩ zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury – zwłaszcza w zakresie zasilania w energię, wodę, odbiór i utylizację ścieków, odpadów, itp.

Zadaniem immanentnie związanym z kreowaniem rozwoju gminy jest wzmocnienie potencjału Inowrocławia – mimo, iż miasto stanowi odrębną jednostkę administracyjną, od jego potencjału zależne są w największym stopniu możliwości zaspokajania codziennych i ponadstandardowych (załatwianych w siedzibie powiatu) potrzeb. Ma to także znaczenie prestiżowe i wiąże się z konkurencyjnością w kategorii miast powiatowych. Jest to element kreowania pozytywnego wizerunku gminy jako obszaru atrakcyjnego inwestycyjnie.

Istotnym zadaniem jest wzmocnienie – na miarę potrzeb i planowanej roli w przyszłym systemie społeczno-gospodarczym gminy – miejscowości na terenie gminy. Ma to duże znaczenie, z jednej strony ze względu na rozległą powierzchnię zajmowaną przez gminę (większe, niż przeciętne odległości do jej siedziby), ale także w celu uniezależnienia się (w zakresie podstawowych zadań) od potencjału miasta stanowiącego odrębną jednostkę administracyjną.

Do głównych potrzeb gminy zaliczyć należy:

1. Uporządkowanie systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków.
2. Modernizację lokalnego układu drogowego.
3. Realizację obwodnicy miasta Inowrocławia, co pozwoli na wyznaczenie atrakcyjnych terenów rozwojowych.
4. Poprawę sytuacji ekonomicznej mieszkańców, głównie poprzez stwarzanie warunków dla aktywizacji gospodarczej. Szczególnie predestynowane do tego są tereny znajdujące się w

sąsiedztwie miasta – gdyż leżąc na terenie gminy wiejskiej, czerpią wszelkie korzyści wynikające z podmiejskiego położenia. Główny wysiłek planistyczny powinien więc dążyć w kierunku wyznaczania terenów rozwojowych pod różnego rodzaju działalności i funkcje.

5. Zapewnienie należytej ochrony środowiska przyrodniczego w warunkach bardzo silnej antropopresji.

Możliwości rozwoju gminy

1. Główne możliwości rozwoju gminy wiążą się z dalszym rozwojem rolnictwa. Gmina w znacznej części jest obszarem o dobrych warunkach przyrodniczych, które stwarzają możliwości rozwoju rolnictwa o charakterze farmerskim – wysokotowarowym, wielkopowierzchniowym.
2. W pozostałych częściach gminy – gdzie warunki naturalne ograniczają rozwój wysokotowarowego rolnictwa – będzie preferowany rozwój bardziej zrównoważony i bardziej zróżnicowany pod względem bazy ekonomicznej.
3. Wzmacniać należy działalności gospodarcze, w tym zwłaszcza związane z lokalnym przetwórstwem rolno-spożywczym (konieczność tworzenia nowych miejsc pracy). Jednocześnie jednak wyznaczenie terenów inwestycyjnych w sąsiedztwie miasta pozwala na poszukiwanie dużych inwestorów z branży przemysłowej, magazynowej, składowej, spedycyjnej, logistycznej, itp. Czynnikiem sprzyjającym jest tu korzystne położenie gminy w sieci dużych miast województwa oraz w sieci dróg wysokiej rangi.
4. Sąsiedztwo miasta, w którym znaczna część mieszkańców zaspokaja codzienne potrzeby socjalno-bytowe jest bardzo korzystnym uwarunkowaniem. Należy dążyć do rozwoju dogodnych połączeń komunikacyjnych (w tym - za pomocą gminnej komunikacji publicznej), z miastem

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE ZE STANU PRAWNEGO GRUNTÓW

Struktura gruntów wg głównych własności, przedstawia się następująco (ha, 2008 rok):

Grunty osób fizycznych, w tym:	12478
Grunty osób fizycznych wchodzące w skład gospodarstw rolnych	12048
Grunty osób fizycznych nie wchodzące w skład gospodarstw rolnych	430
Grunty Skarbu Państwa, w tym, między innymi:	3453
Grunty wchodzące w skład Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa	1912
Grunty w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe	227
Gr. wchodzące w skład gminnego zasobu nieruchomości z wyłączeniem gruntów przekazanych w trwałą zarząd	258
Grunty gmin i związków międzygminnych (z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie)	276
Grunty spółdzielni	63
Grunty kościołów i związków wyznaniowych	440
Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	16
Grunty spółek prawa handlowego	46

UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z WYSTĘPOWANIA OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Do obiektów i obszarów chronionych zalicza się chronione na podstawie następujących przepisów:

- ustawy o ochronie przyrody,
- ustawy o ochronie gruntów ornych i leśnych,
- ustawy Prawo wodne,
- ustawy Prawo geologiczne i górnicze,
- ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W niniejszym Studium – w rozdziałach temu poświęconych – dokonano szczegółowej charakterystyki obszarów i obiektów chronionych.

Uwarunkowania wynikające z występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Na terenie gminy nie występują obszary zagrożeń geologicznych.

Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych

Gmina była w przeszłości (większość badań pochodzi sprzed 20-30 lat) miejscem badań mających na celu identyfikację zasobów surowcowych. Istnieje bogata dokumentacja potwierdzająca prowadzenie prac. Z dokumentacji Geologa Wojewódzkiego wynika, iż na terenie gminy w kilkunastu miejscowościach poszukiwano surowców ilastych (dla produkcji ceramiki, dla produkcji materiałów budowlanych) oraz kruszyw i generalnie stwierdzano brak złóż lub niewielką przydatność materiału ze względu na specyficzne cechy jakościowe. W kilku miejscowościach w przeszłości wydobywano piaski - między innymi w Marcinkowie, Jarontach, Łojewie i Karczynie.

Do niedawna w Jarontach odbywało się wydobywanie kruszywa naturalnego (o punkcie piaskowym 90,02%), jednak pomimo koncesji ważnej do roku 2013, eksploatacji zaniechano. Także kilak lat temu zakończono eksploatację w Łojewie (złoże Łojewo I). W 2008 roku wygasła koncesja na wydobywanie kruszywa naturalnego w złożu Sikorowo I.

Obecnie na terenie gminy prowadzi się koncesjonowane wydobywanie piasku – na złożu Łojewo II – koncesja obejmuje obszar o pow. 144,4 tys. m kw, a wielkość zasobów możliwych do wydobywania szacowano tu na ponad 0,5 mln ton.

Koncesje na powyższe złoża zostały wydane na szczeblu wojewódzkim, natomiast nie prowadzi się obecnie wydobywania małych złóż, dla których konieczne jest uzyskanie koncesji na poziomie powiatowym (w starostwie).

Na terenie gminy ma miejsce wydobywanie na skalę przemysłową soli kamiennej w kopalni otworowej w Górze. Rozwój kopalni nastąpił w związku z koniecznością zaniechania wydobywania soli w mieście Inowrocław. Zasoby przemysłowe soli szacowane są na ok. 1,6 mld ton, a roczna eksploatacja (mimo, iż podlega pewnym wahaniom) to poziom ok. 1 mln ton. Eksploatacja odbywa się poprzez wypłukiwanie solanki, która następnie sprzedawana jest odbiorcom – zakładom z branży chemicznej. W Górze w 2002 roku rozpoczęto budowę Podziemnego Magazynu Ropy i Paliw – wykorzystuje się technologię magazynowania w kawernach (komorach) powstałych z wypłukania soli, znajdujących się ok. 350 m ppt. Paliwa są umieszczane pod ziemią – w złożu soli, a w przypadku potrzeby ich pozyskania, następuje wtłaczanie solanki wymywającej paliwo na powierzchnię. Powyższa metoda jest uważana za bezpieczny pod względem ekologicznym, a także praktyczny, ze względów technologicznych i bezpieczeństwa publicznego, sposób magazynowania dużych ilości paliw. „Raport przemysłowy z działalności Inowrocławskich Kopalń Soli „Solino” S.A. za rok 2007” wskazywał, iż docelowa pojemność wynosić będzie „kilka milionów metrów sześciennych”; w innych materiałach podaje się wartość ok. 5 mln m³, aczkolwiek prawdopodobnie będzie możliwe powiększenie tej kubatury. „Raport” za rok 2008 donosił o osiągnięciu docelowej wielkości projektowej magazynu.

Obszar gminy obejmują niewielkie fragmenty dwóch zbiorników wód podziemnych:

a) zbiornik nr 142 (zaliczany do kategorii Obszarów Wysokiej Ochrony), obejmujący zachodnią, północną i wschodnią część gminy. Zbiornik nosi nazwę „Zbiornik międzymorenowy Inowrocław – Dąbrowa”. Są to wody czwartorzędowe. Zajmuje łącznie powierzchnię ok. 340 km². Średnia głębokość ujęcia wynosi 35 m, a szacunkowe zasoby dyspozycyjne 95 tys. m³ na dobę. Wody z tego zbiornika eksploatowane są w ujęciu Trzaski.

b) zbiornik zaliczany do kategorii Obszarów Najwyższej Ochrony – określany jako Nr 138 Subzbiornik Inowrocław – Gniezno. Znajduje się w utworach trzeciorzędowych. Średnia głębokość ujęcia 120 m, szacunkowe zasoby dyspozycyjne – ok. 96 tys. m³ na dobę. W zachodniej części gminy jego zasięg pokrywa się z zasięgiem zbiornika nr 143.

Uwarunkowania wynikające z występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Na terenie gminy tereny górnicze wyznaczono w związku z eksploatacją złóż w Górze (kopalnia soli) oraz Łojewie (złoże Łojewo II).

Uwarunkowania wynikające ze stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

Uwarunkowania rozwoju komunikacji

Transport drogowy

Z racji pełnienia przez Inowrocław roli węzła w komunikacji drogowej, gmina jest dobrze dostępna w komunikacji drogowej. Głównymi drogami są drogi krajowe łączące miasto z Bydgoszczą (nr 25), Toruniem (nr 15), Poznaniem (15) i Koninem (25). Drogi nr 15 i 25 w kierunku południowym biegną na terenie gminy po jednym śladzie.

Dalece zaawansowane są starania na rzecz realizacji obwodnicy miasta w przebiegu tych dróg. Obwodnica będzie rozpoczynała się w okolicach Sławęcinka i omijała miasto od północy, wschodu i południowego-wschodu. Przewidziane są węzły w Balinie oraz Marulewach, a więc przy skrzyżowaniach z drogami; 15 i wojewódzką 252, a także na pograniczu gmin Inowrocław i Kruszwica (na południe od wsi Tupadły). Obwodnica kończyć się będzie już poza granicami gminy w okolicach Markowic.

Bez wątpliwości obwodnica stworzy nowy rodzaj bariery przestrzennej, ale w okolicach węzłów można spodziewać się powstania atrakcyjnych przestrzeni inwestycyjnych.

Drogi wojewódzkie na terenie gminy także biegną promieniście od węzła w Inowrocławiu: 252 w kierunku Włocławka, 251 w kierunku Żnina oraz 412 z wsi Tupadły w kierunku Kruszewicy. Dobowy ruch na drogach wojewódzkich wynosił podczas ostatniego pomiaru od 5 do prawie 8 tys. pojazdów. W stosunku do drogi nr 251 plan zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko-pomorskiego przewidywał przeniesienie przebiegu z obecnego na „południowy” - wówczas na terenie gminy droga ta biegłaby przez Batkowo i Popowice. Jak dotąd plany te nie zostały zrealizowane.

Sieć dróg powiatowych na terenie gminy jest bardzo gęsta. O ile drogi krajowe i wojewódzkie mają układ promienisty, to drogi powiatowe wypełniają przestrzeń „pomiędzy nimi” łącząc poszczególne miejscowości z siecią wojewódzką lub krajową. Praktycznie wszystkie miejscowości są dostępne w sieci dróg powiatowych.

Sieć dróg wyższej rangi uzupełniana jest przez drogi gminne. Jest ich 38 i mają łączną długość prawie 66 km. Około połowy z nich to drogi o nawierzchni twardej, wśród których nieco ponad połowa posiada nawierzchnię ulepszoną. Drogi gminne, z racji gęstej sieci dróg wyższej rangi nie mają większego znaczenia w obsłudze ludności, natomiast są ważne dla obsługi rolnictwa.

Transport kolejowy

Przez teren gminy biegną linie kolejowe znaczenia państwowego nr 131 („magistrala Śląsk-Porty”) oraz 353 (łącząca Skandawę - Olsztyn - Toruń z Poznaniem). Są to linie dwutorowe, zelektryfikowane, wykorzystywane do transportu oraz komunikacji pasażerskiej, w tym pociągów, międzyregionalnej. Od linii 131 w Jaksicach odchodzi odgałęzienie, stanowiące obwodnicę węzła inowrocławskiego w ruchu towarowym na magistrali węglowej Śląsk-Porty. Na linii 131 zlokalizowano jedyną na terenie gminy stację pasażerską - w Jaksicach.

Ponadto przez teren gminy biegnie nieczynna dla ruchu pasażerskiego, ale sporadycznie wykorzystywana w ruchu towarowym (na odcinku do Kruszwicy) linia z Inowrocławia przez Kruszwicę, Strzelno do Mogilna.

Transport wodny

Drogę wodną na terenie gminy stanowi rzeka Noteć. Obecnie jej wykorzystanie transportowe jest znikome. Samorząd województwa podjął działania na rzecz przywrócenia funkcji turystycznej rzeki.

Transport przesyłowy

Na terenie gminy niezwykle intensywnie rozwinął się transport przesyłowy - rurociągowy, głównie o znaczeniu tranzytowym. Ze względu na fakt, że są to przede wszystkim instalacje zlokalizowane pod ziemią, nie stanowią większych uciążliwości, z wyjątkiem stref wyłączonych z zabudowy. Wyjątkiem jest system rurociągów solankowych, częściowo zlokalizowanych na powierzchni. Charakteryzuje się relatywnie dużą awaryjnością, co stanowi problem natury ekologicznej.

Do systemów przesyłowych zaliczyć należy:

- gazociąg Jamał - Europa
- ropociąg obsługujący magazyn w Górze
- rurociąg produktów naftowych obsługujący magazyn w Górze
- magistralę wodociągową Toruń - Inowrocław wraz z przepompownią wody w Balinie
- dwie magistrale wodociągowe Trzaski-Inowrocław
- rurociąg ścieków poprodukcyjnych (w kierunku Wisły)
- system rurociągów solankowych, łączących kopalnię w Górze z Włocławkiem, Bydgoszczą, Inowrocławiem (uzdrowisko oraz zakłady w Mątwach).

UWARUNKOWANIA ROZWOJU INFRASTRUKTURY

Gospodarka wodno – ściekowa

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociągową, która zapewnia powszechną obsługę (wg danych Urzędu Gminy dostęp do sieci posiada 98% mieszkańców, ale wg danych Głównego Urzędu Statystycznego - tylko 88%) oraz słabo rozwiniętą sieć kanalizacyjną, obsługującą tylko pojedyncze miejscowości i to nie w całości (tylko były osiedla rolne).

Gmina jest zasilana z 6 podstawowych ujęć i stacji uzdatniania wody: Łojewo, Tupadły, Jaksice, Strzemkowo, Cieślin, Dziennice

Stacja Uzdatniania Wody ŁOJEWO. Znajduje się w południowej części wsi Łojewo. Omawiane ujęcie aktualnie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Łojewo, Sikorowo, Dulsk, Góra, Łakocin, Pławinek, Witowy, Karczyn.

Działają 2 studnie. Qśr - 1023 m³/d, Qmax - 1300 m³/d.

Stacja Uzdatniania Wody TUPADŁY. Znajduje się w południowej części Gminy. Omawiane ujęcie aktualnie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi : Tupadły, Krusza Duchowna, Krusza Podlotowa Krusza Zamkowa, Piotrkowice i Żalinowo.

Działają 2 studnie. Qśr - 329 m³/d, Qmax - 723,8 m³/d (nie zaspokaja potrzeb)

Stacja Uzdatniania Wody JAKSICE. Ujęcie wody wraz ze stacją uzdatniania położone jest w centrum wioski. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Jaksice, Jaksiczki, Borkowo, Turlejewo, Pławin, Radłówek, Stefanowo.

Działają 3 studnie. Qśr - 397 m³/d, Qmax - 445 m³/d.

Tabela. Korzystający z infrastruktury sieciowej (% ogółu mieszkańców)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
	[%]					
wodociąg	86,5	86,9	87,1	87,3	87,5	87,7
kanalizacja	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
gaz	b.d.	2,0	2,0	2,0	2,2	2,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Stacja Uzdatniania Wody STRZEMKOWO. Znajduje się w północno - wschodniej części gminy Inowrocław, w odległości 3 km od drogi krajowej Inowrocław - Bydgoszcz. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Strzemkowo, Gnojno, Czyste, Oporówek, Orłowo, Latkowo, Kłopot, i Borkowo.

Działają 3 studnie. Qśr - 310 m³/d, Qmax - 713 m³/d.

Stacja Uzdatniania Wody CIEŚLIN. Znajduje się zachodniej części gminy Inowrocław w odległości 3 km od Inowrocławia przy drodze Inowrocław - Pakość. Omawiane ujęcie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Cieślin, Sławęcín, Sławęcinek, Mimowola i Kruśliwiec.

Działają 2 studnie. Qśr - 228 m³/d, Qmax - 432 m³/d.

Stacja Uzdatniania Wody DZIENNICE. Znajduje się w południowo-zachodniej części Gminy Inowrocław przy drodze Inowrocław-Włocławek, w odległości 5 km od granicy miasta. Omawiane ujęcie aktualnie zaopatruje w wodę mieszkańców wsi: Dziennice, Komaszycy, Marcinkowo, Balczewo, Turzany, Olszewice, Słońsko, Balin, Jacewo.

Działają 2 studnie. Qśr - 628 m³/d, Qmax - 811 m³/d.

Stacja Uzdatniania Wody POPOWICE - obecnie nieczynna jest przeznaczona do likwidacji.

W zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków gmina jest obsługiwana przez oczyszczalnię w Łojewie oraz oczyszczalnię miejską w Inowrocławiu (część oczyszczalni znajduje się na gruntach wsi Popowice). Na terenie gminy istnieją także nieczynne oczyszczalnie przy byłych zakładach rolnych (Gnojno, Cieślin), które powinny być zlikwidowane lub wykorzystane jako przepompownie przy realizacji gminnej sieci. Obecnie z kanalizacji korzysta 60% mieszkańców Cieślina, 70% mieszkańców Gnojna i 80% mieszkańców Łojewa. Zakłada się, że docelowo gmina w całości powinna być podłączona do miejskiej oczyszczalni.

Dla gminy wyznaczono aglomerację kanalizacyjną.

Niezbędna jest aktualizacja koncepcji rozwoju sieci kanalizacyjnej.

Zagadnienie gospodarki wodno-ściekowej zostało szczegółowo scharakteryzowane w Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Inowrocław, opracowanej przez firmę ABRYS z Poznania, które po przyjęciu przez Radę Gminy stało się oficjalnie obowiązującym dokumentem regulującym kwestie ochrony środowiska w gminie.

Gospodarka odpadami

(poniższy rozdział został opracowany z wykorzystaniem Aktualizacji Programu Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowrocław, opracowanej przez firmę ABRYS z Poznania i uchwalonej przez Radę Gminy Inowrocław 29 kwietnia 2009 r.)

Na terenie gminy Inowrocław funkcjonuje - Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w m. Karczyn. Właścicielem składowiska jest gmina Inowrocław, natomiast zarządzającym Gminny Zakład Komunalny Inowrocław z siedzibą w Kruśliwcu (Kruśliwiec 12). Przeznaczone jest ono do gromadzenia komunalnych odpadów stałych z terenu gminy Inowrocław.

Składowisko zostało uruchomione w 1994 roku. Zajmuje ono powierzchnię 2,91 ha. Składowisko składa się z 2 kwater składowania odpadów, z których obecnie eksploatowana jest kwatera nr 2 o powierzchni 0,5 ha (kwatera numer 1 wymaga rekultywacji - wg UG Inowrocław). Podłoże kwater składowania odpadów uszczelnione jest folią PEHD o grubości 2,0 mm. Kwatery posiadają drenaż odcieku wraz z odprowadzeniem do bezodpływowego zbiornika odcieku. Na terenie składowiska znajduje się kontener socjalny, boksy na surowce wtórne, brodzik dezynfekcyjny, elektroniczna waga samochodowa. Składowisko jest monitorowane – prowadzone są okresowe badania wody gruntowej w 4 piezometrach. Na terenie składowiska wykonywana jest ręcznie segregacja odpadów poprzez wydzielanie ze strumienia odpadów zmieszanych materiałów takich jak: szkło, złom i plastik. Składowisko jest eksploatowane według instrukcji eksploatacji zatwierdzonej przez Starostę Inowrocławskiego decyzjami z dnia 19 marca i 22 października 2003 r.

Całkowita pojemność składowiska wynosi 66800 m³, z czego pojemność zapełniona (stan na 31 grudnia 2007) wynosi 28477 m³, a pojemność pozostała do zapełnienia – 38323 m³. Natomiast ilość odpadów składowanych dobowo jest mniejsza niż 10 ton.

Zgodnie z wojewódzkim programem gospodarki odpadami, gmina Inowrocław docelowo obsługiwana będzie przez Międzygminny Kompleks Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych Giebnia - Inowrocław oparty o składowisko odpadów w Giebni oraz Zakład Utylizacji Odpadów w Inowrocławiu. Istniejące składowisko odpadów na gruntach wsi Karczyn może być eksploatowane do czasu wypełnienia pod warunkiem spełnienia wymogów prawa, po czym będzie poddane rekultywacji.

Melioracje

(poniższy rozdział stanowi fragment Aktualizacji Programu Ochrony Środowiska dla Gminy Inowrocław, opracowanej przez firmę ABRYS z Poznania i uchwalonej przez Radę Gminy Inowrocław 29 kwietnia 2009 r.)

Obszar zmeliorowany gminy wynosi ogółem 7833 ha użytków rolnych, w tym zmeliorowane grunty orne – 7153 ha (w tym drenowane – 7153 ha), a użytki zielone 517 ha (w tym drenowane 209 ha). Długość rowów zaliczanych do urządzeń melioracji szczegółowych wynosi 124,4 km.

Śródlądowe wody powierzchniowe istotne dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa stanowią: Kanał Parchański o długości 8,5 km, Kanał Smyrnia Duża o długości ok. 12,5 km i Kanał Smyrnia Mała o długości ok. 4,5 km.

Z obiektów zaliczanych do urządzeń melioracji podstawowych na terenie gminy występują:

- Pompownia Słońsko o wydatku 3610 l/s i obszarze oddziaływania ok. 3,3 tys. ha
- rurociągi o średnicy powyżej 0,6 m o łącznej długości ok. 5,5 km. – dane pochodzą z ZMiUW.

Utrzymanie i eksploatacja obszarów zmeliorowanych i urządzeń melioracji szczegółowej należy do rolników i użytkowników indywidualnych, natomiast urządzeń melioracji podstawowej - do Skarbu Państwa w imieniu którego działa Marszałek Województwa.

W latach 2004-2007 w ramach działań inwestycyjnych Kujawsko-Pomorskiego Zarządu Melioracji Urządzeń Wodnych we Włocławku wykonana została modernizacja pomp Słońsko oraz prowadzona była bieżąca konserwacja urządzeń melioracji podstawowej oraz Kanałów Parchańskiego, Smyrnia

Duża, Smyrnia Mała w celu zapewnienia swobodnego odpływu wód powierzchniowych i odbioru wód z terenów zmeliorowanych.

Utrzymanie urządzeń melioracji wodnych jest realizowane poprzez bieżącą konserwację rowów melioracji szczegółowej oraz studzienek drenarskich. Utrzymanie drożności przepustów oraz wylotów z systemów drenarskich. Corocznie przeprowadzana jest renowacja cieków wodnych zakrzaczonych oraz zamulonych – zadanie wykonywane przez Gminny Związek Spółek Wodnych (dotacja celowa z budżetu Gminy). Zadanie jest także koordynowane przez Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych.

Uporządkowanie linii brzegowej jezior i rygorystyczne egzekwowanie ochrony brzegów przez Związek Miast i Gmin Nadnoteckich – Rada gminy podjęła UCHWAŁĘ Nr LXVII/329/2006 z dnia 20 czerwca 2006 r. w sprawie przystąpienia do realizacji opracowań studialnych dotyczących budowy stanic i przystani wodnych na Noteci. Planuje się budowę przystani w miejscowości Łojewo.

Zasilanie w energię

~~Zasilanie gminy odbywa się przez Główny Punkt Zasilania 110/15 kV w Jacewie (GPZ „Inowrocław-Marulewska”). Na bazie tej stacji rozwinęła się sieć linii 15 kV zasilających stacje transformatorowe, których na terenie gminy jest około 180. Sieć linii 15 kV pracuje w układach zasilanych obustronnie. Stan techniczny sieci SN jest generalnie dobry, natomiast sieć nn wymaga modernizacji. Nowe stacje SN/nn są budowane w miarę zapotrzebowania zgłaszanego przez odbiorców, natomiast istniejące stacje są modernizowane lub przebudowywane w miarę ich zużycia i posiadanych środków. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje GPZ w Tupadłach (GPZ „Mątwy”), który jednak ma znaczenie wyłącznie przemysłowe i nie zasila gminy.~~

~~Na terenie gminy liczne są linie wysokich napięć. Wynika to z jednej strony z tranzytowego położenia gminy w przebiegu linii z elektrowni konińskich na północ, a z drugiej strony z konieczności zasilania znacznej koncentracji przemysłu zlokalizowanego w Inowrocławiu oraz całej południowej części województwa. Wymienić tu należy przede wszystkim przechodzącą przez północno-zachodni skraj gminy linię 220 kV z elektrowni konińskich do stacji Bydgoszcz—Jasiniec, a także linie 110 kV:~~

- ~~a) z GPZ Mątwy—w kierunku GPZ Rąbinek, GOZ Pakość, GPZ Kruszwica, GPZ Marulewska,~~
- ~~b) z GPZ Marulewska—do GPZ Gniewkowo~~
- ~~c) z GPZ Rąbinek do GPZ Pakość~~

~~Linie wysokich napięć wiążą się zajętością terenu i mogą stanowić swoistą barierę rozwoju. Istotnym, stosunkowo nowym uwarunkowaniem o ważnych złożonych konsekwencjach, jest rozwój energetyki wiatrowej. Kujawy ze względu na dobre warunki wietrzne są obszarem dużego zainteresowania firm eksploatujących tego typu siłownie. Na terenie gminy funkcjonują elektrownie w Sławęcinku oraz Sikorowie, trwa realizacja w Batkowie.~~

~~Przez teren gminy biegną gazociągi dystrybucyjne wysokiego ciśnienia będące częścią systemu ogólnowojevodzkiego. Główny gazociąg (250) biegnie z Gniewkowa w kierunku Barcina, Żnina, Nakła. Na terenie gminy odchodzi od niego w kierunku południowym odgałęzienie zasilające Kruszwicę, Strzelno i Mogilno, ale także odgałęzienie w kierunku północnym do Tuczna. Jedyną stacją redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia jest na terenie gminy stacja w Jacewie—zasilająca miasto Inowrocław oraz wsie Jacewo i Balin. Planuje się realizację kolejnych stacji—w Gnojnie oraz w Sikorowie, które umożliwią szerszą gazyfikację gminy.~~

~~W kontekście zagadnień związanych z zasilaniem w energię należy wspomnieć także o podziemnym magazynie ropy naftowej zlokalizowanym w na bazie kopalni soli w Górze. Jest to funkcja o znaczeniu ogólnokrajowym.~~

Zasilanie gminy odbywa się przez Główny Punkt Zasilania 110/15 kV w Jacewie (GPZ

„Inowrocław-Marulewska”). Na bazie tej stacji rozwinęła się sieć linii 15 kV zasilających stacje transformatorowe, których na terenie gminy jest około 180. Sieć linii 15 kV pracuje w układach zasilanych obustronnie. Stan techniczny sieci SN jest generalnie dobry, natomiast sieć nn wymaga modernizacji. Nowe stacje SN/nn są budowane w miarę zapotrzebowania zgłaszanego przez odbiorców, natomiast istniejące stacje są modernizowane lub przebudowywane w miarę ich zużycia i posiadanych środków. Ponadto na terenie gminy funkcjonuje GPZ w Tupadłach (GPZ „Mątwy”), który jednak ma znaczenie wyłącznie przemysłowe i nie zasila gminy.

Na terenie gminy liczne są linie wysokich napięć. Wynika to z jednej strony z tranzytowego położenia gminy w przebiegu linii z elektrowni konińskich na północ, a z drugiej strony z konieczności zasilenia znacznej koncentracji przemysłu zlokalizowanego w Inowrocławiu oraz całej południowej części województwa. Wymienić tu należy przede wszystkim przechodzącą przez północno-zachodni skraj gminy linię 220 kV z elektrowni konińskich do stacji Bydgoszcz - Jasiniec, a także linie 110 kV:

- a) z GPZ Mątwy - w kierunku GPZ Rąbinek, GOZ Pakość, GPZ Kruszwica, GPZ Marulewska,
- b) z GPZ Marulewska - do GPZ Gniewkowo
- c) z GPZ Rąbinek do GPZ Pakość.

Ponadto na terenie gminy planuje się realizację dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400kV Jasiniec – Pątnów – jej realizacja wiąże się z przystąpieniem do szerszego programu rozbudowy sieci 400kV w Polsce. Orientacyjny przebieg linii wyznacza załącznik graficzny rysunku studium. Dla projektowanej linii 400kV wymagany jest pas technologiczny o szerokości 70m gdzie oś linii przebiega w środku pasa technologicznego. W powyższym pasie technologicznym obowiązuje zakaz: lokalizowania obiektów budowlanych, z wyjątkiem obiektów budowlanych, których lokalizacja otrzymała uzgodnienie z gestorem sieci 400kV; lokalizowania budynków mieszkalnych i innych przeznaczonych na stały pobyt ludzi; sadzenia roślinności wysokiej, której wysokość docelowa przekracza 3 metry; zalesiania terenów rolnych. Dla linii 400kV należy zapewnić dostęp w celu wykonania prac wykonawczych i eksploatacyjnych;

Linie wysokich i najwyższych napięć wiążą się z zajętością terenu i mogą stanowić swoistą barierę rozwoju. Istotnym, stosunkowo nowym uwarunkowaniem o ważnych złożonych konsekwencjach, jest rozwój energetyki wiatrowej. Kujawy ze względu na dobre warunki wietrzne są obszarem dużego zainteresowania firm eksploatujących tego typu siłownie. Na terenie gminy funkcjonują elektrownie w Sławęcinku oraz Sikorowie, trwa realizacja w Batkowie.

Przez teren gminy bieżąca gazociągi dystrybucyjne wysokiego ciśnienia będące częścią systemu ogólnowojevodzkiego. Główny gazociąg (DN 150) biegnie z Gniewkowa w kierunku Barcina, Żnina, Nakła. Na terenie gminy odchodzi od niego w kierunku południowym odgałęzienie zasilające Kruszwicę, Strzelno i Mogilno, ale także odgałęzienie w kierunku północnym do Tuczna. Jedyną stacją redukcyjno-pomiarową pierwszego stopnia jest na terenie gminy stacja w Jacewie - zasilająca miasto Inowrocław oraz wsie Jacewo i Balin. Planuje się realizację kolejnej stacji w Sikorowie, która umożliwi szerszą gazyfikację gminy.

W kontekście zagadnień związanych z zasilaniem w energię należy wspomnieć także o podziemnym magazynie ropy naftowej zlokalizowanym w na bazie kopalni soli w Górze. Jest to funkcja o znaczeniu ogólnokrajowym.

Uwarunkowania wynikające z zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych Tereny dla realizacji zadań publicznych o znaczeniu ponadlokalnym obejmują głównie inwestycje dotyczące komunikacji i infrastruktury technicznej. Są to zadania wynikające z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego (przed nazwą zadania podano jego numer z Planu). Gminy Inowrocław dotyczy duża liczba zadań o znaczeniu wojewódzkim lub krajowym wskazanych w pzpw.

Zadania o znaczeniu krajowym:

Zadanie nr 2 – ochrona gruntów o wysokiej przydatności dla rolnictwa przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze;

Zadanie nr 6 – regulacja i odbudowa rzek i kanałów w zlewni Noteci i Wełny;

Zadanie nr 12 – przebudowa drogi krajowej nr 15;

Zadanie nr 14 – przebudowa drogi krajowej nr 25;

Zadanie nr 19 – modernizacja linii kolejowej nr 131;

Zadanie nr 20 – modernizacja linii kolejowej nr 353;

Zadanie nr 31 – budowa podziemnego zbiornika ropy naftowej i paliw w Górze k/Inowrocławia;

Zadanie nr 32 – budowa ropociągu do magazynu w Górze od istniejącego ropociągu Rosja-Niemcy;

Zadanie nr 33 – budowa rurociągu produktów naftowych do magazynu w Górze od istniejącego rurociągu relacji Płock-Nowa Wieś;

Zadania o znaczeniu wojewódzkim:

Zadanie nr 39 – opracowanie programu ochrony środowiska wraz z planem gospodarki odpadami dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego;

Zadanie nr 40 – realizacja programu zwiększenia lesistości i zadrzewień województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2001-2020;

Zadanie nr 47 – zachowanie korytarzy ekologicznych zapewniających ciągłość między obszarami prawnie chronionymi;

Zadanie nr 50 – likwidacja składowisk odpadów stwarzających zagrożenia dla środowiska i rekultywacja nieczynnych składowisk odpadów;

Zadanie nr 83 – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 251;

Zadanie nr 86 – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 412;

Zadanie nr 91 – przebudowa drogi wojewódzkiej nr 252;

Zadanie nr 155 – przebudowa drogi wodnej: Kanał Bydgoski - J. Gopło - rz. Warta;

Zadanie nr 192 – modernizacja stacji pomp na Kanale Parchańskim w Słońsku.

Powyższy wykaz zawiera nazwę zadania, nie rozstrzyga natomiast czy zadanie to pozostaje nadal aktualne. Zadania zapisane w pzpw były sukcesywnie realizowane, częste są też przypadki częściowej ich realizacji (np. modernizacja wybranych odcinków dróg). Tym samym nie jest możliwe jednoznaczne rozstrzygnięcie, które z powyższych zadań straciły już swoją aktualność.

~~Oprócz zadań wymienionych powyżej, do zadań realizujących cele publiczne o znaczeniu ponadlokalnym, zaliczyć należy modernizację dróg powiatowych. Należy także zauważyć działania samorządu województwa zmierzające do rewitalizacji drogo wodnej Noteci wraz ze stworzeniem produktu turystycznego na bazie tej rzeki.~~

Oprócz zadań wymienionych powyżej, do zadań realizujących cele publiczne o znaczeniu ponadlokalnym, zaliczyć należy realizację dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400kV Jasiniec - Pątnów oraz modernizację dróg powiatowych. Należy także zauważyć działania samorządu województwa zmierzające do rewitalizacji drogo wodnej Noteci wraz ze stworzeniem produktu turystycznego na bazie tej rzeki.

ZAŁĄCZNIKI TABELARYCZNE

Załącznik tabelaryczny – podstawowe dane o ludności gminy

W tabeli poniżej przedstawiono podstawowe dane statystyczne o procesach i strukturach demograficznych na terenie gminy w ostatnich latach. Gmina, jak wykazano wcześniej, należy do jednostek dosyć nietypowych na tle województwa – oczywiście w zakresie różnych zagadnień, specyfika gminy jest różna. Poniższe zestawienie pozwala na szczegółowe analizy corocznych zmian parametrów – niektóre zagadnienia cechują się dużą zmiennością, więc analiza trendów i dynamiki może być pomocna przy planowaniu rozwoju gminy.

parametr	J. m.	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY															
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci															
ogółem															
stałe miejsce zameldowania															
stan na 30 VI															
ogółem	osoba	10 866	10 916	10 960	10 974	10 956	10 919	10 949	11 008	11 029	11 108	11 156	11 189	11 208	11 228
mężczyźni	osoba	5 460	5 499	5 538	5 545	5 470	5 447	5 454	5 478	5 478	5 521	5 524	5 538	5 554	5 541
kobiety	osoba	5 406	5 417	5 422	5 429	5 486	5 472	5 495	5 530	5 551	5 587	5 632	5 651	5 654	5 687
stan na 31 XII															
ogółem	osoba	10 904	10 948	10 984	11 033	10 924	10 937	10 991	11 004	11 074	11 150	11 157	11 198	11 214	11 239
mężczyźni	osoba	5 482	5 529	5 541	5 574	5 453	5 455	5 467	5 476	5 505	5 541	5 517	5 551	5 535	5 536
kobiety	osoba	5 422	5 419	5 443	5 459	5 471	5 482	5 524	5 528	5 569	5 609	5 640	5 647	5 679	5 703
faktyczne miejsce zamieszkania															
stan na 30 VI															
ogółem	osoba	10 901	10 950	11 013	10 969	10 972	10 865	10 915	10 989	11 017	11 103	11 103	11 106	11 106	11 134
mężczyźni	osoba	5 484	5 529	5 570	5 544	5 567	5 424	5 432	5 476	5 464	5 518	5 493	5 486	5 487	5 489
kobiety	osoba	5 417	5 421	5 443	5 425	5 405	5 441	5 483	5 513	5 553	5 585	5 610	5 620	5 619	5 645
stan na 31 XII															
ogółem	osoba	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099
mężczyźni	osoba	5 512	5 561	5 540	5 561	5 430	5 433	5 465	5 462	5 502	5 510	5 465	5 484	5 483	5 450
kobiety	osoba	5 426	5 440	5 439	5 416	5 440	5 470	5 507	5 530	5 567	5 587	5 609	5 612	5 637	5 649
Ruch naturalny wg płci															
Urodzenia żywe															
ogółem	osoba	163	151	166	134	121	132	107	124	124	118	118	129	120	124
mężczyźni	osoba	88	92	91	73	55	67	60	64	63	58	64	73	61	64
kobiety	osoba	75	59	75	61	66	65	47	60	61	60	54	56	59	60
Zgony ogółem															
ogółem	osoba	117	133	106	111	123	103	107	114	117	100	132	110	131	100
mężczyźni	osoba	61	79	65	57	63	61	67	69	59	57	79	59	74	56
kobiety	osoba	56	54	41	54	60	42	40	45	58	43	53	51	57	44
Zgony niemowląt															
ogółem	osoba	6	0	2	0	0	0	1	2	3	0	1	0	1	0
mężczyźni	osoba	5	0	2	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	0
kobiety	osoba	1	0	0	0	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0
Przyrost naturalny															
ogółem	osoba	46	18	60	23	-2	29	0	10	7	18	-14	19	-11	24
mężczyźni	osoba	27	13	26	16	-8	6	-7	-5	4	1	-15	14	-13	8
kobiety	osoba	19	5	34	7	6	23	7	15	3	17	1	5	2	16
Ludność wg pojedynczych roczników wieku i płci															
ogółem															
0	osoba	154	148	160	133	111	128	102	121	121	119	118	134	121	122
1	osoba	166	159	144	162	136	111	139	104	127	127	123	111	136	123
2	osoba	154	161	160	145	147	136	112	135	105	125	125	126	115	131
3	osoba	162	159	156	163	155	146	133	112	138	101	120	121	118	101
4	osoba	195	161	162	153	162	156	143	135	108	131	98	116	117	116
5	osoba	164	199	156	170	158	161	157	144	140	101	134	97	116	114
6	osoba	171	166	199	151	167	159	157	160	144	128	107	134	99	114

7	osoba	152	171	167	195	150	176	156	156	162	137	132	106	146	101
8	osoba	185	151	166	168	194	158	179	160	155	159	145	130	109	147
9	osoba	159	184	150	170	173	196	156	184	164	150	160	143	134	114
10	osoba	194	158	179	150	194	171	197	158	181	163	148	158	144	132
11	osoba	209	198	157	180	156	193	173	191	159	182	166	156	160	141
12	osoba	190	212	191	159	188	157	197	171	198	160	183	166	156	167
13	osoba	203	198	210	190	160	186	160	198	166	203	163	187	168	158
14	osoba	208	208	187	213	182	165	191	162	201	163	211	168	185	166
15	osoba	174	210	203	183	206	179	170	189	168	204	166	208	166	186
16	osoba	193	175	201	201	179	206	182	166	193	164	204	166	202	165
17	osoba	179	189	176	202	204	186	212	182	168	198	164	195	168	208
18	osoba	168	185	181	177	181	199	184	207	187	164	192	164	201	166
19	osoba	191	166	182	172	172	181	196	177	210	182	162	181	156	189
20	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	165	176	154
21	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	175	167	177
Ludność wg grup wieku i płci															
ogółem															
ogółem	osoba	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099
mężczyźni	osoba	5 512	5 561	5 540	5 561	5 430	5 433	5 465	5 462	5 502	5 510	5 465	5 484	5 483	5 450
kobiety	osoba	5 426	5 440	5 439	5 416	5 440	5 470	5 507	5 530	5 567	5 587	5 609	5 612	5 637	5 649
0-4															
ogółem	osoba	831	788	782	756	711	677	629	607	599	603	584	608	607	593
mężczyźni	osoba	387	391	416	414	386	358	323	309	309	309	299	314	317	311
kobiety	osoba	444	397	366	342	325	319	306	298	290	294	285	294	290	282
5-9															
ogółem	osoba	831	871	838	854	842	850	805	804	765	675	678	610	604	590
mężczyźni	osoba	423	431	398	405	404	410	410	424	402	365	351	310	315	296
kobiety	osoba	408	440	440	449	438	440	395	380	363	310	327	300	289	294
10-14															
ogółem	osoba	1 004	974	924	892	880	872	918	880	905	871	871	835	813	764
mężczyźni	osoba	535	524	504	476	437	445	455	413	427	405	413	430	426	412
kobiety	osoba	469	450	420	416	443	427	463	467	478	466	458	405	387	352
15-19															
ogółem	osoba	905	925	943	935	942	951	944	921	926	912	888	914	893	914
mężczyźni	osoba	477	481	484	492	491	497	502	481	484	459	448	447	422	430
kobiety	osoba	428	444	459	443	451	454	442	440	442	453	440	467	471	484
20-24															
ogółem	osoba	906	931	879	915	820	810	830	879	856	924	907	909	915	869
mężczyźni	osoba	478	493	472	474	403	399	411	450	443	482	468	467	467	445
kobiety	osoba	428	438	407	441	417	411	419	429	413	442	439	442	448	424
25-29															
ogółem	osoba	795	800	852	839	813	825	850	816	863	836	839	823	863	844
mężczyźni	osoba	421	435	443	439	431	429	444	427	423	411	415	400	430	423
kobiety	osoba	374	365	409	400	382	396	406	389	440	425	424	423	433	421
30-34															
ogółem	osoba	740	734	716	710	736	753	745	771	789	802	806	825	801	840
mężczyźni	osoba	391	379	367	377	377	385	383	380	397	419	412	420	405	399
kobiety	osoba	349	355	349	333	359	368	362	391	392	383	394	405	396	441
35-39															

ogółem	osoba	800	810	793	791	740	710	718	713	703	754	782	771	795	815
mężczyźni	osoba	419	431	423	423	408	369	366	375	370	380	401	392	384	404
kobiety	osoba	381	379	370	368	332	341	352	338	333	374	381	379	411	411
40-44															
ogółem	osoba	778	792	822	810	829	815	818	807	806	765	737	735	732	726
mężczyźni	osoba	420	433	441	431	422	428	436	434	441	423	385	379	394	381
kobiety	osoba	358	359	381	379	407	387	382	373	365	342	352	356	338	345
45-49															
ogółem	osoba	744	752	731	742	773	779	784	814	824	849	847	845	830	815
mężczyźni	osoba	389	382	373	380	404	420	428	436	428	436	443	450	439	438
kobiety	osoba	355	370	358	362	369	359	356	378	396	413	404	395	391	377
50-54															
ogółem	osoba	396	450	528	610	652	745	754	740	746	754	745	770	792	790
mężczyźni	osoba	205	226	267	315	336	378	377	379	388	395	393	410	406	397
kobiety	osoba	191	224	261	295	316	367	377	361	358	359	352	360	386	393
55-59															
ogółem	osoba	447	431	420	404	391	381	433	500	582	648	730	743	713	721
mężczyźni	osoba	213	216	207	203	202	201	212	244	290	327	364	363	354	365
kobiety	osoba	234	215	213	201	189	180	221	256	292	321	366	380	359	356
60-64															
ogółem	osoba	496	477	451	437	398	400	391	385	371	365	354	405	478	546
mężczyźni	osoba	231	214	215	202	185	193	198	189	187	182	180	198	231	265
kobiety	osoba	265	263	236	235	213	207	193	196	184	183	174	207	247	281
65-69															
ogółem	osoba	450	461	480	484	479	436	426	386	381	365	361	339	339	327
mężczyźni	osoba	207	214	212	220	217	188	182	173	165	160	163	164	157	151
kobiety	osoba	243	247	268	264	262	248	244	213	216	205	198	175	182	176
70 i więcej															
ogółem	osoba	815	805	820	798	864	899	927	969	953	974	945	964	945	945
mężczyźni	osoba	316	311	318	310	327	333	338	348	348	357	330	340	336	333
kobiety	osoba	499	494	502	488	537	566	589	621	605	617	615	624	609	612
70-74															
ogółem	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	361	323	314
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	138	130	125
kobiety	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	223	193	189
75-79															
ogółem	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	298	315	320
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	113	120	119
kobiety	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	185	195	201
80-84															
ogółem	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	181	198	189
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	53	58	58
kobiety	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	128	140	131
85 i więcej															
ogółem	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	124	109	122
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	28	31
kobiety	osoba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	88	81	91
Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg pci															
ogółem															

ogółem	osoba	10 938	11 001	10 979	10 977	10 870	10 903	10 972	10 992	11 069	11 097	11 074	11 096	11 120	11 099
mężczyźni	osoba	5 512	5 561	5 540	5 561	5 430	5 433	5 465	5 462	5 502	5 510	5 465	5 484	5 483	5 450
kobiety	osoba	5 426	5 440	5 439	5 416	5 440	5 470	5 507	5 530	5 567	5 587	5 609	5 612	5 637	5 649
w wieku przedprodukcyjnym															
ogółem	osoba	3 212	3 207	3 124	3 088	3 022	2 970	2 916	2 828	2 798	2 715	2 667	2 622	2 560	2 506
mężczyźni	osoba	1 634	1 654	1 613	1 602	1 540	1 521	1 496	1 427	1 407	1 357	1 327	1 328	1 308	1 268
kobiety	osoba	1 578	1 553	1 511	1 486	1 482	1 449	1 420	1 401	1 391	1 358	1 340	1 294	1 252	1 238
w wieku produkcyjnym															
ogółem	osoba	6 196	6 265	6 319	6 372	6 292	6 391	6 510	6 613	6 753	6 860	6 927	6 964	7 029	7 040
mężczyźni	osoba	3 355	3 382	3 397	3 429	3 346	3 391	3 449	3 514	3 582	3 636	3 645	3 652	3 682	3 698
kobiety	osoba	2 841	2 883	2 922	2 943	2 946	3 000	3 061	3 099	3 171	3 224	3 282	3 312	3 347	3 342
w wieku poprodukcyjnym															
ogółem	osoba	1 530	1 529	1 536	1 517	1 556	1 542	1 546	1 551	1 518	1 522	1 480	1 510	1 531	1 553
mężczyźni	osoba	523	525	530	530	544	521	520	521	513	517	493	504	493	484
kobiety	osoba	1 007	1 004	1 006	987	1 012	1 021	1 026	1 030	1 005	1 005	987	1 006	1 038	1 069
Małżeństwa															
ogółem	para	72	77	70	66	73	68	74	63	64	59	81	57	83	68
Wskaźnik obciążenia demograficznego															
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	-	-	-	-	-	-	-	66,2	63,9	61,8	59,9	59,3	58,2	57,7
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	-	-	-	-	-	-	-	54,8	54,3	56,1	55,5	57,6	59,8	62,0
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	-	-	-	-	-	-	-	23,5	22,5	22,2	21,4	21,7	21,8	22,1
MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE															
Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów															
zameldowania w ruchu wewnętrznym															
ogółem	osoba	186	216	192	215	220	170	203	165	232	211	215	230	236	182
mężczyźni	osoba	95	117	96	106	112	85	95	86	109	112	92	121	109	86
kobiety	osoba	91	99	96	109	108	85	108	79	123	99	123	109	127	96
zameldowania z zagranicy															
ogółem	osoba	3	0	1	1	3	3	0	0	0	0	0	1	1	1
mężczyźni	osoba	1	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	1	0	1
kobiety	osoba	2	0	1	0	1	2	0	0	0	0	0	0	1	0
wymeldowania w ruchu wewnętrznym															
ogółem	osoba	190	190	217	190	258	189	149	162	168	152	191	197	200	182
mężczyźni	osoba	93	83	110	90	117	90	76	72	83	77	99	94	106	94
kobiety	osoba	97	107	107	100	141	99	73	90	85	75	92	103	94	88
wymeldowania za granicę															
ogółem	osoba	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3	12	10	0
mężczyźni	osoba	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	2	8	6	0
kobiety	osoba	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4	4	0
saldo migracji wewnętrznych															
ogółem	osoba	-4	26	-25	25	-38	-19	54	3	64	59	24	33	36	0
mężczyźni	osoba	2	34	-14	16	-5	-5	19	14	26	35	-7	27	3	-8
kobiety	osoba	-6	-8	-11	9	-33	-14	35	-11	38	24	31	6	33	8
saldo migracji zagranicznych															

ogółem	osoba	3	0	1	1	3	3	0	0	-1	-1	-3	-11	-9	1
mężczyźni	osoba	1	0	0	1	2	1	0	0	-1	0	-2	-7	-6	1
kobiety	osoba	2	0	1	0	1	2	0	0	0	-1	-1	-4	-3	0
Migracje na pobyt stały gminne wg typu i kierunku															
zameldowania ogółem	osoba	186	216	192	215	223	173	203	165	232	211	215	231	237	183
zameldowania z miast	osoba	89	133	119	150	162	119	127	124	165	165	168	189	184	149
zameldowania ze wsi	osoba	97	83	73	65	58	51	76	41	67	46	47	41	52	33
zameldowania z zagranicy	osoba	-	-	-	-	3	3	0	0	0	0	0	1	1	1
wymeldowania ogółem	osoba	190	190	217	190	258	189	149	162	169	153	194	209	210	182
wymeldowania do miast	osoba	138	136	147	126	192	114	121	107	124	119	136	134	123	110
wymeldowania na wieś	osoba	52	54	70	64	66	75	28	55	44	33	55	63	77	72
wymeldowania za granicę	osoba	-	-	-	-	0	0	0	0	1	1	3	12	10	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

Tabela. Poszerzona informacja o warunkach mieszkaniowych w gminie wg danych NSP 2002 r.

parametr	J. m.	2002
MIESZKANIA ZAMIESZKANE OGÓŁEM		
Mieszkania zamieszkane ogółem		
mieszkania ogółem	miesz.	2 812
powierzchnia użytkowa mieszkania ogółem	m2	240 382,0
mieszkania zamieszkane stale	miesz.	2 797
powierzchnia użytkowa mieszkania zamieszkane stale	m2	238 884,0
ludność w mieszkaniach zamieszanych stale	osoba	10 844
Mieszkania zamieszkane wg rodzaju podmiotów będących właścicielami mieszkań		
mieszkania ogółem		
ogółem	miesz.	2 812
osób fizycznych	miesz.	2 515
gminy	miesz.	105
powierzchnia użytkowa mieszkania ogółem		
ogółem	m2	240 382,0
osób fizycznych	m2	225 096,0
gminy	m2	4 993,0
mieszkania zamieszkane stale		
ogółem	miesz.	2 797
osób fizycznych	miesz.	2 500
gminy	miesz.	105
powierzchnia użytkowa mieszkania zamieszkane stale		
ogółem	m2	238 884,0
osób fizycznych	m2	223 598,0
gminy	m2	4 993,0
ludność w mieszkaniach zamieszanych stale		
ogółem	osoba	10 844
osób fizycznych	osoba	9 790
gminy	osoba	345
Mieszkania zamieszkane wg okresu budowy budynku		

przed 1918		
mieszkania	miesz.	424
powierzchnia użytkowa	m2	26 819,0
1918 - 1944		
mieszkania	miesz.	335
powierzchnia użytkowa	m2	22 867,0
1945 - 1970		
mieszkania	miesz.	992
powierzchnia użytkowa	m2	83 212,0
1971 - 1978		
mieszkania	miesz.	470
powierzchnia użytkowa	m2	39 942,0
1979 - 1988		
mieszkania	miesz.	332
powierzchnia użytkowa	m2	34 299,0
1989 - 2002 łącznie z będącymi w budowie		
mieszkania	miesz.	244
powierzchnia użytkowa	m2	31 977,0
2001 - 2002 łącznie z będącymi w budowie		
mieszkania	miesz.	53
powierzchnia użytkowa	m2	7 124,0
MIESZKANIA ZAMIESZKANE WG LICZBY IZB		
Mieszkania zamieszkane wg liczby izb		
mieszkania ogółem		
1 izba	miesz.	41
2 izby	miesz.	324
3 izby	miesz.	836
4 izby	miesz.	778
5 izb i więcej	miesz.	833
mieszkania	miesz.	2 812
izby	izba	11 433
MIESZKANIA ZAMIESZKANE WG POWIERZCHNI UŻYTKOWEJ		
Mieszkania zamieszkane wg powierzchni użytkowej		
mieszkania ogółem		
ogółem	miesz.	2 812
poniżej 30 m2	miesz.	121
30 - 39 m2	miesz.	175
40 - 49 m2	miesz.	300
50 - 59 m2	miesz.	444
60 - 79 m2	miesz.	516
80 - 99 m2	miesz.	365
100 - 119 m2	miesz.	350
120 m2 i więcej	miesz.	540
MIESZKANIA ZAMIESZKANE WG WYPOSAŻENIA W WODOCIĄG, USTĘP, ŁAZIENKĘ, CIEPŁĄ WODĘ I GAZ		
Mieszkania zamieszkane wg wyposażenia w wodociąg i ustęp		
mieszkania ogółem		
ogółem	miesz.	2 812
wodociąg razem	miesz.	2 740
wodociąg z sieci	miesz.	2 422

wodociąg lokalny	miesz.	318
ustęp splukiwany razem	miesz.	2 330
ustęp splukiwany z odprowadzeniem do sieci	miesz.	173
ustęp splukiwany z odprowadzeniem do urządzenia lokalnego	miesz.	2 157
bez wodociągu	miesz.	71
ludność w mieszkaniach		
ogółem	osoba	10 844
wodociąg razem	osoba	10 641
wodociąg z sieci	osoba	9 488
wodociąg lokalny	osoba	1 153
ustęp splukiwany razem	osoba	9 296
ustęp splukiwany z odprowadzeniem do sieci	osoba	663
ustęp splukiwany z odprowadzeniem do urządzenia lokalnego	osoba	8 633
bez wodociągu	osoba	198
Mieszkania zamieszkane wg wyposażenia w łazienkę, ciepłą wodę i gaz		
mieszkania ogółem		
ogółem	miesz.	2 812
łazienka	miesz.	2 301
ciepła woda bieżąca	miesz.	2 072
gaz z sieci	miesz.	46
gaz z butli	miesz.	2 369
ludność w mieszkaniach		
ogółem	osoba	10 844
łazienka	osoba	9 256
ciepła woda bieżąca	osoba	8 287
gaz z sieci	osoba	164
gaz z butli	osoba	9 532
MIESZKANIA ZAMIESZKANE WG SPOSOBU ICH OGRZEWANIA		
Mieszkania zamieszkane wg sposobu ich ogrzewania		
mieszkania ogółem		
ogółem	miesz.	2 812
CO zbiorowe	miesz.	241
CO indywidualne	miesz.	1 794
piece	miesz.	766
powierzchnia użytkowa mieszkania ogółem		
ogółem	m2	240 382,0
CO zbiorowe	m2	11 518,0
CO indywidualne	m2	184 127,0
piece	m2	43 616,0
ludność w mieszkaniach		
ogółem	osoba	10 844
CO zbiorowe	osoba	805
CO indywidualne	osoba	7 469
piece	osoba	2 547
MIESZKANIA ZAMIESZKANE STAŁE		
Mieszkania zamieszkane stałe wg liczby osób na izbę		
mieszkania		
ogółem	miesz.	2 797
poniżej 0,50 osoby/izbę	miesz.	295

0,50 - 0,99 osoby/izbę	miesz.	967
1,00 osoby/izbę	miesz.	568
1,01 - 1,49 osoby/izbę	miesz.	443
1,50 - 1,99 osoby/izbę	miesz.	288
2,00 - 2,99 osoby/izbę	miesz.	199
3,00 i więcej osoby/izbę	miesz.	37
ludność		
ogółem	osoba	10 844
poniżej 0,50 osoby/izbę	osoba	451
0,50 - 0,99 osoby/izbę	osoba	3 011
1,00 osoby/izbę	osoba	2 089
1,01 - 1,49 osoby/izbę	osoba	2 293
1,50 - 1,99 osoby/izbę	osoba	1 594
2,00 - 2,99 osoby/izbę	osoba	1 165
3,00 i więcej osoby/izbę	osoba	241
Mieszkania zamieszkane stale wg powierzchni użytkowej na osobę		
mieszkania		
ogółem	miesz.	2 797
poniżej 7,0 m2/osobę	miesz.	72
7,0 - 9,9 m2/osobę	miesz.	190
10,0 - 14,9 m2/osobę	miesz.	527
15,0 - 19,9 m2/osobę	miesz.	456
20,0 - 29,9 m2/osobę	miesz.	674
30,0 i więcej m2/osobę	miesz.	877
ludność		
ogółem	osoba	10 844
poniżej 7,0 m2/osobę	osoba	492
7,0 - 9,9 m2/osobę	osoba	1 029
10,0 - 14,9 m2/osobę	osoba	2 597
15,0 - 19,9 m2/osobę	osoba	1 960
20,0 - 29,9 m2/osobę	osoba	2 453
30,0 i więcej m2/osobę	osoba	2 306
Mieszkania zamieszkane stale wg liczby izb		
mieszkania		
ogółem	miesz.	2 797
1 izba	miesz.	40
2 izby	miesz.	324
3 izby	miesz.	830
4 izby	miesz.	774
5 izb i więcej	miesz.	829
gospodarstwa domowe		
ogółem	gosp.dom.	3 093
1 izba	gosp.dom.	40
2 izby	gosp.dom.	330
3 izby	gosp.dom.	858
4 izby	gosp.dom.	830
5 izb i więcej	gosp.dom.	1 035
ludność		
ogółem	osoba	10 844

1 izba	osoba	74
2 izby	osoba	888
3 izby	osoba	2 811
4 izby	osoba	3 092
5 izb i więcej	osoba	3 979
Mieszkania zamieszkane stale wg liczby gospodarstw domowych zamieszkujących mieszkania		
mieszkania		
ogółem	miesz.	2 797
1 gospodarstwo domowe	miesz.	2 528
2 gospodarstwa domowe	miesz.	243
gospodarstwa domowe		
ogółem	gosp.dom.	3 093
1 gospodarstwo domowe	gosp.dom.	2 528
2 gospodarstwa domowe	gosp.dom.	486
ludność		
ogółem	osoba	10 844
1 gospodarstwo domowe	osoba	9 187
2 gospodarstwa domowe	osoba	1 416
BUDYNKI		
Budynki ogółem i budynki mieszkalne		
budynki ogółem		
budynki	bud.	1 944
mieszkania ogółem	miesz.	2 859
mieszkania zamieszkane stale	miesz.	2 797
powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem	m2	241 794,0
powierzchnia użytkowa mieszkań zamieszkanymi stale	m2	238 884,0
ludność w mieszkaniach	osoba	10 844
budynki mieszkalne		
budynki	bud.	1 905
mieszkania ogółem	miesz.	2 816
mieszkania zamieszkane stale	miesz.	2 754
powierzchnia użytkowa mieszkań ogółem	m2	239 196,0
powierzchnia użytkowa mieszkań zamieszkanymi stale	m2	236 286,0
ludność w mieszkaniach	osoba	10 702
Budynki mieszkalne zamieszkane wg wyposażenia w instalacje		
budynki		
ogółem	bud.	1 905
wodociąg	bud.	1 867
kanalizacja	bud.	1 738
gaz z sieci	bud.	46
centralne ogrzewanie	bud.	1 465
mieszkania		
ogółem	miesz.	2 816
wodociąg	miesz.	2 778
kanalizacja	miesz.	2 636
gaz z sieci	miesz.	47
centralne ogrzewanie	miesz.	1 859
powierzchnia użytkowa mieszkań		
ogółem	m2	239 196,0

wodociąg	m2	236 690,0
kanalizacja	m2	228 003,0
gaz z sieci	m2	6 948,0
centralne ogrzewanie	m2	184 657,0
ludność w mieszkaniach		
ogółem	osoba	10 702
wodociąg	osoba	10 586
kanalizacja	osoba	10 134
gaz z sieci	osoba	165
centralne ogrzewanie	osoba	7 533

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Regionalnych GUS

ZAŁĄCZNIKI GRAFICZNE